

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 43.

Onsdagen den 22 juli.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på middagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckta motioner angående dels åtgärder mot den tilltagande sedliga urartningen dels ock ändring i 10 kap. 14 § strafflagen; och lämnades enligt förut skedd anteckning ordet till

*Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.*

Herr Lundgren, som anförde: Herr talman! En jämförelse mellan de fyra olika ståndpunkter, som erbjudas i denna fråga, har kommit mig att bestämma mig för den av herr Schotte m. fl. avgivna reservationen. Jag skall nu be att få ange några skäl därför.

Först och främst är det ju så, att förhållandena på det sedliga området i vår tid äro av beskaffenhet att påkalla uppmärksamhet och uppväcka misstämning och vemod. Nu skall jag emellertid be att i samband med detta få uttala min bestämda protest mot de svartmålningar av nutidens sedliga liv, som man velat göra i motiveringen till motionen. Det är säkerligen i hög grad missvisande att framställa de grövsta sedliga förbrytelser såsom någonting särskilt typiskt för vår tid, då man vet, att människonaturen är sig lik i alla tider. Men det har alltid förefunnits moralpredikanter med en egendomlig benägenhet att framställa just sin tid såsom innehavare av rekordet i ondska. Men å andra sidan kan icke nekas, att vad som förekommit i vår tid är bekymmersamt, icke minst om man ser det mot bakgrunden av alla de ansträngningar, som i vår tid gjorts för släktets religiösa och intellektuella höjande, fostran och framåtskridande eller om man jämför det sedliga framåtskridandet i vår tid med de jättesteg, som tagits på andra områden. Det är i detta sammanhang vemodigt att se förbrytelser begås, vilka blöta en avgrund av lössläppt rovdjursondska, och som visar vad

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 43. 1

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.

(Forts.)

just Victor Rydberg säger: människo-djuret, det djuriska i människans. Med häpnad frågar man sig: är detta resultatet av en så lång utveckling på livets alla områden, både det intellektuella, det vetenskapliga, det industriella o. s. v.? Står då vår kultur vanmäktig inför dessa primitiva drifter, som man dock trodde skulle försvinna inför den moderna utvecklingen alldeles som dimmorna för solen? Och vidare: måste det icke bli en snedvridning uti samhällsutvecklingen, därest icke den materiella och sedliga utvecklingen hålla jämna steg med varandra? Förvisso är det så. Men är det så, synes mig denna motion peka på förhållanden, som äro beaktansvärda och förtjäna uppmärksamhet. Motionen må sedan ha kommit ifrån vilket håll som helst eller leda sitt ursprung från vilka bevekelsegrunder som helst. Det är icke detta som får bli avgörande i detta fall, utan det är innehållet och syftet.

Jag kan icke heller tänka mig, mina herrar, att den frihet, som den ärade reservanten i första kammaren, prof. Alexanderson, talade om för konsten och teatern att utveckla sig utan alla begränsningar är att obetingat rekommendera. I denna reservation talas på sid. 26 om ingrepp i teaterns och konstens frihet, som anses obefogade. Mot detta vill jag bestämt protestera. Allt som kan bidra till att på ett eller annat sätt förrycka människans omdömesförmåga, förvräda hennes sedliga begrepp och få henne bort ifrån dygdens väg — allt sådant är ont, det må ikläda sig den allra skönaste dräkt. Gift är gift, även om det bjudes i skålar av guld. Det dödar, det sprider sjukdom och fördärv. Och därför skola vi taga oss tillvara för dylikt, som framträder på konstens och teaterns område, icke tolerera det därest icke samhället skall sätta människokaraktern och de sedliga värdena på spel. Det är samhällets plikt att inskrida i dylika fall, även om det finnes människor, som gå så långt i dyrkandet av konstens frihet, att de i frihetens heliga, men ofta missbrukade namn ropa: kom hit, rör icke detta.

Det har talats om folkuppfostrande krafter och deras betydelse; men, mina herrar, de folkuppfostrande krafterna kunna själva icke fylla sitt värv om icke lagstiftningen ger sitt stöd till att återhålla de krafter, som arbeta på att nedriva, vad de folkuppfostrande krafterna söka att bygga upp. I denna kammare talades ett märkligt ord år 1911, då det var fråga om rusdryckslagstiftningen. Det sades: en enda krog kan riva ned vad 100 skollärare byggt upp. Skall icke alla dessa folkuppfostrande krafterns arbete bli resultatlöst, är det därför nödvändigt, att staten griper in och rensar bort det ogräs, som eljest kommer att förkväva den sådd, som sås i ungdomens sinnen. För min del tror jag särskilt, att mycket vore vunnet för folkets sedlighet, om vi kunde få bort rusdryckerna, om dessa krav, som sedan flera decennier höjts i den svenska riksdagen, kunde vinna beaktande, — krav, som innerst gå ut på att hindra människorna att fördärva sig själva både till kropp och själ med rusdrycker. Detta är ett av de viktigaste skäl, varför jag går med på denna reservation.

Ett annat skäl är, att jag icke kunnat undgå att märka ganska

kända symptom som börja allt tydligare framträda i vår tid, utslag av den överhandtagande nöjeslystnaden och njutningslystnaden; det är just dansraseriet och vad som därmed hänger samman. Det var en kamrat som frågade mig i dag: »har du sett dansen på Fjäderholmarna?» »Nej», svarade jag, »den har jag icke sett och vill icke heller se den.» Men jag vet, att dansen har urartat fruktansvärt och dansvurmen sprides i våra dagar ut över landsbygden och uppammar olyckor, i det att man anordnar offentliga dansnöjen än här och än där ute på landsbygden, varvid ofta spritdrycker införas. Följden blir alltid — eller i de allra flesta fall — att den mest lössläppta råhet kommer fram. Än då och än då få vi se i tidningspressen notiser om de allra ohyggligaste orgier och råheter, om slagsmål, våldsdåd och knivskärning, en och annan gång mord såsom slutet på dylika s. k. nöjen. Huru länge skall detta fortgå? Vi måste se till, om vi icke kunna råda bot på det onda, helst genom rusdrycksförbud eller lämpliga restriktioner inom rimlig tid. Men om icke så skulle ske, så måste man vara betänkt på lagstiftningsåtgärder som göra det möjligt för kommunerna att åstadkomma snabba och säkra åtgärder till förhindrande av dylika dansnöjen som sluta med slagsmål och mord. Ja, mina herrar, det är ett faktum, när jag säger, att man klagat över hela vårt land över dessa ungdomsförstörande dansnöjen. När vi då tala om vad vi skola kunna göra på enskild väg genom föreningar o. d., må vi då också tänka på hur ofantligt svårt det är att få ungdomen med på dylikt när dansbanan lockar. Sålunda finns det symptom, som tyda på, att viktiga steg äro av nöden. Ett folks sedliga kraft är också av allt för högt värde för samhället för att icke tilldraga sig särskilt intresse och påkalla alldeles särskilda åtgärder ifrån statens sida för dess bevarande.

Sålunda skall jag för min del be att få ställa mig på den sida, som yrkar utredning i denna fråga. Givet är, att denna utredning, om den går på djupet, kommer att visa att det icke är möjligt att blott och bart genom lagstiftningsåtgärder begränsa eller omintetgöra det onda. Nej, genom lagstiftning kan man på sin höjd till en tid få bukt på de allra värsta yttringarna av det onda; men detta är väl icke meningen, utan meningen är väl att försöka gå till roten av det onda och se till vad det är för sociala missförhållanden, som framkalla detta elände. Då skall man nog få se, att kampen mot osedligheten är en del i kampen för avlägsnande av de många sociala missförhållanden i vårt land, som alstra brott; och för övrigt skola vi nog också märka, att sedlighetsbegreppen i många fall fattas alldeles för mycket begränsat. Det finns förbrytelser, som begås på jobberiets, svindleriernas och de hänsynslösa spekulatiönernas väg, och varigenom hundratals, ja kanske tusentals människor bragts i elände, men denna grupp går ofta tadelfri och glöms bort i diskussionen, där man i stället talar om nöjeslystnaden, arbetsledan och begäret att förtjäna pengar utan arbete hos de små i samhället.

Ja, herr talman, på grund av det anförda skall jag be att få yrka bifall till den av herr Schotte m. fl. avgivna reservationen.

*Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.*

(Forts.)

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.

(Forts.)

Vidare yttrade:

Herr Lindhagen: Jag skall be, då även jag representerar en reservation, att få yttra några ord i anledning av densamma.

Det var häromdagen i andra kammaren en debatt om lämpligheten utav undervisning uti bland annat social etik vid utbildningen av dem, som handha samhällets angelägenheter, och om rätt och plikt för dem att framföra sina erfarenheter till vederbörande till förmån för det betryckta folket. Denna sak togs illa upp, i synnerhet från högersida. Nu har emellertid också högerpartiet kommit med sin motion om sedligheten, men den syftar till någonting helt annat än till den sociala etiken, och den reservation, som jag nu avgivit och varit med om att författa, avser från min sida företrädesvis att utgöra ett svar på herrar Carl Perssons, Hildebrands och professor Lundströms inlägg i debatten om den sociala etiken och avser att ge dem några exempel på vad jag menar med social etik i det offentliga livet, nämligen ett intresse för att avskaffa fattigdomen och att i detta hänseende vara intresserad av allt som står i samband därmed, något som dessa kammarens ledamöter icke äro. Jag har sålunda begagnat detta enastående tillfälle att ytterligare utveckla med några exempel min uppfattning av vad som är social etik. Och i detta hänseende ha vi reserveranter gjort gällande vår mening om vad det verkligen är, som vållar detta tillstånd, att en massa människor kommer under strafflagens drabbande hand och kommer på fästning. Motionärerna ha ju berört mångahanda slags brott, ehuru visserligen särskilt sedlighetsbrotten i inskränkt bemärkelse. Vi ha framhållit, att det är egentligen de fattigare samhällsklasserna, som skatta till fängelserna, och att alltså det viktigaste som på lagstiftningens väg måste vara att avhjälpa fattigdomen.

Jag tog för givet, att denna reservations synpunkter skulle väcka någon anklag även hos socialdemokraterna, men jag fick av herr Halléns anförande, som syntes mig gå något så där runt ämnet, den uppfattningen, att han åtminstone ej fäst sig vid de synpunkter, som äro huvudsaken i reservationen, utan vid ett och annat uttryck, som kanske icke skulle blivit godkänt av svenska akademien.

Emellertid ha vi ansett lämpligt att med en viss indignation — något starkt naturligtvis särskilt från min sida såsom en efterdyning efter debatten om den sociala etiken och de glåpord som då bestodos från högersidan — gå igenom punkt för punkt den sociala uppfattning, som motionärerna utvecklade, och vad de särskilt fäst sig vid och vad de tro vara anledningarna till de rådande missförhållandena i detta hänseende. Vi ha, så gott vi kunnat under detta brådskande riksdagsarbete, utan att vilja speciminera till svenska akademien, som vi inte ha tid

till, i rakt på sak gående ordalag gett tillkänna vår uppfattning om dessa saker.

Denna vår motivering är egentligen en motivering för avslag. Men det är ju på det sättet, att det är en särskild situation vi befinna oss uti vid detta tillfälle. Det är ju så, att detta är en extra ordinarie riksdag, som egentligen är sammankommen under stridens tecken, en strid egentligen mellan högerpartiet och de andra partierna, och ställd på skarpen, så att säga. Uti den striden har jag för min del ansett, att det måste ifrån den åskådning, som jag tillhör, framföras den sociala frågan och fredsfrågan såsom just det, som är viktigare än försvarsfrågan, och därför har jag också väckt en del motioner uti det syftet såsom exempel på det hela. Det är dock bara några få saker bland den myckenhet, som egentligen skulle behöva komma till övervägande.

När man nu står inför en sådan situation och högern kommit fram med sin begränsade syn på den sociala frågan och vad speciellt i lagstiftningsväg därutinnan kan åtgöras, vid sidan av förslagen om förbättring av försvaret, är det begripligt, att detta innebär en särskild uppfordran för den åskådning, som jag tillhör, att svara, att det är någonting helt annat, som det här gäller. Jag var dock, när det gällde att avfatta reservationen, också böjd för att enligt det gamla formuläret sluta med avslag, men då var min vän Sven Persson så förständig, att han sade: Böra vi icke svara på ett kraftigare sätt? Ja, då blev det påfallande för mig, att det hade han rätt i, att här krävdes icke allenast att sluta med något negativt, med att yrka avslag, utan att man som i andra parlament borde ställa upp en dagordning, ett politiskt program, som man slungade ut såsom en motvikt mot motståndarnes generella ståndpunkt. Därför är vår kläm, som sagt, visserligen ej avfattad i överensstämmelse med de ordinarie formulärens, utan det är en dagordning i brist på annan form därför i vår riksdagsordning, en dagordning för denna extra riksdag, däri vi vilja framhålla med anledning av denna motion och inom dess formella ram men i motsats till vad i densamma åsyftas just den sak, som återfinnes i reservationens slutyrkande. Detta är synes mig ett kraftigare sätt att markera den uppfattning, jag har om den politiska situationen, och som jag även skulle önska, att det parti, jag tillhör, hade delat. Jag har sålunda på grund av denna uppfattning och på de skäl, vi anfört, velat komma till något mera än ett avslag, till något positivt, till det som situationen uppfordrar till.

Emellertid skall jag be att något få stanna vid de erinringar, som en partikamrat, herr Hallén, gjorde. Han hade föreföll det mig egentligen ej någon behjärtad syn på det, som är det väsentliga i reservationen, nämligen att situationen kräver, att man slår ett slag för fattigdomens avskaffande, och att det är detta, som är huvudinnehållet i denna sak, utan han kom endast med en del anmärkningar på förändringarna, varjämte jag

*Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.*
(Forts.)

Ang. åtgärder mot densedliga urartningen.
(Forts.) fick det intrycket, att han ej ansåg reservationens tankar innebära så mycket. För övrigt blev jag ej klar med vad herr Hallén talade för, ty han kritiserade visserligen högerns ståndpunkt, men han talade också på visst sätt för högerns ståndpunkt gent emot reservanternas.

Han framhöll emellertid i det stora hela, att vi reserveranter varit ensidiga, då vi icke fäst oss vid folkuppfostrans betydelse etc. Men jag skall be att få fästa herr Halléns uppmärksamhet på, att reservationen endast sysselsätter sig med motionen och icke någonting därutöver, och vi förklara också i reservationen, att då motionärernas slutyrkande avser vad som kan åtgöras på lagstiftningens väg, ha vi ej kunnat inlåta oss på något annat utan vi ha begränsat oss, såsom herr Hallén för övrigt också i visst sammanhang förordade i detta ämne.

Det första, han anmärkte på, var emellertid att vi började med ett uttryck, som redan skulle ha blivit »klassiskt», som han uttryckte sig, nämligen att det bland oss människor alltid har varit illa beställt med den s. k. sedligheten, beroende på »vår outrotligt kroppsliga natur». Ja, jag har redan förnummit, att en del ledamöter i kammaren ha svårt att intressera sig för det sakliga innehållet i reservationen, om det nu kan bero på sommarvärmens eller vad det är.

Nu får jag naturligtvis erkänna, att ifrågakvarande uttryck ej är parlamentariskt, det strider kanske åtminstone mot vanlig kansliformulering, men jag undrar, om det är *oriktigt*. Är verkligen icke vår natur kroppslig, till och med herr Halléns? Och att den är det outrotligt, det måste man väl erkänna. Herr Hallén är visserligen ganska tunn, men det finns i alla fall något outrotligt kroppsligt också hos honom. Så att vi äro nog alla syndare, herr Hallén.

Ja, då jag nu lämnar denna stora angreppspunkt, kommer jag till herr Halléns andra, nämligen vårt påstående, att »brotten och förvillelserna äro en skapelse i främsta rummet av samhällskicket», och att »de uppkomma av den rotlöshet, den hemlöshet, vari stora lager av befolkningen hela sitt liv få leva och som andra lager ständigt hotas med.» Ja, detta tyckte herr Hallén var ensidigt. Det kan så vara, men det håller sig likväl till det, som här föreligger, och här ha motionärerna talat om mångahanda brott och förvillelser och särskilt dem, som enligt statistiken drabbats av kriminellt åtal och ansvar inför domstol. Det är sådana saker, som det är fråga om, och detta är, det vill jag för min del bestämt fasthålla, i främsta rummet beroende på samhällskicket, på den rotlöshet och hemlöshet, vari stora lager av befolkningen få leva. Att icke jag och herr Hallén nu sitta på Långholmen, kan lätteligen bero till stor del därpå, att vi ha uppväxt under bättre förhållanden och icke levat i denna rotlöshet och hemlöshet. Det är sålunda verkligen överraskande, att man skall behöva höra dylika uttalanden från

socialdemokratiskt håll, i en sådan sak, som verkligen behö- *Ang. åtgärder mot den sedliga urartningen.*

ver framdrivas gent emot högerpartiet.

Ja, så förhåller det sig nu, åtminstone är det min uppfattning, och jag tror, att jag till och med på en socialdemokratisk partikongress skule kunna få majoritet för denna min uppfattning.

(Forts.)

Det är så underligt, sade vidare herr Hallén, att herr Lindhagen, som sysslar med social etik och sådana saker, är så ensidig och framhåller bara detta. Ja, orsaken därtill är, att jag begränsat mig till vad motionen berört, såsom jag redan påpekat. För övrigt undrar jag: hur röstade herr Hallén, när det här om dagen var fråga om den sociala etiken? Herr Hallén, som merendels röstar på rätta sidan, kanske däremot röstade den gången med mig?

Slutligen riktade sig herr Hallén mot följande uttalande i reservationen: »Om det nu emellertid är så, såsom motionärerna påstå, att svenskarna äro ett folk, vars väg på många områden tenderar att gå icke framåt utan mot undergång, så krävas, synes det oss, i all synnerhet med en sådan uppfattning helt säkert andra åtgärder.» Jag är icke riktigt på det klara med vad herr Hallén menade med sitt yttrande om just detta uttalande i reservationen. Han tycktes visst hysa någon sympati för högerens uppfattning, att vårt folk icke går framåt, utan mot undergång. Ja, själv är jag verkligen tveksam om den saken, och när jag skrev det första konceptet till reservationen, hade jag verkligen formulerat ett medgivande i viss mån av, att denna av motionärerna uttalade uppfattning vore den riktiga. Men min vän, Sven Persson, som är en sundare natur, frågade mig då: tror du verkligen, att vårt folk är på väg till undergång? När jag så tänkte närmare på saken, åtrade jag mig. Jag kan aldrig tro annat, än att vårt folk går framåt. Vi återgåvo därför litet skeptiskt motionärernas uttalande. Jag tycker icke, att herr Hallén bör finna det vara ett särskilt fel med reservationen, att reservanterna där uttala sin tro på vårt folks framtid, ty den uppfattningen kommer jag, trots all pessimism om eftermiddagarna, likväl att ha alla morgnar, då man är utvilad och ser saken sundare.

Vidare anförde herr Hallén såsom ett fel hos reservationen, att där talas litet grand om en något bättre ställning åt arrendatorer och sådant. Ja, sade herr Hallén, detta är ju gott och väl, men vad tjänar det till att röra vid sådana där småsaker nu, det är ju blott detaljer. Ja, det är blott detaljer, men det är exempel på vad högern i fråga om social etik brustit uti närmast vid denna riksdag. I det avseendet kan åberopas mycket mera än de saker, som i reservationen berörts. Det kan emellertid med visst fog sägas, att om man skall ge en exemplifiering av högerens omedgörlighet i den sociala frågan ligger det dock nära till hands att ta exempel just från denna riksdag. Nu förstår jag väl, att det är ganska förargligt, att dessa exempel merendels hänföra sig till motioner, som jag väckt vid inneva-

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)

rande riksdag, men det beror därpå, att jag haft den särskilda uppfattningen, att man vid denna riksdag bort motionera framför allt i de stora sociala reformfrågorna och icke inskränka sig bara till att komma fram med ett litet klappat och nätt militärförslag. Nu erfor jag häromdagen att i en uppsats i en tidning av min partikamrat Rydén — och det kan ju hända, att herr Hallén delar den uppfattning, som herr Rydén där uttalar. Herr Rydén skriver, att socialdemokraterna äro de enda, »på ett enda undantag när», som iakttagit önskvärd återhållsamhet i motionerandet vid denna riksdag, och vid återgivandet därav skriver Allehanda: kan herr Lindhagen säga måhända, vem det är, som bildar detta undantag? Jag vill dock säga gentemot Rydén och även gentemot herr Hallén, om han nu i detta fall hyser samma uppfattning som herr Rydén — att jag har en annan uppfattning än den, som kom fram i tidningsartikeln i fråga, ehuru det säkerligen kan ges skäl för båda ståndpunkterna. Jag har nämligen som sagt den uppfattningen, att just vid denna riksdag och i all synnerhet från socialdemokratiskt håll bör framföras den sociala frågan och fredsfrågan.

Så räknade även herr Hallén upp att jag för vinnande av det ändamål, som reservationen berör, förordat enkammarssystem och republikanskt statsskick. Men man får väl ändå ha litet sinne för humor, herr Hallén! Med anledning av att motionärerna framhållit det växande antalet statsbrott, majestätsbrott och brott mot offentlig myndighet, har vi erinrat, att de två förra slagen av brott härleda sig kanske av olust över de gällande grundlagarnas innehåll, och bästa botemedlet däremot är att på den av motionärerna förordade lagstiftningens väg genomföra allmän och lika rösträtt vid politiska och kommunala val, avskaffa första kammaren samt bereda rum för ett republikanskt statsskick.» Jag menar, att då högern bereder rum för ett sådant statsskick, då upphöra exempelvis även majestätsbrotten. Men herr Hallén trodde tydligen, att jag i största allvar, för att undanröja allt ont i världen, ville förorda just ett republikanskt statsskick.

Efter dessa korta antydningar förstå herrarna, att avsikten med denna reservation har varit att såsom en dagordning vid denna riksdag uti den sociala frågan få fram motsatsen till vad motionärerna yrkat, och då reservationen sålunda, såsom jag tycker, är ett vida kraftigare inlägg i den politiska situationen särskilt från det läger, jag tillhör, än ett rent negativt resultat, ber jag att få yrka bifall till densamma.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Alla äro ense om, att i vårt land liksom i andra länder, i vår tid liksom i äldre tider begås brott, som äro upprörande; i vårt land liksom i andra länder och i vår tid liksom i äldre tider förekomma sedliga missförhållanden, som äro ägnade att mana till eftertanke. Men man får akta sig, för att bliva så upprörd, att det icke finnes

någon plats för eftertanken; man får icke låta den upprörda känslan så skena i väg med besinningen, att man ej kan lugnt övertänka, vad som bör göras för att rätta det, som kommit på sned. Såvitt jag kan finna, ha emellertid de ärade motionärerna i någon mån råkat ut just för det missödet.

*Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)*

När motionärerna vända sig mot de sedliga missförhållandena och den tilltagande sedliga förvildningen i vår tid, åberopa de en del siffror ur vår brottmålsstatistik. I sådant avseende framhålla de till en början, att antalet av domstolarna avdömda våldtäktsbrott ökats under de sista årtiondena. Jag är långt ifrån säker på, att ökningen i antalet avdömda våldtäktsbrott verkligen motsvaras av samma ökning i antalet begångna sådana. Våldtäkt är nämligen ett sådant brott, som icke får åtalas av allmän åklagare, utan att målsägaren angiver det till åtal; och nu tror jag, att ännu för en tre, fyra årtionden sedan den åskådningen var rätt allmän, att det var en så stor vanära för en kvinna att bliva utsatt för sådant brott, att många kvinnor föredrogo att lida i tysthet framför att genom angivelse bringa sin vanära till allmänhetens kännedom. Jag tror också, att det sedan den tiden skett en viss modifikation i den åskådningen, och det är icke osannolikt, att många, som förr skulle dragit sig för att angiva ett sådant brott till åtal, nu våga sig på att göra det; på det sättet kan man antagligen förklara en god del av den ökning, varom här är fråga.

Motionärerna åberopa även ökningen i antalet avdömda grövre sedlighetsbrott. I det avseendet kan det vara skäl att erinra om vad överinspektören för sinnessjukvården påpekade i första kammaren på förmiddagen, när man där diskuterade denna fråga. Han framhöll då, att just dessa brott äro i hög grad beroende på psykiska defekter, på sinnessjukdom, även i sådana fall, där detta icke kunnat så klart konstateras, att det lett till frikännande. Vid sådant förhållande lär det ej vara riktigt att framhålla ökningen av dessa brott såsom bevis på tilltagande sedlig urartning.

Men motionärerna åberopa även ökningen av antalet ringare sedlighetsförbrytelser. Nu är att märka, att till dessa ringare sedlighetsförbrytelser höra flera jämförelsevis oskyldiga förseelser mot anständigheten, vilka berusade personer bruka begå. Ökningen i antalet dylika förseelser kan man säkerligen sätta i ett bestämt samband med en konstaterad ökning av antalet fylleriförseelser. Sistnämnda ökning återigen kan till god del förklaras därmed, att polisväsendet blivit så mycket bättre under de senaste årtiondena. I de allra flesta av våra större och medelstora städer har man ökat sina polisstyrkor, och polisen har blivit strängare, så att då förr många brottslingar och många fyllerister fingo gå fria, bli de numera allmänt anammade och befordrade till laga näpst. Detta gäller för övrigt icke endast städerna, utan också landsbygden, ty även där har man på senaste tiden fått en massa extra länsmän, polisuppsyningsmän, ridande poliser, länsdetektiver o. s. v., vilket nog gjort, att brottslingarna blivit mera efterhållna, än de varit förut.

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)

Vidare åberopa motionärerna den avsevärt stora ökningen i antalet brott mot staten, majestätsbrott och brott mot offentlig myndighet. Härvid må erinras, att bland brotten mot offentlig myndighet intages ett mycket framstående rum av de brott, som kallas våldsamt motstånd vid offentlig förrättning, utan att förrättningsmannen våldföres, och att nio tiondedelar eller mera av dessa brott bestå däri, att en full karl, som anhålles av polis, kastar omkull sig eller börjar sparka eller spjärna emot, när polisen skall avföra honom till finkan. Nu får jag säga, att jag såsom borgmästare och laglydig medborgare tycker, att detta är mycket illa gjort av fylkeristerna, och jag vill icke alls försvara dem; de skola naturligtvis hållas efter för sådant. Men jag vill alldeles bestämt påstå, att den påpekade ökningen i antalet brott mot offentlig myndighet väsentligt är att hänföra helt enkelt till det förhållandet, att det nu på senaste årtiondena blivit så många fler poliser att göra motstånd emot. Och att förklara, att ökningen i antalet avdömda brott av detta slag är ett bevis på »stegrad motvilja att böja sig för samhällelig lag och ordning», det är därför ett lättsinnigt påstående av motionärerna — jag vill icke följa motionärernas eget föredöme och säga, att det är ett bevis på sedlig urartning.

Vad sedan angår de slutsatser, som motionärerna draga av den i motionen åberopade statistiken i fråga om äktenskap och familjeliv, så synes det mig, att motionärerna även i detta stycke göra sig skyldiga till betänkliga överdrifter. Jag vill särskilt fästa mig vid, att antalet oäkta födda barn i motionen åberopas såsom ett bevis på, att det skulle stå mycket illa till med statens grundvalar i detta avseende i vårt land. Herr Hallén, som öppnade denna debatt, har redan påpekat, att om man skulle fästa så stor vikt vid denna sak, skulle resultatet bliva, att det sedliga tillståndet i Balkanstaterna vore bättre än här i Sverige, och denna hans anmärkning torde vara alldeles riktig. Jag vill i detta avseende ytterligare framhålla, att, såsom vi alla veta, i flera landsändar uti vårt land råder den seden, att folk bekräftar sitt äktenskap med vigsel, först sedan äktenskapet varat någon tid och barn fötts däri. Just den omständigheten, att landseden på detta sätt ger en viss sanktion åt detta förfarande, gör, att det är svårt att i antalet oäkta barn se en mätare på folkets osedlighet.

För övrigt är det oriktigt att, såsom sker i motionen, påpeka den i vårt land förekommande ökningen av antalet oäkta födda såsom ett bevis på, att den sedliga urartningen tilltar. I detta avseende ber jag att få hänvisa till en blå bok, som delats ut här på våra bänkar för några dagar sedan, där det säges just om denna sak följande: »Vad vidkommer år 1911, ter sig dock detsamma, såsom tab. N ger vid handen från samtliga nu nämnda synpunkter särdeles ogynnsamt. I någon mån torde dock redogörelseårets i nu berörda hänseende till synes ofördelaktiga ställning bero därpå, att antalet oäkta födselar tillförene faktiskt varit något för lågt angivet. Prästerskapet torde nämligen understundom haft benägenhet att i utdragen ur födelseboken såsom äkta födselar beteckna fall, då föräldrarna va-

rit trolovade, i synnerhet då de en kortare tid efter barnets födelse gift sig.»

Med vad jag nu sagt vill jag naturligtvis icke bestrida, att de oäkta barnen intaga en mycket ogynnsam och beklagansvärd ställning hos oss, och de ofta inträffande födelseerna av oäkta barn ofta äro att anse som ett bevis på lättsinne, men därifrån och till de vittgående slutsatser, som motionärerna dragit, är ett mycket långt steg. Jag vill med det nu anförda icke heller förneka, att det hos oss finnes andra sedliga missförhållanden och att dessa äro ägnade att mana till eftertanke. Men vad jag vågar bestrida är, att motionärerna lyckats bevisa vad som vore deras skyldighet att här bevisa, nämligen att de sedliga förhållandena hos oss nu äro avsevärt sämre, än vad de varit förut, eller att de äro avsevärt värre än i andra länder. Motionärerna påstå emellertid, att vi skulle rent av befinna oss i en tid av tilltagande sedlig förvildning och tilltagande sedlig urartning. Detta motionärernas tal är en återklang från en klagan, som vid skilda tillfällen hörts här i landet under flera hundra år. I sådant avseende skall jag till en början be att få hänvisa till det av herr Lindhagen åberopade utskottsutlåtandet från år 1823. Den tiden klagade man också över de sedliga förhållandena här i landet, och den tidens Cato, eller kanske jag skall säga den tidens Arvid Lindman — han hette friherre Fredric Ridderstolpe — yttrade då bland annat: »Trevnaden flyr från det land, där jordbrukarens uppfostran är vanvårdad, där gudlösheten, liderligheten, flärden och den av dessa laster uppkommande liknöjdheten över sin och sina barns framtid tecknar huvuddragen i generationens lynne.» Han sade även på ett annat ställe, att det egentligen var de lägre folkklasserna, som lede av dessa lyten. Han gav alltså en ganska mörk skildring av sin generations sedliga ställning. Antagligt är, att den ädle friherren delvis hade rätt i sin uppfattning, men antagligt är också, att han liksom herr Lindman överdrev åtskilligt i sitt nit för det goda. Det är sannolikt, att friherre Ridderstolpe tänkte tillbaka till den gamla goda tiden såsom någonting hägrande i ett avlägset rosenfärgat fjärran, som var mycket bättre än den tid, i vilken han själv levde. Det gör man alltid, när man vill uppträda som sedlighetsreformer. Det kan då vara skäl att gå tillbaka och något tänka på, huru det såg ut i detta avseende en mansålder före år 1823, eller i slutet av 1700-talet. Jag skall i det hänseendet be att få erinra om en liten dikt av Anna-Maria Lenngren, som heter »Moster Agnetas klagan». Den börjar så här: »De goda seder äro borta» — nästan alldeles som herr Lindmans motion — och i fortsättningen får man veta i detalj, hur det gått bakut med sedligheten, sedan moster Agnetas ungdom och hur mycket bättre det då var: »Då» — d. v. s. i Agnetas ungdom — »funnos dygder och dykränger,

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.

(Forts.)

hos folket fryntligt umgängssätt.
I robe matronan gick så nått,
I lång och sedlig menuett.

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)

Då flängdes ej, som nu man flänger:
då lekte flickorna »göm ring»,
men nu de gömma ingenting!»

Det är ganska antagligt, att även moster Agneta i viss mån hade rätt. Antagligen var Gustav III:s och Bellmans Sverige icke så alldeles utmärkt i sedligt avseende, och det kan rent av hända, att det var sämre än vår tids Sverige, som herr Lindman målat i så svarta färger. Men om vi tänka efter, hur det verkligen förhöll sig i moster Agnetas ungdom, ha vi anledning att tvivla på, att det var så mycket bättre då, särskilt om vi draga oss till minnes, att på den tiden i våra städer anordnades baler med uppvisningar av sköna kvinnor i det syfte, att landets konung bland dem skulle välja sina frillor. Detta tyder icke på någon så synnerligen hög sedlig ståndpunkt, och den tiden överflödar även, kan man säga, av överflödsförordningar, vilka ju brukade motiveras med hänvisning till en tilltagande njutningslystnad och ett beklagligt överflöd i mat och dryck och kläder. Njutningslystnaden, över vilken man klagat i den motion, som nu föreligger, fanns således redan på den tiden. Och om man skulle fortsätta ändå längre tillbaka, så tror jag, att man skulle kunna göra liknande iakttagelser. Om man går tillbaka till 1600-talet finner man, hurusom då åtskilliga förordningar utkommo särskilt under drottning Kristinas och konung Karl XI:s förmyndarregeringar, i vilka förordningar det klagades över, att landsvägarna vimlade av vagnar och lösdrivare, till stor del soldater och båtsmän, som sluppit hem från de stora krigen och som strövade omkring i sällskap med lösaktiga kvinnor samt förde ett liderligt och för den allmänna säkerheten vådligt levnadsätt. Man skulle nästan våga tro, att den sedliga förvildningen var värre då än nu.

Ungefär på samma sätt kanske det också förhåller sig med det i motionen åberopade trotset mot lagar och laga myndighet. Jag antar, att konung Gustaf Vasa hade åtskilliga bittra erfarenheter av den egenskapen hos svenska folket, och jag tror, att vi ha åtskilliga vittnesbörd från tiderna därefter, som gå i samma riktning. Vi ha massor med försvarslöshets- och legostadgar från 1600- och 1700-talen, där det med nästan pinsam enformighet klagas icke blott över folkets lättja och håglöshet, utan även över dess trots och olydnad, så att icke lär det vara så, att dessa egenskaper först i vår tid stuckit upp huvudet.

Emellertid vill jag, oaktat alla dessa överdrifter i framställningen icke förneka, att det finnes en kärna av sanning i motionen och att det i vårt land förekommer sedliga missförhållanden, som äro att beklaga. Men när det gäller frågan, vad som kan göras för att få det bättre i detta avseende, vad ha då motionärerna att föreslå? Jo, de rekommendera i främsta rummet skärpta strafflagar. När de så göra, ligger det nära till hands att erinra de ärade motionärerna, hurusom för några år sedan här i riksdagen genomdrevs en lag om straff för utbudande och prisande av preventiva medel. Redan under de diskussioner, som föregingo den lagens antagande, uttalades

tvivel om, att en sådan lag skulle vara till egentlig nytta. Jag skulle vilja hemställa till motionärerna, om icke de, som den gången tvivlade, hade fullständigt rätt, eller om verkligen motionärerna tro, att avsättningen av sådana medel i någon den allra minsta mån har avtagit till följd av den lag, som man då under så mycket buller drev igenom? I själva verket är det väl så, att stränga strafflagar äro ett mycket otillfredsställande medel, när det gäller att skapa sedlighet i samhället. I det avseendet hade motionärerna kunnat inhämta åtskilligt just av den auktoritet, som de själva åberopat i sin motion, när det gällt konstaterandet av det sedliga förfallet, nämligen överdirektören för fängvården Viktor Almquist. I samma uppsats i Svensk Tidskrift, där de i motionen avtryckta delarna stå att läsa, varnar herr Almquist uttryckligen för att tillägga straffet en större tuktande verkan, än det i själva verket har. Han säger där, att i brottets ögonblick tänker mången förbrytare icke mycket på det möjliga straffet; han tänker, att han skall kunna undgå straffet eller också står det för honom i ett mycket avlägset fjärran. Om motionärerna hade velat läsa uppsatsen i fråga till slut eller, ifall de verkligen läst den helt och hållet, velat lägga dessa ord av dess författare på hjärtat, skulle de icke så kritiskt som nu skett, ha framhållit strafflagstiftningens verkan i detta avseende.

Motionärerna ha även framlagt ett positivt förslag; de föreslå, att det skulle stadgas ett särskilt straff för uppmaning till osedlighet, och denna straffbestämmelse skulle inflyta i samma paragraf, som stadgar straff för uppmaning till ohörsamhet mot lag eller laga myndigheter. Detta förslag har inom lagutskottet icke ens tillstyrkts av de ledamöter inom utskottet, som tillhöra samma parti som motionärerna. Majoriteten — vare det sagt till dess heder — har icke funnit sig kunna föreslå något så otympligt i strafflagsväg som det, motionärerna här kommit med. Jag föreställer mig att detta förslags öde därmed är icke allenast för tillfället, utan för alltid beseglat, och att man nu icke behöver kosta på mera krut på denna döda hök.

Motionärerna antyda sedan möjligheten av en censur över teatern såsom en lämplig åtgärd i detta fall. Jag tror dock, att föregående tiders erfarenhet av en dylik preventiv censur icke just är ägnad att uppmuntra till ett försök att om igen taga upp detta institut. Det är väl dock så, att detta är ett mycket otillförlitligt medel att åstadkomma sedlighet på scenen. Och redan hava vi ju i strafflagen bestämmelser, som belägga med straff osedlighet i tal eller gärning, då detta sker till andras förförelse eller om det sker så, att det väcker allmän förargelse. Vi ha ju också en polismyndighet, som har till uppgift att övervaka denna lags efterlevnad och som är skyldig att ingripa, när något för sedligheten kränkande förekommer offentligen. Slutligen ha vi även en press, som i detta avseende kan uträtta mycket, och det kan i detta sammanhang vara skäl att erinra därom, att det har inträffat, att mer än vanligt osedliga teaterstycken just genom pressens kraftiga ingripande och kritik strukits från programmet. Jag vill med detta icke förneka, att det vore önskt

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.

(Forts.)

Ang. åtgärder mot den sedliga urartningen. värt, om pressen vore något kraftigare i sin tuktande verksamhet i detta avseende, men vi ha dock där en makt, som icke är ringa och som kan göra ganska mycket gott.

(Forts.)

När det gällt, att framhålla behövligheten av åtgärder till sedlighetens skydd, ha motionärerna naturligtvis haft all anledning att framhålla, hurusom staten på alla andra områden är synnerligen verksam att avhjälpa rådande missförhållanden. Det har för deras syfte naturligtvis framstått såsom mycket praktiskt att peka på, att staten i andra fall icke försummar sig i så hög grad som i nu föreliggande fall. Statens underlåtenhet här framstår därigenom i en så mycket bjärtare belysning. Motionärerna framhålla i sådant avseende bl. a. att staten i möjligaste mån söker begränsa och hämma rusdryckernas faror. Det är mycket intressant att så där händelsevis få veta motionärernas innersta mening om rusdryckslagstiftningen. Jag vågar dock tvivla på, att kammaren delar motionärernas mening i detta stycke; jag är övertygad om, att majoriteten av svenska folket icke gör det, och jag har all anledning att antaga att icke heller den regering som vi nu ha, är överens med motionärerna härutinnan. Ganska allmän torde den meningen vara, att staten ej gör vad den kan för att begränsa och hämma rusdryckernas faror, då den låter sådana drycker lagligen säljas över hela landet även åt notoriska alkoholister och notoriska lönnkrögare, oaktat det är klart, att dessa personer använda dryckerna till eget och andras fördärv. Det förefaller också som om en sådan passiv ställning från statsmakternas sida gent emot rusdryckstrafiken icke vore vad man kan begära, utan att man bör kunna ställa något större anspråk på statsmakternas inskridande i detta avseende. Jag är övertygad om, att det bland en mycket stor del av vårt lands allvarligt sinnade befolkning, såväl höger- som vänstermän, skall väcka en viss förvåning, att motionärerna ha en sådan åsikt om vad som behöver göras på nykterhetslagstiftningens fält.

Såvitt jag kan finna, lider alltså motionen även av den svagheten, att den saknar verkligt hållbara och klara linjer för en reform. På grund härav och på grund av de förut åberopade överdrifterna i skildringen av sakläget skulle det kanske vara mest logiskt att helt enkelt avslå motionen. Jag vill därför gärna erkänna att det finnes mycket, som talar för den ståndpunkt, som herr Alexanderson intagit inom utskottet och vilken ståndpunkt herr Hallén här i dag förfäktat. Mot densamma kan dock göras gällande att det är oförnekligt att statsmakterna som i våra dagar ingripa på så många områden, nog kunna göra något för att åtminstone indirekt motarbeta de sorgliga företeelser på detta område, som man i våra dagar måst konstatera. Inom utskottet har det också varit en ganska allmän mening, att något härvidlag borde åtgöras. Utskottets högermajoritet har sålunda icke velat undandraga motionärerna sitt moraliska stöd, utan tillstyrkt en skrivelse i deras syfte. Men jag ber herrarna lägga märke till, med vilken försiktighet, med vilken betänksamhet och klokhet utskottets majoritet tager på detta ämne i jämförelse med det sätt, varpå det behandlats av

motionärerna. Herr Lindhagen har funnit motionen mycket lämplig såsom anvisande en genväg till alla hans önskemål, såväl beträffande sociala förbättringar i samhället som beträffande republik, funktionarism o. s. v. Jag tror emellertid i likhet med herr Hallén, att herr Lindhagen något överdrivit den ena sidan av saken, när han väl påstått, att orsakerna till rådande sedliga missförhållanden och brottslighet skulle vara att uteslutande söka i samhällsskicket och samhällsordningen.

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.

(Forts.)

De liberala ledamöterna av utskottet slutligen ha menat, att man borde, visserligen under avståndstagande från ytterligheterna å ömse sidor dock framhålla att staten kan göra något för främjande av mera tillfredsställande sedliga förhållanden. Härvid ber jag att få undanröja ett missförstånd beträffande den liberala reservationen. Man har trots att liberalerna velat, att man skulle skriva till Kungl. Maj:t för att få fram reformer i avseende å bostadsfrågan och andra frågor för att gagna sedligheten. Något sådant säges icke i reservationen. Där erinras blott att sådana reformer kunna indirekt inverka på det sedliga tillståndet i landet, men på samma gång förordas andra åtgärder, som mera direkt kunna leda till samma resultat. I sådant avseende vill jag särskilt framhålla, att man kan uppmuntra och understödja den verksamhet, som går ut på att bereda den ungdom, som det här närmast gäller, tillfällen till goda nöjen och tidsfördriv, såsom idrottsövningar, musik och andra förädlande nöjen. Ett av de bästa sätten att skydda de ungas sinnen mot det som är dåligt och skadligt är nämligen att fylla dem med ädelt och skönt innehåll. Jag tror fortfarande, att den liberala reservationen innehåller åtskilligt att taga vara på och att det vore klokt av kammaren att bifalla den.

Men när jag, herr talman, går att yrka bifall till densamma, så gör jag det med en liten reservation mot reservationen. Jag vill säga, att jag icke vågar hoppas *mycket* av statens lagstiftning på dessa områden, ty den allmänna sedligheten beror på folkets sedliga anda, och denna beror åter på uppfostran i goda hem och i goda skolor samt än mer på individernas självbesinning och självtukt, men dessa kunna icke skapas genom någon som helst lagstiftning.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Den talare som först hade ordet i denna fråga, började med att rikta en »grundanmärkning», som han kallade det, mot motionärerna, och den gick ut på att motionärerna skulle driva den viktiga fråga, som vi nu syssla med, i partipolitikens tecken. Och hans anförande formerade sig till en anklagelse mot motionärerna, därför att de över huvud kommit fram med denna sak, och han påstod naturligtvis, att motionärerna gjort det i partipolitiskt syfte. Jag vill be att få göra den ärade talaren den frågan: med vilken rätt säger man sådant? Förhållandet är, att motionärerna fått sin uppmärksamhet riktad på missförhållanden på ifrågavarande område. De ha ansett, som ju också från alla håll erkännes, att något *kan* göras och de ha då velat

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)

rikta riksdagens och genom riksdagen Kungl. Maj:ts uppmärksamhet härpå. De begära, att vad som kan göras också skall bli gjort. Vad har han för rätt att beteckna detta såsom en partipolitisk manöver? Om frågan kommit in på politikens område, beror det, skulle jag vilja säga, på reservanterna inom utskottet. Ty de ha funnit lämpligt att i detta sammanhang komma fram med sina respektive program på de sociala reformernas område, och genom sina motiveringar för dessa ha de givit saken den partipolitiska bismak, som möjligen finnes.

Vad nu själva saken beträffar, så har en av reservanterna, den som yrkat avslag på motionärernas förslag, betecknat den riksdagsskriveise, som det här är fråga om, såsom ett »verop över det rådande sedefördärvet», och han har litet ironiskt avvisat, att riksdagen skulle inlåta sig på något sådant. Jag vill säga, att han har alldeles rätt därutinnan, att den skrivelse, som utskottets majoritet förordat, är ett verop över det rådande tillståndet i sedligt hänseende, och det vore önskvärt, att detta verop hördes över allt Svea land och kunde väcka till liv åtskilliga goda krafter för att motarbeta det sedliga fördärvet. Det ligger, trots allt vad herr Pettersson i Södertälje sade och den satiriska kritik han ägnade siffrorna och det sätt, på vilket han försökte resonera bort det hela, en mycket allvarsam verklighet bakom motionen. Det är så, mina herrar, att våldtäktsbrotten ha fördubblats sedan början av 1880-talet. Det hjälper icke att söka bortförklara denna stora ökning såsom reservanterna då de säga, att numera äro icke våldförda kvinnor så rädda för att låta brottet komma till offentligheten som fordom. Detta om det nu har någon befogenhet för sig, kan i allt fall icke förklara den stora ökningen i siffrorna. Vidare är det så, att de grövre sedlighetsbrotten ha under samma tid tredubblats. Nu ber jag herrarna observera, att när herr Pettersson i Södertälje söker resonera bort betydelsen av dessa siffror så fäster han sig vid den kolumn, som i motionen pag. 3 betecknas såsom ringare sedlighetsbrott. Jag fäster mig däremot vid de grövre sedlighetsbrotten, och dessa träffas ej av vad han sagt. Dessa grövre sedlighetsbrott ha, som jag säger, tredubblats. Beträffande medeltalet personer, som dömts till fängelse eller straffarbete för äktenskapsbrott, har herr Pettersson i Södertälje icke haft någonting att säga. Detta antal har fördubblats på samma period. Så kommer antalet sakfällda för grövre brott mot offentlig myndighet. De ha under denna period fyrdubblats. Då ber jag herrarna observera, att jag i detta sammanhang liksom i det föregående talar uteslutande om *grövre* brott mot offentlig myndighet enligt 10 kapitlet strafflagen, och under dessa grövre brott komma icke sådana förseelser, som herr Pettersson i Södertälje avsåg då han talade om att en full person blir anhållen av polisen och kastar sig på gatan, utan det är fråga om andra, allvarsammare saker. Jag tror sålunda, att trots hans försök att resonera bort dessa siffror, tala de dock

ett tillräckligt allvarsamt språk, om en sjunkande sedlighetsnivå, om en förslappning av den sedliga viljekraften och om ett revolterande mot en lagbunden samhällsordning, som verkligen är ägnat att väcka betänkligheter.

*Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)*

Herr Lindhagen och hans medreservant — deras exempel har nu följts även av herr Pettersson i Södertälje — ha velat behandla motionen och hela detta ämne ironiskt och satiriskt. De göra sig lustiga över detta. Jag skall icke inlåta mig härpå, för mig är denna sak allt för allvarsam att behandlas på det sättet. För mig äro de sedliga krafter, som verka inom folket, och deras inflytande på tillståndet i landet av allt för stor och allvarlig betydelse för att kunna göras till föremål för löje eller hån.

Emellertid ha från alla håll, även av socialdemokraterna, erkänts att missförhållanden föreligga, och att nu socialdemokraterna finna, att samhället är fullt av missförhållanden, är ju naturligt. Det finnes enligt deras uppfattning sådana i överflöd.

Om man nu vill se till vad som kan göras vid ett missförhållande, söker man naturligtvis först orsakerna därtill. Enligt den socialdemokratiska reservationen, som blivit så livligt understruken av herr Lindhagen i hans anförande, äro orsakerna till dessa missförhållanden att söka hos samhället. En föregående talare har citerat en sats av herr Lindhagen — jag kan icke låta bli att citera den om igen — att »brott och förvillelser äro i första rummet en skapelse av samhällsskicket». Med den utgångspunkten, att samhället bär skulden till missförhållanden, till brott och förvillelser, är det klart, att det socialdemokratiska resonemanget måste fortsätta så: vi måste inrikta oss på att göra samhället bättre. Alldeles logiskt riktigt kommer herr Lindhagen till sitt krav på samhällets förbättring, och givetvis skall denna förbättring ske efter det socialdemokratiska programmet, som han sedan går igenom. Det första vi behöva är expropriation att börja med för dessa »lokaler, som erfordras för organiserandet och ledningen av verksamheten för sedlighetens höjande». Det är hans definition på folkets hus, hans åsikt om hur sedligheten skall höjas här i landet. Så ha vi alla andra socialdemokratiska expropriationskrav, som jag icke behöver räkna upp. Så ha vi arbetarelagstiftningen i dess olika skeden. Så ha vi ett ordentligt och effektivt tillbakavisande av allt vad militarism och militära anspråk heter, särskilt av förlängd värnplikt och så vidare. När herr Lindhagen därefter kommer in på majestätsbrott, statsbrott och brott mot offentlig myndighet, är han verkligen nog originell — han har upprepat det från talarestolen — att såsom botemedel vilja anvisa en lika, allmän kommunal och politisk rösträtt, avskaffande av första kammaren samt införande av republiken. Då, menar han, skola brott mot offentlig myndighet upphöra, förmodligen därför att det sedan icke bör finnas någon offentlig myndighet. När vi sedan en gång få

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)

alla dessa saker lagda i ordning på detta sätt, då tror han förmodligen att alla i samhället bliva så nöjda med sina existensvillkor, att man icke vidare har att räkna med brott eller missgärningar.

Allt det där förråder dock en så stor obekantskap med det levande livet, med de faktiska förhållandena, att man ibland nästan frågar sig, om det är möjligt, att det kan framföras på fullt allvar. Vad som i synnerhet slagit mig vid genomläsningen av hans reservation är vad även herr Hallén satte fingret på på ett sådant sätt, att jag fullt och helt kan instämma med honom — nämligen det, att det finnes i denna reservation icke ett ord, som tyder på en förståelse av, ett medvetande av vad som dock i sista hand är det bestämmande i fråga om brott eller icke brott — den mänskliga fria viljan. Även med allt möjligt erkännande av omständigheternas och förhållandenas inverkan på mänskligt handlande, så är det och blir det dock så, att i sista hand bestämmas detta av viljan, den sedliga viljan hos individen. Det är den mänskliga individualiteten med hela dess själsliga utrustning åt vad håll den sedan går, som är det väsentligen bestämmande i fråga om brott eller icke brott. Därför ha också reservanterna förbiset den synnerligen viktiga faktor i fråga om det sedliga tillståndet i landet, som ligger i samhällets inverkan på individernas sedliga vilja till ett laglydigt leverne. Samhället kan på många sätt göra denna sin vilja gällande. Den kan på det uppväxande släktet — ty det är detta det främst gäller — ställa det kravet och med full rätt ställa det kravet, att envar skall i sitt handhavande låta sig ledas och i sina gärningar bestämmas av något annat än vad som för tillfället lyster honom. Samhället kan också sörja för att de mest flagrant yttringarna av självsvåld och osed visas tillbaka. I detta har jag fått understöd av den förste talaren och av en senare talare, som yttrat sig i afton. Vad samhället i detta avseende *kan* göra, *bör* det göra. Efterlåtenhet och slapphet äro ett ont. Det är just den saken, mina herrar, som motionen går ut på och som utskottet fäst sig vid, då det tillstyrkt motionen. Vi tro, att ett verkligt ingripande *kan* göras mot det onda, som vi revoltera mot, och göras på ett sådant sätt, som är både nödigt och nyttigt.

Den andra reservationen, den som är undertecknad av herrar Schotte med flera, är ense med motionären därutinnan, att det dock föreligger missförhållanden just på nu ifrågavarande område. Det finnes dock i alla fall hos dem en känsla av att den tillväxt i brottslighet, som statistikens siffror visa, går det icke att avvisa på det lättvindiga sätt, som herr Pettersson i Södertälje i sitt nyss hållna anförande försökt göra. Men de ha dock det gemensamt med de andra reservanterna, att de väsentligen hänvisa på sociala reformer såsom botemedel; och så komma de med *sitt* program, i vilket de i främsta rummet tala om nykterhetsfrågan, och vidare om bostadsfrågan, jordfrågan och övriga

sådana frågor. Jag hörde, att herr Pettersson sade, att reservationen icke finge fattas så, att meningen vore, att en blivande utredning skulle omedelbart taga hand om allt detta, men i deras reservation betecknas dock socialreformer såsom det väsentliga medlet som enligt deras mening bör komma till användning. Det gäller sålunda om deras förslag precis detsamma som gäller om den andra reservationen. De mena, att förbättrade samhällsförhållanden skola medföra en minskning i brottsligheten även i det avseende, som det här är fråga om. Och för all del, det tro och hoppas också vi att de skola göra. Men däremot tro de icke, att det är något egentligt att göra härutöver; de vilja icke vara med om åtgärder, som direkt inrikta sig på den individuella viljan speciellt hos det uppväxande släktet, som åsyfta att mana fram och stärka viljan till laglydighet. Det är något som de icke tro på eller som de åtminstone tillerkänna endast en mycket underordnad betydelse.

Om man står inför en smittosam sjukdom och vill bekämpa den, så går man i våra dagar fram på två vägar. Den ena vägen — läkarna kalla den för den profylaktiska — är, att man inriktar sig på att ändra den miljö, i vilken sjukdomen trives och frodas: man förbättrar de sanitära förhållandena så att sjukdomen därigenom om möjligt må bringas att upphöra. Det är den ena vägen, den andra är, att man tar om hand den insjuknade varelsen, människan, och försöker att giva henne lämpliga läkemedel och sköta henne så, att hon kan komma sig. Den ena av dessa vägar är i striden mot det onda lika nödvändig, lika viktig och betydelsefull som den andra.

Nu ha reservanterna från båda lägren hållit sig utslutande eller så gott som utslutande till vad jag vill kalla den profylaktiska behandlingen av det onda, som det nu är fråga om, och därtill ha de begått det missgreppet, att för denna profylaktiska behandling förorda åtgärder över hela det stora samhället, över hela det stora komplex av förhållanden, som det naturligtvis är omöjligt att omfatta i ett slag, i stället för att inrikta sig mot det speciella onda och vidtaga de speciella åtgärder, som man väl i detta fall borde först tillitas.

Nu är jag och pluraliteten inom utskottet ense med reservanterna, om vikten, värdet och betydelsen av den profylaktiska behandling, som består i väl avvägda sociala reformer. Vi ha förordat sådana likaväl som reservanterna, men skillnaden är den, att för oss är detta icke nog. Dessa allmänna förbättringar kunna för oss i detta sammanhang icke ens sättas i första linjen och det, mina herrar, av två skäl. Det ena skälet är det att det dröjer så förfärligt länge, innan alla dessa sociala förbättringar kunna bliva genomförda och hinna att bära frukt, och även om de bleve genomförda och bure frukt, kunde de aldrig bliva sådana, att de fullständigt hjälpte. Det är det ena, och det andra är, att när det blir fråga om att sociala spörsmål skola upptagas till behandling och genomföras, så måste de un-

Ang. åtgärder
mot den sedliga
svartningen.

(Forts.)

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)

der alla omständigheter bedömas efter sitt speciella sociala värde och icke ur synpunkten av sedlighetens höjande, vilket redan förut framhållits av någon talare. Jag tror därför, att här krävas speciella åtgärder, som äro avpassade för detta syfte och jag tror att sådana skulle kunna ha en god verkan. Vilka dessa speciella åtgärder äro, ha vi icke närmare inlåtit oss på, och det har riktats förebräelser mot oss härför. Så alldeles utan riktlinjer ha vi dock icke varit, ehuru man naturligtvis nu icke kan gå längre än att begära en undersökning av Kungl. Maj:t om vad som kan vara lämpligt och möjligt. Jag ber att härutinnan få hänvisa till den resolution som finnes återgiven i motionen. Där säges bland annat följande: »En sedligt liv och sedligt tänkesätt oerhört nedbrytande propaganda bedrivs i ungdomskretsar genom den s. k. fria kärlekens lära, förkunnad från en mängd talarestolar och i en mängd litterära alster. Härigenom hotas hemmet, äktenskapet och nationens bestånd. I danspalats och vid gemensamhetsbad antager nöjeslivet ofta skamlösa former», o. s. v. Nu är det väl icke något att undra över, om man begär, att en undersökning skall anställas, om det icke finnes möjlighet att på något sätt förekomma åtminstone de värsta yttringarna av dylika överklagade omoraliska företeelser.

Jag har från ett annat område exempel, som jag gärna kan taga fram. Det allra yngsta släktet löpte fara att lida skada av vissa dåliga biografföreställningar. Då infördes censur över filmerna. Jag har aldrig hört, att genom denna biografcensur någon skada skulle vållats. Den har säkerligen tvärtom haft en mycket god verkan i avseende på det yngsta släktet. Några slags restriktioner — de behöva ju icke vara av samma slag — böra otvivelaktigt kunna finnas, även när det gäller att skydda den mera mognade ungdomen, skydda den från faror, som hota den från talarestolar, danspalats, gemensamhetsbad m. m. Och att det i sådana fall även kan bliva fråga om att anlita strafflagens korrektiv, är i och för sig icke något förkastligt.

Nu skall jag be att få säga en sak, som är speciellt riktad mot herr Jakob Petterssons sätt att uppfatta strafflagens betydelse i sådana fall som dessa. Ingen skall tro, att jag eller motionärerna överskatta verkan av restriktiva åtgärder särskilt strafflagsbestämmelser, men lika visst är att man ej heller får underskatta dem, något som herr Jakob Pettersson uppenbarligen gör. Det har sin stora betydelse, att onunda företeelser inom samhället genom uttrycklig lag stämplas såsom samhälleligt förkastliga, d. v. s. brottsliga. Det är så med vissa strafflagsförbud, att de understundom och kanske oftast hava en mycket större betydelse, därutinnan att de klart och tydligt uttala samhällets värdesättning av ett visst handlande såsom otillätligt och brottsligt, än därutinnan att de i några speciella fall bliva tillämpade på individer, som förbrutit sig.

Jag vill göra en anmärkning till mot herr Jakob Pettersson. Han anmärkte på att utskottet icke tillstyrkt den lagändring,

som motionärerna i detta sammanhang föreslagit, en lagändring för vilken jag, det skall jag gärna bekänna, har ganska stora sympatier. Men det kommer sig helt enkelt därav, att vi inom utskottet, och jag främst, drivit den satsen, att det icke är lämpligt att riksdagen antager en formulerad lagbestämmelse, utan lugnast och säkrast är att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t, som då vid mera omfattande undersökningar kan bedöma, huruvida, i vad mån och på vad sätt en önskad lagbestämmelse kan genomföras. Det var skälet varför vi inte å vår sida förordade den lagändringen.

*Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen
(Forts.)*

Jag skall icke uppehålla kammaren längre. Det kunde vara åtskilligt att svara på i vad de föregående talarne sagt, men jag har tillräckligt länge tagit kammarens tid och uppmärksamhet i anspråk. Jag vill därför sluta med att säga, att enligt min tro riksdagen många gånger skrivit till Kungl. Maj:t och begärt utredning i vida mindre viktiga fall och på vida mindre vägande grunder än nu är fallet. Då tillika den föreslagna skrivelsen, med den motivering som utskottets pluralitet givit visar hän på önskvärdheten av speciella åtgärder, genom vilka man inom rimlig tid kan komma till något positivt resultat, så finner jag mig böra framställa yrkande om bifall till utskottets betänkande.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman! Den förste ärade talaren, som yttrade sig i denna debatt, ville nästan förebrå ett par av reservanterna, nämligen herr Lindhagen och mig, att vi icke hade behandlat denna fråga med vederbörligt eller tillräckligt stort allvar, och han förmenade, att bakom den sats, varmed vi hade börjat vår reservation, fanns ett illa dolt grin, som han uttryckte sig; och även den siste ärade talaren har litet smått anklagat oss för att vi skulle ha gjort oss lustiga över den här förevarande motionen.

För mitt vidkommande ber jag att få säga, att när jag första gången läste den här motionen med hela det sällskap av sedliga män, med herrar Lindman, Lemke, Odqvist och Vahlquist i spetsen, som hade undertecknat densamma, det inte var utan att icke den allvarliga sinnesstämningen något litet stördes. Man begrundade innehållet och såg efter, vilka undertecknarne voro, och man förundrade sig över vad de egentligen menade att man skulle komma till med deras motion.

Det har, i vad gäller denna motion, här av föregående talare resonerats om de siffror som anförts, men ingen synes hava fäst sig vid, att dessa siffror visa för de sista tio åren avsevärda förbättringar i vad rör de brott, över vilka siffrorna äro en statistisk framställning, i jämförelse med samma brottsarter under de föregående tjugo åren, som statistiken omfattar.

Jag ber att få hänvisa till siffrorna på sidan 3 angående de grövre sedlighetsbrotten och våldtäkten. Där visar sig, att siffrorna för våldtäktsbrotten gå upp från 30 under perioden

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.

(Forts.)

1866—70 till 76 under perioden 1896—1900, för att därefter under kommande femårsperiod stiga till blott 77 och under den därefter kommande femårsperioden 1906—10 sjunka ifrån 77 och 76 ner till 71; och vad beträffar de ringare sedlighetsbrotten, så hava dessa under de senaste femton åren blott stigit med summa 18. Även vad angår de grövre sedlighetsbrotten, hava dessa under samma femtonårsperiod icke stigit med mera än 59, medan de under de förutvarande trettio åren stigit från 80 till 225.

Ställer man dessa siffror i relation till varandra, så visa de ingalunda den fasaväckande sedliga urartning, som motionärerna här i sin motion vilja söka att framhålla, och jag får för mitt vidkommande säga, att en av orsakerna till att jag icke kunde vara alltför allvarlig, när jag läste motionen, och heller icke kunde uppfatta den så förfärligt allvarligt sedan, äro de exempel, som motionärerna anfört, exempel hämtade bland annat från teaterområdet, varvid man citerat en recension i en Stockholmsstidning över ett teaterstycke, vilket angivits vara ett monstrum av immoralitet, stupiditet, okonstnärlig ynkedom o. s. v.; men man underlåter visligen att i detta sammanhang omtala, att förevarande teaterstycke icke gick här på en av Stockholms teaterscener mer än en eller två gånger, beroende på den allmänna opinionen, som reste sig mot densamma, beroende på att den allmänna smaken reagerade så starkt däremot. Om motionärerna stå på den upphöjda sedliga ståndpunkt, som de vilja söka att framarbete, förefaller det, som om de bort upplysa därom i sin motion, då man ju hade fått en något annorlunda syn på saken, än man nu får vid genomläsandet av densamma.

Den föregående ärade talaren sökte vidare så starkt förneka — jag förstår inte rätt orsaken därtill — att motionärerna med sin motion velat göra någon sorts politik; och han ansåg i stället, att det var reservanterna som gjorde i politik, i det att de på grund av denna motion passat på att komma fram med sina program, såsom reservationen anger. För mitt vidkommande ber jag att få säga, att om man över huvud taget vill komma åt den sedliga urartning, som samhället, som statsmakterna kunna komma till livs, om man vill försöka förbättra och avskaffa den, ja, då lär, såvitt jag förstår, man icke hava något annat medel än att göra samhället sådant, att icke förutsättningarna för denna degeneration där äro till finnandes. Något annat medel lär helt visst icke vara att finna på, och det är detta som vi i vår reservation velat framhålla. Gent emot föregående talare som säga, att vi för vårt vidkommande alldeles bortsett från samhällets inverkan på den sedliga viljan, ber jag att få säga, att vi i stället starkt sett på just samhällets inverkan på den sedliga viljan, ity att vi vilja söka främja denna sedliga vilja genom skapande av goda hem överallt i samhället, hem där fysiskt starka och moraliskt sunda familjer kunna trivas

och hava sin varelse, medan motionärerna och lagutskottsmajoriteten däremot söka att i sin mån, tyckes det mig, arbeta för att samhället bör inverka på den sedliga viljan genom strafflagar, teatercensur o. dyl. Vi tro nu inte alls på det receptet, utan vi tro på att de profylaktiska åtgärderna, för att citera den föregående talaren, måste i första hand av samhället tillgripas, innan man söker bota den redan sjuke, för vars sjukdom det dessutom redan finnes en mängd botemedel av den art, som motionärerna förorda, nämligen strafflagar. Ty det är icke, såsom det har förklarats i motionen, så, att vi stå utan några som helst reagenser i detta avseende; utan det finnes tvärtom en hel del strafflagar, som för övrigt tillämpas ganska tappert, tycker jag.

*Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)*

För resten skall jag, medan jag är inne på detta kapitel, be att få säga något om strafflagens verkningar. Vi hade här för för några dagar sedan en rätt ingående debatt om nativitetens avtagande. Utav den statistik, som utskottet hade införskaffat från en fackman på området, framgick, hurusom denna nativitet hade sjunkit på ett alldeles häpnadsväckande sätt under de fyra sista åren, sjunkit ifrån 25,6 till 23,1, alltså med 2,5 pro mille, och sjunkit just under dessa år, som den av lagutskottets ärade ordförande framlagda preventivlagen kommit till och verkat, vilken lag ju avsåg att motverka medlen för och orsakerna till nativitetens nedgång. Denna strafflagsåtgärd visar enligt min mening strafflagarnes bankrutt på detta område, och det förvånar mig, att man efter detta varnande exempel så ensidigt kan hålla fast vid att strafflagar äro det verksammaste korrektivet emot den sedliga urartning, som man säger vara till finnas.

Nu ber jag att angående denna så kallade sedliga urartning i och för sig få för mitt vidkommande förklara, att jag icke tror, att det sedliga och moraliska tillståndet i landet och bland dess folk över huvud taget i denna tid är i stort sett på något som helst sätt sämre, än det har varit under tidigare perioder. Inga bevis av bärande art hava kunnat framläggas för ett motsatt förhållande. Visserligen är sant att på grund av den tilltagande lyxen, den tilltagande njutningslystnaden, den tilltalande jakten efter snabb och stor vinst inom vissa samhällslager — vissa av de bättre situerade samhällslagren, skulle jag vilja tillägga — i sin mån skapats seder, som icke stå på den sedliga nivå, som man skulle önska. Det är därjämte sant, att på grund av vidriga samhällsförhållanden det ibland arbetsklassens allra sämst ställda element uppstått ett förfall, som, då man tittar på det levande livet, för att citera ett ofta använt uttryck här i kammaren, man icke kan undgå att spåra. Men jag tror, att allt detta motverkas i sin mån av den ökade moraliska styrka, som gör sig gällande bland andra stora lager av samhällets befolkning. För min del är jag övertygad om att inom den del av arbetarklassen, som genom självhjälpsverksamhet och på annat sätt förmår att höja sig undan för undan i ekono-

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)

miskt och socialt avseende, och som förmår att skaffa sig en smula ökad kunskap och bildning, den moraliska styrkan och den sedliga nivån äro bättre nu än de varit åtskilligt tidigare. Jag är även övertygad om, att ibland åtskilliga lager av de s. k. bildade klasserna ingenting finnes i stort sett att anmärka nu mot förr på den sedliga och den moraliska nivån. I stort sett är det följaktligen min övertygelse, att i vad gäller det sedliga förfallet det icke är större nu än det varit under många föregående perioder.

Jag skulle vilja fästa mig en liten smula vid motionärer-
nas tal om det sedliga förfallet på grund av att stora befolknings-
lager hänge sig åt lyx, åt ett överdådigt levnadssätt, åt jagande
efter snabb och hastig vinst, åt njutningslystnad och vällev-
nad etc. Jag ber i detta sammanhang få erinra därom, att
enligt här i kammaren mer än en gång framförda statistiska siffror
många hustrusentals familjer här i landet leva alltjämt
på en ekonomisk nivå, som håller dem nere vid eller omkring
svältgränsen, som nätt och jämt tillåter dem att föra en den
allra nödtorftigaste tillvaro, och det förefaller mig sannerli-
gen icke vara skäl uti, att man gent emot alla dessa många
hustrusentals arbetare talar om jakten efter snabb och hastig
vinst, att de hänge sig åt njutningslystnad, vällevnad och lyx
o. s. v., utan dessa uttryck torde mera böra appliceras på de
sammhällsklasser, motionärerna själva tillhöra. Även skall jag til-
låta mig att något beröra vad som gör, att de s. k. lägre sammhälls-
klasserna bli degenererade och varför vi tillåta oss i vår re-
servation framhålla nödvändigheten av sociala sammhällsåtgärder
för att dessa sammhällsklasser skola höja sig.

Det torde för en var av kammarens ledamöter vara väl be-
kant, hurusom arbetarebostäderna i ett stort antal av våra städer
lämna allt övrigt att önska, hurusom det är ett grovt miss-
bruk av ordet hem att kalla de bostäder, som arbetarna ha,
för hem: ett rum, liggande vid en bakgata inemot en smal gränd,
där sol och ljus aldrig kan intränga, i vilket rum, i bästa och
lyckligaste fall förenat med ett litet kyffe till kök, man, hustru,
vuxna, halv vuxna och minderåriga barn jämte en eller annan in-
neboende skall instivas. Ett sådant kyffe, en sådan s. k. bostad,
kan omöjligen kallas för hem, om man i ordet hem inbegriper en
plats, där människor skola sova, äta, bo, ha trevnad och idka
familjeliv. Detta bostadselände har uppkommit på grund av
tomtjobbarepolitiken, har uppkommit på grund av bristande lag-
stiftning från statsmakternas sida, vilken bristande lagstift-
ning man måste skriva på högerns konto i detta land. Den
befolkning, som bor i dessa bostäder, drives i stor utsträck-
ning ut på gatorna, och i Stockholm, Norrköping, Göteborg och
Malmö och flera andra större städer har under de sista 10—20
åren uppstått en särskild sorts befolkning, som man skulle kunna
kalla för gatubefolkningen, som är mycket olik den gamla sven-

ska odalmannatyp, varom man fordom talade. Denna befolkning är retlig, munvig och högröstad och icke alls i sitt uppträdande sådan, som den borde vara, och en av de bidragande orsakerna därtill är, att barnen inom dessa befolkningslager, som lida av denna ohyggliga trångboddhet, lämnas varenda morgon av sin moder, som nödgas gå till fabriken, till ateliern och arbeta för familjens uppehåll, åt sig själva och på gatan. De få lära både ont och gott. Detta fortgår undan för undan till dess de uppnå mogen ålder. Då man ser en av dessa människor, som ej fått föräldravård, ej kunnat få hemmets vård, som i stället gatorna och krogen tagit hand om och som dragits ofta in i arbetslöshetens och nödens gruvligaste elände, stå en kall vinterdag i ett gathörn, då ser man på typen, att han i många fall tappat bort all möjlighet till att vidare resa sig. Han har gått igenom livets fador, han har redan vid tidig ålder studerat alla livets mysterier. Kom och stifta strafflagar för honom och hans likar och tro, att han skall höjas genom dem! Det är fåfängt och bedrägligt hopp, och därför, mina ärade herrar, bör man icke tala så förakftfullt om dessa s. k. profylaktiska åtgärder, ty dessa äro dock först och främst av nöden för att förebygga den sjukdom, som finnes, innan man kommer och talar om, att man med strafflagar skall bota sjukdomen. Det är åt detta vi vilja giva uttryck i vår reservation. Det är detta vi ansett, som arbetare-representanter, som kännare av dessa förhållanden i samhällslivet, nödvändigt att framföra som svar på det talet, för att tala med lagutskottets ärade ordförande, att man vill samhällsinverkan på den sedliga viljan genom strafflagar, som här är föreslaget, genom censur av olika slag.

Men, säger man, det är icke endast i städerna som den sedliga urartningen visar sig, utan det är även i stor utsträckning på landsbygden. Ja, ter det sig stort bättre där än i städerna för den vakne iakttagaren? Man kan fara långa vägar ibland mellan böljande sädesfält utan att se en enda bostad. Så kommer man plötsligen fram till ett samhälle. Hur ser där ut? I många fall, icke alltid, är där en massa ruckel, staplade intill varandra, med små bostäder, där det ej går att hålla smutsen och snusket ute. Det är stutarebostäderna i ett herrgårds-samhälle, som ligga där sammangyttrade, och det är många gånger, långt ifrån alltid det ber jag få betona, man tränger ihop dessa fattiga människor, som arbeta för liten lön, i usla hålör. Hur tror man, att någon sedlig lyftning skall kunna förekomma under dessa förhållanden. Icke tror man, att de bli särskilt moraliskt starka utav att de intill sig ha den ensamma lyxösa byggnaden, som en enda familj med stort utrymme bebod, under det att de själva leva i fattigdom, trångboddhet och elände. Man måste mera än vad motionärerna synas vilja göra och än vad lagutskottets betänkande synes giva vid handen titta på dessa förhållanden, innan man lägger armarna

*Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.*

(Forts.)

Ang. åtgärder mot den sedliga urartningen. i kors och förfasar sig över den tilltagande osedligheten inom samhället.

(Forts.)

Det är över huvud taget ett grundfel i motionärernas politik, att de icke observera eller vilja observera just dessa förhållanden, och det skulle vara ett grundfel i den politik, som det parti jag tillhör bedriver, om vi ej vid varje tillfälle, när vi så kunna, påpeka dessa skriande missförhållanden såsom orsaker till icke blott den allmänna ekonomiska nöden, den sociala olusten, utan även till de sedliga missförhållanden, som man icke kan undgå att spåra.

Nu är det ju icke blott, på dessa områden som förhållandena äro sådana, som de ej borde vara, utan det är på så många andra områden, vilka vi tillåtit oss uppräknat i vår reservation, och vi ha därmed avsett, åtminstone har jag därmed avsett, att visa, hurusom, därest samhället med fördel och framgång skall kunna ingripa mot de moraliska missförhållandena, det måste ingripa just på dessa områden. Jag för min del har i reservationen velat säga, att först när dessa missförhållanden undanskaffats och först när de förutsättningar för sunda hem och goda familjer finnas, som samhället kan skapa, då har samhället gjort vad som kan göras mot den sedliga urartningen och mot det moraliska förfallet, men det är kanhända en brist i reservationen, att man icke sagt: »än sedan då!» Jag för mitt vidkommande är icke alls blind för att även om alla dessa förutsättningar och krav bli fyllda, så kommer i alla fall på grund av kända förhållanden att återstå råa lidelser och svaga karaktärer. Men där tror jag icke, att staten på annat sätt kan ingripa än genom fostran. Jag tror, att dessa svaga karaktärer och dessa råa naturer, dessa sedligt förvildade människor i allmänhet skola komma att till största delen försvinna, sedan staten och samhället gjort sin plikt och skapat tillfredsställande förutsättningar för goda hem och god uppfostran. Mot dem, som ändock komma att finnas, måste naturligtvis samhället ingripa för att skydda sig själv och skydda de samhällsmedlemmar, som föra ett oförvitligt liv. Men i det avseendet lära vi redan nu ha så pass många bestämmelser i vår strafflag, att därom icke torde behöva skrivas något. Innan man tillgriper dessa under nuvarande förhållanden resultatlösa utvägar, bör man tänka på att vidtaga de förberedande åtgärder, som vi peka på.

Nu har man mot oss anmärkt att alla dessa åtgärder som vi påpekat böra icke tillgripas under den motiveringen att sedligheten behöver höjas, utan att var och en åtgärd för sig bör fylla sitt särskilda ändamål. Men vad är då statens uppgift? Jo, att söka inrätta samhället så, att alla dess medborgare kunna föra en fysiskt, moraliskt och socialt tillfredsställande tillvaro. Alla dessa partiella reformer ha ju endast ett syfte, nämligen att skapa sådana förhållanden, att samhällsmedlemmarna kunna leva så bra som möjligt. Så förfärligt klandervärt och så förskräck-

ligt bakvänt kan jag då icke finna det vara, att man vid detta tillfälle, när nu denna fråga bragts på tal, vill åstadkomma en skrivelse av det innehåll, som föreslås i vår reservations kläm. Men det ber jag att få säga, att icke skall jag fälla så många tårar, om det blir avslag på det hela, ty det blir antagligen precis samma resultat vilket beslut som än fattas, och vi kunde mycket väl i vår reservation hava sagt »med anledning av vad vi sålunda anfört, tillåta vi oss yrka avslag på den i ämnet väckta motionen». Skulle detta bli andra kammarens beslut, har jag intet att däremot invända, men jag har dock velat säga, att det klander, som riktats mot oss för vår reservation och dess kläm, tager jag synnerligen lätt, så lätt till och med, att jag vågar yrka bifall till densamma.

*Ang. åtgärder
mot den sedliga
uravartningen.
(Forts.)*

Herr Lindman: Herr talman! Motionärerna framkomma här i sin motion med det påståendet, att den sedliga uravartningen förefinnes och att den griper omkring sig i landet allt mer och mer. Vi ha trots oss kunna i vår motion med en del statistiska uppgifter lämna bevis för att så är förhållandet. Denna statistik har nu blivit bestridd av t. ex. herr Pettersson i Södertälje, som gjort ett par erinringar däremot. Det är i huvudsak samma erinringar, som gjorts även i första kammaren av en liberal reservant där, herr Alexanderson. I den kammaren blevo de emellertid så grundligt emotsagda av herr Widell, chefen för statistiska centralbyrån, att jag undrar, om herr Pettersson skulle kommit fram med dessa erinringar här i dag, om herr Widell haft plats i denna kammare. Tyvärr kan jag emellertid icke lika skickligt och grundligt som han bemöta herr Petterssons i Södertälje siffror i detta fall, och därför skall jag icke besvara kammaren med detta, utan helt och hållet avstå från den saken.

Jag skulle dock vilja peka på en siffra, som finnes angiven i tabellen på sidan 5 i utskottets betänkande, vilken siffra både herr Hallén och herr Pettersson i Södertälje fäst sig vid. Det är i den tabellen, som rör de oäkta levande födda i procent av samtliga levande födda barn under tiden 1906—1910, och där står Sverige högst. Då framhålla de båda herrarna, att om så vore, skulle ju Bulgarien vara mycket bättre än vi, ty Bulgarien står lågt i denna tabell. Men, mine herrar, det är icke något bevis. Ett faktum är, såsom herr Widell påpekade i första kammaren, att i detta fallet har Sverige rekordsiffran. Nu kan man säga, att kanske statistiken icke är lika bra i andra länder som den är hos oss, men det är icke mera sannolikt att det finnes många andra länder, många av dessa stormakter, vilka stå i denna tabell, som ha lika bra statistik som vi? Ett faktum är, att Sverige har rekord i tabellen, och det är icke förmånligt för ett land att inneha rekord när det gäller en sådan siffra.

Herr Pettersson började sitt anförande med att nämna något om att man icke skulle låta den upprörda känslan skena iväg med besinningen. Nej, naturligtvis skall man aldrig göra det. Han

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.

(Forts.)

gick därefter in på att kritisera den ena punkten efter den andra av vad motionärerna anfört, men efter varje punkt kom det från herr Petterssons sida ett yttrande sådant som: »Jag vill icke förneka, att det kan finnas en viss grund för detta» eller: »Det kan nog vara fog för det». Hela vägen igenom hans anförande återkom detta: ett klander mot vad motionärerna säga, men ögonblicket efter: »Det kan icke bestridas» och »icke förnekas, att det ligger en viss sanning i detta». T. ex. »Jag förnekar icke att det finnes sedliga missförhållanden». Nu är det också klart, att det som reservanternas tala så mycket om, det är just vad de statistiska siffrorna innebära. Ty läser man utskottets betänkande och reservationen, finner man, att det från många håll erkänts att missförhållanden existera. Jag tror, att jag skulle kunna säga att med det dokument jag har i min hand, d. v. s. utskottets betänkande och reservationerna, är det faktiskt bevisat, att sådana missförhållanden finnas. De liberala reservanternas nämna här att: »berörda missförhållanden sålunda äro av den art och beskaffenhet, att de påkalla en allvarlig uppmärksamhet». Ja, mina herrar, det är det som är fallet, de påkalla verkligen en allvarlig uppmärksamhet. Det nuvarande tillståndet kräver, att man om det är möjligt, söker åstadkomma någon förbättring.

Jag vill här inskjuta en sak, som jag hört under debatten här och även i första kammaren, nämligen att motionärerna blott syftat på de lägre klasserna. Det ha vi visst inte gjort, det finnes saker i vår motion, som tyda på, att vi icke syfta på några särskilda klasser, utan anse att missförhållanden i detta avseende finnas inom alla klasser. Vi ha således icke gjort oss skyldiga till det, man velat påberda oss.

Är man således överens, som jag tror att många äro, att det är mycket att anmärka i detta fall, så frågar man sig: Vad är orsaken till att det är så? Det är mycket svårt att följa herr Pettersson i Södertälje, när han säger, att det alltid, även i forna tider, varit mycket dåligt ställt i detta avseende. Att så varit förhållandet vill jag icke bestrida, men det bevis han anförde från en kvinnlig skald, vet jag icke om man kan godtaga som ett verkligt bevis, i statistiskt hänseende duger det väl knappast. Men det må vara hur som helst med hur det var på 1700-talet, om vi se på förhållandena sådana de nu äro, måste vi erkänna att de icke äro bra. Låt oss taga reda på vad orsakerna äro!

Det finnes naturligtvis utan tvivel en mängd orsaker till detta, som icke äro så att säga gripbara. Det finnes naturligtvis i alla dessa skäl som framhållits både i motionen, i utskottsbetänkandet och i reservationen en mångfald av orsaker, som icke ha så direkt samband med detta, men som på ett mer eller mindre indirekt sätt spela in och medverka till att detta beklagliga missförhållande existerar. Naturligtvis finnas sådana orsaker i mångfald och det är klart att också mycket skall kunna åtgöras för att häva dessa orsaker. Men, mina herrar, av alla dessa många orsaker finnas en mängd, som äro sådana, att de påkalla utredning alldeles oberoende

av sitt sammanhang med denna fråga, och många av de orsaker, som här angivas, särskilt i reservationerna, äro föremål för utredning i alla fall, alldeles oberoende av denna saken. Sålunda, delvis av den anledningen att de äro under utredning, och delvis av andra anledningar finnes det väl ingen direkt orsak att påkalla en utredning om dem just i detta sammanhang, ty de komma att erhålla sin belysning i alla fall. Att således, menar jag, företaga en utredning av alla dessa samverkande mer eller mindre bidragande orsaker i ett enda sammanhang skulle icke vara klokt. Det skulle bli en väldig utredning, sådan som vi kanske icke sett på många år i vårt land, där vi dock haft så många utredningar, och man skulle drunkna i det vidlyftiga materialet. Nej, det gäller enligt min uppfattning att ovillkorligen begränsa föremålet för utredningen så, att man icke låter utredningen svälla ut på det sättet, utan de andra medverkande orsakerna få tagas bit för bit, undan för undan, i den mån tiden medger, att man kan undersöka dem.

Nu har jag haft och har fortfarande den uppfattningen, att slapphet i tillämpningen av lagarna på föreliggande område icke är lämpligt. Det undergräver moralen, att man icke tillämpar lagarna, såväl på detta område som på andra områden. Men jag förmodar att man även på lagstiftningens väg kan vinna åtskilligt utan att det på något sätt behöver sägas, att man begär något obilligt, eller att det göres en lagstiftning blott för att man vill ha så hårda och stränga straffbestämmelser som möjligt. Det målet vinner man genom en lagstiftning, som kan råda bot på det onda, där det verkligen förekommer, och det är det jag velat visa på. Jag fäste mig vid ett yttrande av herr Hallén, där han nämnde, att man icke får eliminera bort viljan. Nej, det är just den uppfattning jag också har, man får icke skylla på alla möjliga saker för att därmed skylta över att det dock till sist i mångt och mycket är den trotsiga viljan, som leder till det onda och leder till lagarnas överträdande, och att det är den, som ligger till grund för dessa missförhållanden. Det går icke an att skylta över detta genom att åberopa alla möjliga omständigheter, som skulle kunna förklara att den trotsiga viljan skulle kunna vara på något sätt berättigad.

I den utredningen skulle jag för min del särskilt vilja peka på, vad som möjligen skulle kunna vinnas på upplysningens väg. Där skulle enligt min uppfattning åtskilligt stå att vinna.

Jag skall nu be att få säga något med anledning av den förste ärade talarens anförande i dag. Hans anförande var enligt min mening synnerligen träffande, och jag har nöjet att kunna instämma i mycket av han sade. Han hade slagit huvudet på spiken i åtskilligt och därtill vill jag lämna mitt öppna erkännande. Men han framhöll också en del saker, som jag måste bestrida, och det var, när han talade om att man kommit med de politiska tumstockarna, eller då han ordade om högerpartiets stora gest o. s. v. Jag vet egentligen icke, varför man i detta sammanhang skall komma med detta. Då herr Hallén säger i sitt yttrande, att han i detta fallet talar som människa, varför kan icke även andra få tala såsom människor, utan

*Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)*

*Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.*

(Forts.)

som partimän, om det nu skall vara någon skillnad på dem? Varför kan man icke få taga en fråga sådan som denna såsom den bör tagas, nämligen såsom en fråga, den där kräver allvarligt beaktande? Det har dock från många håll erkänts att så är fallet. Jag vill endast härom säga, att min uppfattning är den, att det vore mycket bättre, om vi samfällt från alla partier enades om att söka göra något — och det enda vi nu kunna göra är att avlåta en skrivelse — än att bara framhålla, att den ene eller andre handlar av partipolitiska skäl.

En skrivelse till Kungl. Maj:t kan, som vi veta, icke alltid åstadkomma så mycket. Det är icke så lätt att säga vad som på det ena eller andra området skall kunna göras. Men min tro är dock den, att en skrivelse till Kungl. Maj:t i detta fall kan leda till mycket gott. Det kan finnas åtgärder, som en utredning kan ådagalägga lämpligheten av, och jag skulle vilja säga, att i det fall, som vi här tala om, föreligga verkligen så pass djupgående och allvarliga saker, att man icke bör på något sätt bagatellisera eller överskylla dem. Låt vara att motionärerna kanske överdrivit något, missförhållandena finnas där i alla fall, fast i mindre mån. Men det går icke an att bagatellisera dem. Min uppfattning är, att det måste från statsmakternas sida vidtagas en åtgärd, som kan skapa en opinion ute i landet. Det går icke att inskränka sig till att säga, såsom herr Alexanderson gjort i sin reservation, att detta är och förblir ett verop och ingenting annat. Om vi behöva höja verop, så få vi väl då också tänka på åtgärder att förebygga det onda, och då menar jag, att det går icke an att lägga armarna i kors i detta fall. Det nuvarande tillståndet kräver således enligt min uppfattning förbättringar, och man får icke låta rörelsen fortgå och utbreda sig mer och mer. Ty, mina herrar, om den rörelsen får ohejdad fortgå, så kan den i själva verket komma att undergräva själva grundvalarna för vårt folks bestånd. — Med anledning av vad jag nu yttrat, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr E u r é n: Jag vill icke trötta kammaren med att hålla något längre tal, och därför kunna herrarna lugnt höra på mig. Det har nu talats mycket här om det ena och det andra, både för och emot. Isynnerhet har man fäst sig vid, att motionen skulle vara framförd endast av högermän. Nu skola vi dock icke vara så barnsliga, att vi fästa oss vid sådana saker. Om det är sanning i vad som framhålles i motionen, så låt oss då se den som den är, och därefter fatta vårt beslut.

Det har vidare framhållits, att det är orätt att stifta lagar för folk. Vi här i kammaren äro duktiga uti att stifta lagar rörande åtskilliga samhällsföreteelser, och vi vilja söka få bort åtskilligt, som icke är bra i samhällsskicket. Men när det gäller lagar för samhällsindividerna, då vill man gärna draga sig undan. Jag tror, att vi böra tänka på det ena såväl som på det andra. Genom att icke stifta de lagar, som erfordras för samhällsindividernas uppfostran till goda människor, kunna vi nämligen råka ut för den faran att vi tolerera det onda.

Vidare har det talats om de dåliga verkningar, som lagar haft på folk; man har framdragit preventivlagen. Men får jag fråga de herrar, som talat i den riktningen: Kan ni garantera att det varit bättre i den saken, om ingen lag kommit till?

*Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)*

Det har vidare sagts om den sak som beröres i motiven, att den icke skulle vara så förskräckligt svår och farlig, som motionärerna framhålla, men hur man än vänt sig och kryssat på det hållet, har man dock slutligen måst erkänna, att det icke är bra som det är. Men när det nu icke är bra som det är, så låt oss då söka råda bot för detta onda och se till, var orsakerna till detsamma kunna finnas.

Man har framhållit de sociala förhållandena som orsaker till den förvildning, som uppenbarar sig än här och än där. Dessa förhållanden kunna nog också bidra till detta, men jag tror dock att det i själva grunden icke är sådant, som här är orsaken. När vi se efter, så skola vi nämligen finna, att de sociala förhållandena förbättrats under de senaste åren — och den som icke kan se det, måste vara mycket blind — men de sedliga förhållandena ha dock icke förbättrats, varför är tydligt att inte är det där, vi ha att söka grundorsakerna till detta onda.

Men det är en annan sak, som herrarna kanske icke så mycket vilja vidröra, men som dock är ett faktum, och det är, att det pågått under de senaste åren en intensiv avkristning av vårt svenska folk. Och jag undrar, om vi icke i detta fall kunna ha åtskilligt att reflektera över, när det gäller att söka orsakerna till den försämring i sedligt avseende, som inträtt. Ty säga vad man vill och tro vad man vill om denna sak, så har dock den religiösa känslan makt över människans handlingar, och när den kristna tron hålles helig, så utövar den ett tryck över människans hela läggning och förstånd, det gör att, även om hennes liv icke är fullt religiöst, så röna den människans handlingar inflytande av det trycket; hon gör icke det som hon anser vara orätt, och jag tror att det kan vara skäl att här taga vara på den saken.

För den skull ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr S a n d l e r: Herr talman, mina herrar! Inför den svarta tavla, som motionärerna upprullat, ställer jag mig, det nödgas jag från början bekänna, synnerligen tvivelsam, och jag skall tillåta mig att en stund upphålla mig vid de fakta, som motionärerna åberopa till stöd för sin framställning.

Jag kan icke underlåta att först göra en fråga till lagutskottet, både dess majoritet och de ärade reservanterna: Hur kommer det sig egentligen, att man synes från utskottsledamöternas sida icke hava underkastat själva dessa grundläggande statistiska sifferuppgifter någon egentlig granskning? Åtminstone finner man icke något spår av en sådan granskning i utskottsutlåtandet, och då samtliga ledamöter av utskottet med undantag av en dock ha hamnat i positiva yrkanden, förefaller det mig verkligen ganska besyn-

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)

nerligt, att man icke från början tagit upp till skärskådande, huruvida själva de fakta, man åberopar sig på, äro riktiga eller icke, eller i vart fall, om de siffror, som anföras, icke äro av den beskaffenhet att de kunna på allvarligt sätt vilseleda omdömet. Som kammaren ju känner till, är det uppgifter, dels ifrån kriminalstatistikens och dels från befolkningsstatistikens område, som motionärerna i första rummet åberopa sig på. Vad de kriminalstatistiska uppgifterna beträffar, skall jag icke uppehålla mig vid dem, då jag icke haft tillfälle att egentligen tränga in i vad dessa siffror kunna betyda, men om man blott har någon liten kännedom om vilka metoder man använder sig av inom statistiken, lägger man redan vid ett första genomläsande märke till vissa egendligheter. En del av de anmärkningar, som i sådant hänseende skulle kunna göras, äro redan framförda av herr Pettersson i Södertälje, och jag skall till vad han sagt blott lägga ett par allmänna erinringar.

Det är dock ganska besynnerligt att, då man skall med statistikens tillhjälp leda i bevis en tilltagande sedlig urartning, man icke anför siffror, som hänföra sig till folkmängden, utan i stället radar upp absoluta tal och till på köpet, för att få ett riktigt förkrossande intryck av det hela, klumpar ihop siffrorna i femårsperioder för att få dem riktigt stora och skrämmande. Det är alldeles uppenbart, att man måste här röra sig med relativa siffror i stället för absoluta, och om man skulle roa sig med att räkna om dessa sifferuppgifter i relativa tal, så skulle det genast visa sig, att beträffande tabell 3 och de senaste tidsperioderna kommer bilden faktiskt att så pass väsentligt förskjutas, att man får ett symptom av minskad brottslighet i stället för ökad. Det kan för övrigt beträffande kriminalstatistiken vara så, att det icke ens är tillräckligt att man räknar om dessa siffror i förhållande till folkmängden, utan det kan vara nödvändigt att beräkna brottsligheten i förhållande till den straffmyndiga folkmängden. Ty det är alldeles uppenbart att om fördelningen på åldrar inom brottslingarnas värld är en annan än inom totalbefolkningen, kan man komma till vilseledande resultat, om man räknar i förhållande till hela befolkningen. Om i ett land, såsom i vårt, antalet i de yngsta åldersklasserna är relativt avtagande, säger det sig själv, att man kan få en förstoring av brottslighetssiffrorna, äveu om man beräknar brottsligheten på hela folkmängden, om man gör beräkningen så, att man icke jämför antalet sakfällda med antalet straffmyndiga personer inom befolkningen.

Sedan får man naturligtvis taga hänsyn till alla de ändringar lagstiftningen undergått. Vi tillskapa genom våra lagar nya brott, och det är då uppenbart, att i den mån man tillskapar nya brottsarter måste detta ha ett fundamentalt inflytande på denna statistik.

Slutligen, och det är det viktigaste, i den mån själva rättskipningen blir bättre och bättre medför detta att antalet brott, för vilka brottslingen blir sakfälld kommer att ökas, och detta icke blott därför, att statens organ fungera kraftigare utan också därför, att den allmänna opinionen reagerar livligare. Man kan därför mycket lätt inom kriminalstatistiken komma med den paradoxala

satsen att ju bättre rättsskipningen är, desto större blir kriminaliteten — enligt de statistiska siffrorna.

Dessa invändningar emot kriminalstatistiken tycker jag för min del, att lagutskottet borde ha undersökt och sökt att åtminstone i någon mån finna ut på vad sätt de kunna inverka på den här förelagda brottslingsstatistiken. Sedan kommer en sådan omständighet, som att man måste tänka på brottets beskaffenhet, att man icke kan klumpa ihop de olika brotten, som här gjorts. Man måste taga hänsyn till, som herr Petréns påpekade med stor skärpa i första kammaren, huruvida man i vissa fall och speciellt i fråga om sedlighetsbrotten, som det ju här särskilt är fråga om, har att göra med en tilltagande sedlig urartning eller måhända snarare en tilltagande disposition för psykisk abnormitet. Det framlades av herr Petréns i första kammaren en tysk undersökning, av vilken framgick, vilken stor procent av dessa brott, som var att hänföra till psykiska abnormiteter, och förhåller det sig på det sättet, är det alldeles klart, att det omdöme, man kommer till i anledning av en sådan statistik, måste bli väsentligt annorlunda, än det blir, när man ser siffrorna så här nakna framför sig.

Därmed kommer jag in på en del av vad herr Lindman yttrade. Herr Lindman förklarade gent emot herr Pettersson i Södertälje, att om denne varit med om att höra herr Widells förkrossande vidräkning i första kammaren, hade han icke sagt, vad han nu sade. Jag undrar, om icke herr Pettersson i Södertälje hade tillfälle att höra herr Widell — ja, det vet jag icke — i varje fall hade jag nöjet att vara inne i första kammaren en stund under debatten, och jag får säga, att man kan ha ganska olika omdömen om utgången av första kammarens debatt i detta avseende. Herr Lindman förklarade, att som han nu icke kunde framlägga det så bra som herr Widell, men det i alla fall hade skett i första kammaren, ville han för sin del avstå. Ja, herr Lindman, det var också vad herr Widell gjorde i första kammaren, sedan herr Petréns i sitt anförande ställt sammanhanget mellan herr Widells anförande i första kammaren och ett föredrag, han förut hållit, i en ganska överraskande belysning. Så mycket nu om kriminalstatistiken. Jag tror, att man får vara ytterligt varsam, då man försöker draga bestämda slutledningar av de siffror, som här finnas.

Jag skall sedan övergå till det andra huvudmomentet, befolkningsstatistiken. Vad anföres här? Jo, man kommer med det gamla klagomålet, om den sjunkande giftermålsfrekvensen, den sjunkande nativiteten och det stigande antalet s. k. oäkta födda. Ja, jag förstår uppriktigt sagt icke, varför man vill draga in hela nativitetsproblemet i denna diskussion och ännu mindre, hur det kommer sig att man här vill anföra den sjunkande äktenskapsfrekvensen som något bevis på en tilltagande sedlig urartning. Man kommer till underbara resultat, om man ser närmare på dessa siffror. Balkanstaterna komma då att befinna sig på en synnerligen hög sedlig nivå även ifråga om giftermålsfrekvensen, och ett gott stycke ovanför Sverige. Det skulle säkert överraska en hel del experter i sedlighet, att höra, att efter detta

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 43. 3

*Ang. åtgärder mot den sedliga urartningen.
(Forts.)*

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.

(Forts.)

resonemang Frankrike står högre än Sverige. I själva verket är det så — det är väl allmänt erkänt inom befolkningsstatistiken — att det väl knappast finnes någon faktor, som så påtagligt är påverkad av de ekonomiska inflytandena, som just giftermålsfrekvensen. Jag vill verkligen direkt hemställa till herr Lindman och de övriga motionärerna, om herrarna verkligen tro, att det är på grund av osedlighet, som folk icke gifter sig. Ja, om man över huvud taget menar någonting med att anföra den sjunkande giftermålsfrekvensen som stöd för denna motion, måste man ha någon fundering i denna riktning.

Det stora huvudnumret är naturligtvis statistiken över de s. k. oäkta födda. Herr Lindman förklarade i sitt anförande här nyss gent emot den förste talaren under dagens debatt, att den här siffran var ju av mycket allvarlig innebörd. Han upprepade vad som står i motionen, att Sverige har ju en rekordsiffra i fråga om utom äktenskapet födda, och gent emot vad herr Hallén här förut påpekat om Balkanstaternas egendomliga ställning, nöjde sig herr Lindman med det svaret, att om nu Bulgarien och Serbien och andra Balkanstater ha så låga siffror, så må det så vara, men det är naturligtvis icke något bevis. Nej, naturligtvis icke alls något *bevis*. Men jag tycker, att för vanligt sunt förstånd skulle det ge anledning till en *misstanke*, att det icke är alldeles riktigt beställt med en sådan statistik, som placerar t. ex. Serbien med 1,10 procent i avseende på utom äktenskapet födda på en ovanligt hög nivå i jämförelse med Sverige med dess 13,52 procent. Och en sådan misstanke borde vidare ha föranlett en undersökning, huruvida det verkligen är riktigt att använda dessa siffror för att belysa det moraliska tillståndet, speciellt då det gäller att göra jämförelser mellan olika länder i avseende på dessa förhållanden.

Nu är det så, att inom befolkningsstatistiken begagnar man sig av tre olika metoder för att beräkna proportionen av s. k. oäkta födda. Man kan jämföra deras antal med hela folkmängden. Det har ju sitt intresse. Samhället skall ju taga emot även dessa oäkta födda, och det kan medföra vissa kostnader. Därför kan det ha sitt statistiska intresse att känna *den* proportionen.

Å andra sidan jämför man antalet utom äktenskapet födda med antalet inom äktenskapet födda; det har också sitt intresse, speciellt ur barnens synpunkt, ty det säger, hur stor proportion av barnen, som födes under de i högst betydlig grad ogynnsammare förutsättningar, som en födelse utom äktenskapet vanligen innebär.

Den tredje beräkningsmetoden är att jämföra antalet utom äktenskap födda med antalet ogifta kvinnor i åldern mellan 20 och 45 år.

Om man ett ögonblick betraktar dessa olika beräkningsmetoder, måste det genast bli klart, att vill man i *något* avseende begagna statistiken över de »oäkta födda» som någon slags måttstock på det s. k. sedliga tillståndet, så kan man endast begagna den tredje beräkningsmetoden — att jämföra antalet utom äktenskap födda med antalet ogifta kvinnor inom de åldrar, då födelserna bruka infalla.

Det visar sig, att gör man en sådan beräkning, blir bilden åtskilligt annorlunda.

*Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.*

(Forts.)

Motionärerna ha ju begagnat sig av det beräkningssätt, som i allmänhet har varit använt i vår statistik — ett förhållande, som man kan betrakta som en förmildrande omständighet. Men jag tycker icke det är någon förmildrande omständighet för *lagutskottet*, som verkligen hade haft anledning att något undersöka, huruvida denna siffra är den, som rimligtvis bör anföras. Hela denna fråga tror jag f. ö. är ganska slutgiltigt avgjord genom en av vår främste befolkningsstatistiker, professor Sundbärg skriven avhandling, som kom ut för några år sedan, men beklagligtvis, vilket är symptomatiskt för svenskt intresse för sådana här saker, på tyska — jag tror, att den ännu icke kommit ut på svenska. I denna redogörelse för metoderna att beräkna antalet oäkta barn, uppvisar han med största tydlighet, hur det kommer sig, att den svenska siffran, såsom den vanligen brukar beräknas, blir så hög, och hans resonemang är synnerligen enkelt och klart. Vi ha här i vårt land ett abnormt litet antal gifta kvinnor. Detta måste medföra, att antalet inom äktenskap födda blir ovanligt litet i förhållande till hela befolkningen. Vi ha samtidigt också ett abnormt stort antal ogifta kvinnor i dessa åldersklasser. Detta måste medföra, att antalet utom äktenskapet födda blir abnormt stort i förhållande till den totala folkmängden. I fall man nu tager detta — så resonerar professor Sundbärg — av yttre anledningar abnormt höga tal och jämför det med detta av yttre anledningar abnormt låga tal, är det självklart, att det blir en mycket hög relationssiffra, som då kommer fram såsom utvisande det svenska samhällets ståndpunkt i detta avseende. Går man bara till Balkanstaterna, t. ex. Serbien med 1,10 procent, finner man genast, ifall man följer professor Sundbärgs resonemang, hur det hänger ihop med denna sak. Jag frånser nu den relativa otillförlitligheten i deras statistik; på resonemanget inverkar det icke alls.

Vad som är anledningen till denna oerhörda skillnad, är det mycket enkla förhållandet, att i vårt land av den kvinnliga befolkningen mellan 20 och 45 år är 45 procent ogifta, i Serbien är samma proportion 10 procent. Är det då någon svårighet att förstå, hur det kommer sig, att det är så få utom äktenskapet födda i ett sådant land? Det är klart, att om procentsiffran sjönke ned till 0, om alla kvinnor vore gifta inom dessa åldersgränser, skulle statistiskt sett icke finnas några som helst utom äktenskapet födda barn i ett sådant land. Det är den mycket enkla anledningen. Jag tycker, att då det gäller att handskas med sådana siffror, borde man ha tagit del av de mycket lätt tillgängliga svenska undersökningar på detta område, som finnas utförda.

Vill man göra en korrekt jämförelse, har man ingen annan väg att gå än att jämföra antalet utom äktenskap födda med den ogifta kvinnliga befolkningen i åldern 20—45 år, eller rättare sagt jämföra antalet sådana barnaföderskor med hela den ogifta kvinnliga befolkningen inom dessa åldersgränser ty det spelar naturligtvis ingen roll ur sedlig synpunkt, om de ogifta eventuellt få tvillingar.

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)

Vill man göra en sådan korrekt jämförelse visar det sig för perioden 1891—1900, att Sverige får ett relationstal på vart tusental av denna ogifta kvinnliga befolkning av 37,8. Nu visar det sig, att Sverige visst icke längre går i täten och innehar rekordsiffran, som herr Lindman med så stort patos nyss underströk, ty ovanför Sverige komma Danmark med 40,1, Italien med 41,6 och det efter många sakförståndigas mening så sedliga Tyskland med 50,8, och räknar man ut genomsnittet för västeuropa befinnes det — jag citerar professor Sundbärg — att Sverige står fördelaktigare än såväl det germanska Europa som västeuropa i allmänhet.

Jag tror att om man på det sättet räknar om motionärernas siffror får man dock ett annat intryck av vad deras framställning har för grund på denna punkt. Jag tror också, att man bör kunna få ett intryck av att nog bör man handskas med statistiska siffror litet varsammare än här skett.

Det är förresten ändå icke fullt rättvist att göra sådana jämförelser som jag senast gjort, ty är det så, att i ett folk finnes en abnormt stor ogift kvinnlig befolkning, så har man, om man vill vara fullt korrekt — tyvärr kan man här icke få exakta uppgifter — att taga hänsyn till även den omständigheten, att om det är bara, låt oss säga, 10 procent av den kvinnliga befolkningen, som sällats bort och står kvar som ogifta, säger det sig själv, att av dessa 10 procent det är en mycket liten del, som är duglig för moderskap. Det sker ett visst naturligt urval. Om det är en mindre procent, som så att säga stannar kvar i bottensatsen, bör bland dessa kvinnor också finnas ett mindre procenttal, som äro moderskapsdugliga, och följaktligen skulle siffran, om den korrigerades ur denna synpunkt, för Sveriges del framträda i ytterligare gynnsamt ljus.

Huru förhåller det sig sedan med utvecklingen? Man kan säga: detta må vara gott och väl, men det är dock en ständigt tilltagande urartning, ty siffrorna stiga. Även på denna punkt har Sundbärg kommit till överraskande resultat. Man finner av hans framställning, att under perioden 1781—85 ifrågavarande relationstal, sålunda förhållandet mellan utom äktenskapet födda och den ogifta kvinnliga befolkningen, utgjorde 14,1 promille, 1821—25 hade siffran stigit till 34,1. Sålunda var det en mycket våldsam stegring under slutet av 1700-talet och början av 1800-talet, och Sundbärg tillfogar, att det var just under denna tid, som brännvinsmissbruket började taga riktigt överhand, med maximum på 1820—30-talet. Efter 1820-talet har ökningen visserligen fortsatt, det är riktigt, men i mycket långsammare tempo. Under femårsperioden i början av 1820-talet var siffran som nämnt 34,1, men 1896—1900 hade den stigit till 39 promille. Medan den steg med 20 promille från 1781 till 1825, steg den med endast 5 promille från 1825 till slutet av 1800-talet.

Om man tar hänsyn till dessa siffror, får man beträffande utvecklingen en annan syn på den föreliggande frågan, än om man bara ser på motionärernas siffror. Då man på sätt, som har skett, sökt uppenbart orimligt svartmåla förhållandena i vårt land och framställa saken som om Sverige vore det allra värsta land i Europa,

tror jag också, att det är riktigt att det kommer en bestämd gensaga emot sådana försök till svartmålningar, då de icke vila på bättre grund än de i detta fall göra.

Beträffande själva yrkandena vill jag endast tillägga ett par ord. Mig tilltalar mycket litet det slags partisedlighet, som representeras av lagutskottets majoritet och de olika reservationerna, och jag vill genast säga, att det för mig är den naturliga ståndpunkten att i detta ärende yrka avslag både på utskottets hemställan och på de i ämnet väckta motionerna. Vad är meningen med den skrivelse, som ifrågasättes? Man konstaterar, att det finnes missförhållanden i samhället, man konstaterar, såsom framgår av hela denna diskussion, att de äro av den art, att de beröra många olika områden av samhällslivet, man finner frågan allvarlig och säger, att man måste rikta Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på densamma. Vad är innebörden i skrivelseförslaget? Är det någon annan än den, att man skriver till Kungl. Maj:t och anhåller om Kungl. Maj:ts övervägande för att få ett bättre samhälle och bättre människor? Jag undrar, om man icke kan formulera skrivelseförslaget innehåll på det sättet, då utan att taga ståndpunkt till frågan vilket som är utslagsgivande, samhällsförhållandena eller de enskilda individernas beskaffenhet? Men vad kan Kungl. Maj:t egentligen taga sig till med en sådan skrivelse, där man påkallar Kungl. Maj:ts uppmärksamhet rörande önskvärdheten i allmänhet av att få ett bättre samhälle och få bättre människor? Det bör Kungl. Maj:t ha reda på förut, att samhället bör vara bättre och att människorna också böra förbättras, men det är svårt att förstå på vad sätt sedligheten i landet skall undergå förändring genom att riksdagen på detta sätt påkallar Kungl. Maj:ts uppmärksamhet för en så självklar sak. Jag tror icke heller, att saken förbättras, om man försöker att uttrycka dessa allmänna fromma önskemål i den form de liberala reservanternas ha använt, i all synnerhet om man som herr Pettersson i Södertälje efter att ha motiverat herr Alexandersons avslagsyrkande hamnar i bifall till den liberala reservationen med tillfogande av den tron, att det hela icke tjänar någonting till. Då måste man fråga, vad det är för mening i ett sådant skrivelseyrkande.

Det är icke länge sedan kammaren hade att behandla en motion, som faller inom ramen för den nu förevarande motionen, det var herr Welins om utredning rörande nativiteten. Med stor majoritet beslöt denna kammare avslå begäran om utredning på det skälet, att utredningen skulle röra sig på så oerhört många olika områden, att det var meningslöst att på den vägen föra fram spörsmålet. Nu ha vi här en motion, där nativitetsfrågan är en del av hela problemet. Skulle då andra kammaren i dag besluta en skrivelse och påkalla en utredning i detta ärende, sedan kammaren för några dagar sedan avslagit herr Welins motion om nativitetsutredning. Skall jag uttrycka min personliga mening, så må jag säga, att det funnits mera fog för att bifalla herr Welins begäran om utredning rörande nativitetsspörsmålet än en framställning, som rör både nativitetsspörsmålet och en mängd andra ärenden samtidigt.

Ang. åtgärder
mot änsedliga
urartningen.

(Forts.)

Ang. åtgärder mot den sedliga vartningen. Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan och de i ämnet väckta motionerna.

(Forts.)

Herr Olsson i See: Herr talman! Jag har begärt ordet för att ange min ställning till föreliggande fråga, alldenstund jag deltagit i behandlingen av densamma inom lagutskottet. Min mening hade varit att underteckna den av herr Olsson i Hov m. fl. avgivna reservationen, men det blev icke av, emedan jag ej var närvarande inom utskottet vid utlåtandets slutliga justering. Jag ville därför nu säga, att jag ansluter mig till den ståndpunkt, som i nämnda reservation framträder.

Från åtskilliga håll har mer eller mindre kraftigt påpekats, att det skulle ligga politik i de här motionerna. Det har förnekats men ånyo framhållits. Vare hur som helst med motionärernas motiv, därom kan man icke döma, men man har en ganska färsk erfarenhet av, hur det brukar gå till särskilt i valstriderna. Det är icke många månader sedan jag för min personliga del hade erfarenhet av, att det sades, att vänstern icke kunnat göra någonting i enahanda riktning, som här är ifrågasatt. Men högern kunde berömma sig av att komma med dylika saker. Detta användes i valstriden i politiskt syfte, och jag förmodar, att det kunnat bli fallet med den föreliggande motionen, det torde icke stå att förneka. Men vi ha sökt i vår mån eliminera bort den stridsfrågan, i det att inom lagutskottet representanter från alla de tre olika politiska partierna ifrågasatt åtgärder i den riktning, som motionerna åsyfta. Låt vara att motiveringarna ju kunna vara åtskilligt olika, och att klämmarna heller icke äro desamma, men från det ena såväl som från det andra hållet har satts i fråga åtgärders vidtagande.

Det talas här om, huruvida tillståndet i sedligt avseende är bättre eller sämre nu mot vad det förr varit. Ja, det är mycket svårt att komma till klarhet i den saken. Om så skulle vara förhållandet, att det verkligen är sämre nu än förr varit fallet så kan det också ha funnits andra tidsperioder, då det varit ännu sämre. Under de senaste årtiondena har ju — jag vet icke riktigt, hur jag skall uttrycka mig — individernas frigörelse i många avseenden varit sådan, att var och en börjat intaga en självständig ställning i samhällsliga spörsmål såväl som i mycket annat, vilket gjort, att det blivit en sådan anda bland befolkningen, att var och en känner sig mera fri än förr var falet. Man vill fri och obunden efter sin egen mening både taga initiativ och föra fram det ena och andra i viss riktning. Det torde i sin mån ha bidragit till, att individer, som bruka föröva sådana brott, som här äro i fråga, känt sig åtskilligt fria. Den andan har däremot ännu icke slagit igenom, att man känt sitt ansvar likaväl som sin frihet. Men det torde bli en reaktion i det avseendet, när de, som känna sin frihet och självständighet som individer, också börja känna ansvar i förhållande till sig själva och det samhälle, i vilket de

*Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.*

(Forts.)

leva, och då torde man komma till något förändrade förhållanden på detta område, vare sig de nu ifrågavarande brotten äro flera eller färre och sedligheten bättre eller sämre. Nu är det enligt min mening så, att förekommer det per år endast ett brott av vardera sorten, grövre eller mindre, så är det ett för mycket, och kunde samhället göra något för att få bort det, så vore det samhällets uppgift. Men när man skall gå till bottnen med den här frågan — det har dragits fram och givits antydningar om åtskilliga grova brott, som på detta område föröfvats — så blir saken svår att komma till rätta med. Man talar om sådana brott som Kumla-mordet. Ja, nog var det gräsligt. Men låt oss taga ett annat exempel. Det är en fin, förnäm och rik herre, som kommer till en främmande plats med sin älskarinna. Han tar in på ett fint hotell, och så finner man dem bägge två döda för en revolverkula i sängen på morgonen. Om man beträffande dessa två fall tar i betraktande individernas viljeriktning, är det kanhända icke så stor skillnad mellan dem, men den ene har haft möjligheter, som den andre saknat, att tillfredsställa sin lusta. Den ene räddar sig undan lagens arm men den andre har icke varit försiktig nog, om jag så får säga, att taga saken på det sättet. Det torde vara samma lusta och samma viljeriktning, som ligger till grund för handlingssättet både i ena och i andra fallet, fast resultatet blir olika. Det är därför som frågan är så svår att komma till rätta med, men man får icke rygga tillbaka därför — det var kanske ett ytterligt långt gående exempel jag tog — utan om man kan göra någonting, bör man söka göra det, och onekligt är det i alla fall, vad reservanterna tryckt särskilt på i den reservation, som jag ansluter mig till, att dryckenskapen i hög grad bidrager till sedliga förvillelser. Därför skola vi vid alla möjliga tillfällen framhålla, att det fortast möjligt på detta område bör göras vad göras kan för att man skall komma till ett bättre sakernas tillstånd. Det göres nu mycket i vår tid även för att höja den sedliga och moraliska nivån och fostra folket till vad gott och ädelt är. Man kan peka på mängden av nykterhetsföreningar och de organisationer, som finnas även på andra områden, såsom för idrottens befrämjande — idrotten stärker ju folkets kroppsliga och sedliga kraft. Även har missionsverksamheten och den frireligiösa verksamheten på många ställen kraftigt genomsyrat folket, och i den mån så skett och en levande tro på Gud tränger sig fram förefinnes det också bättre sedliga förhållanden. Detta kan också visas i åtskilliga fall med statistiska siffror. Det påpekades av en talare i början av debatten, att auktoritetstron till stor del försvunnit och att ingenting annat satts i stället, och det skulle i någon mån möjligen vara orsak till, att tillståndet icke är gott. Jag vill för min personliga del instämma i, att auktoritetstron — tron på Gud — i förening med religionen är en betydande faktor i avseende på höjandet av det sedliga livet.

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.

(Forts.)

Det är nog mycket annat också, som i sin mån bidrager till, att en del individer föras på avvägar. Jag har många gånger sett i butiksfönstren och fått i mina händer en del skämt-tidningar, där det i nästan varje nummer gycklas med det sedliga och äktenskapliga livet, och ungdomen torde därigenom insupa mycket av det, som framdeles föra en del på avvägar. Det borde vara en agitation, en press-storm skulle jag vilja säga, emot dylikt, så att det kunde åtminstone i någon mån avtaga; jag tror, att det skulle kunna bidra till att förbättra förhållandena. Därjämte torde det icke vara omöjligt att på lagstiftningens område göra vissa ändringar, kanhända icke så mycket inom strafflagstiftningen som i fråga om den lagstiftning, som är av fostrande betydelse, där samhället har att omhändertaga barn och ungdomar, som äro mer eller mindre lämnade åt sig själva, därför att de icke stå i nära släktskap med några personer, som kunna vårda och fostra dem. Beträffande särskilt reformeringen av strafflagstiftningen, tror jag icke, att vi böra tänka på, att den kan göra mycket i nu förevarande avseende. Därmed är icke sagt, att ej strafflagar böra finnas, ty de äro nödvändiga, därför att en del individer många gånger föröva sådana brott, att samhället måste för att skydda sig sätta dem i förvar. Dessutom skola strafflagarna utöva ett fostrande inflytande, så att människorna bli bättre och ädlare. Men att alltför ofta ingripa med sådana lagar torde måhända icke vara så klokt, utan man bör mera slå in på förebyggande åtgärder, såsom jag förut antytt.

Med anledning av vad jag här sagt och vad för övrigt blivit yttrat ber jag att få yrka bifall till den av herr Olsson i Hov m. fl. avgivna reservationen.

Herr Räf: Herr talman! Det är nu den tredje gången under denna korta riksdag, som sedligheten så att säga klappar på riksdagens dörr. Det visar, att det icke är väl beställt i landet. Första gången var det med anledning av herr Lindhagens motion om undervisning i social etik. Det skulle icke vara bra på det etiska området, utan man behövde hjälp. Andra gången var det då herr Welin hemställde om att man skulle söka hindra nativitetens sjunkande. I dag ha vi den stora allvarliga motion, som blivit av lagutskottet behandlad i det föreliggande utlåtandet. Redan av dessa motioner framgår det ganska klart, att det icke är väl beställt i landet på det ifrågasvarande området. Därom äro också alla, som befattat sig med denna fråga, överens. Då bör man icke heller försöka att ena stunden säga, att det icke är bra, och i andra stunden att det är bra. Det ena måtte väl vara rätt, och det är att det *icke* är bra i landet. Då söker man här med ett nit, som är makalöst, att riva sönder till och med vår statistik för att söka visa, att den är idel såpbubblor, den statistik, som vi måste rätta oss efter i såväl riksdagsarbetet som mycket annat. Nå, mina her-

rar, äro vi dock icke tämligen överens om, att ifall vi taga relationer från femårsperiod till femårsperiod och gå hela vägen fram och endast taga hänsyn till saker, som hava betydelse i detta sammanhang, så måste vår statistik vara vägledande även i detta fall. Det kan naturligtvis med hänsyn till rättskipningen ha inträtt förhållanden, som ställt det hela i ett skarpare ljus, men då man håller sig till relationstal, kommer man så nära som möjligt det riktiga, och det uppstår ingen person här, som kommer med säkrare siffror än vi ha att tillgå i vår officiella statistik. Jag lade märke till, att åtskilligt av vad herr Sundler anförde, tycktes göra ett visst intryck på kammaren, men vad skall man sätta för tilltro till det, som kastas över oss på ett ögonblick, då man icke har tillfälle att undersöka, om det är riktigt? Det är klart, att statistiska centralbyrån, som har att göra med dessa frågor, måste sättas över en talare, som kastar ut över denna församling åtskilligt, som han tillfälligt kunnat få tag i. Det är märkvärdigt, att herrarna kunna ha så stort förtroende till hans yttrande, ty jag såg, att det tog.

Han framställde ironiskt den frågan, om det berodde på osedlighet, att icke folk gifte sig. Ja, förhåller det sig icke på det sättet, att det beror på osedligheten, att icke folk vill gifta sig? Man kan skriva om satsen en smula, och då går den i vem som helst. Kommer det icke an på det att man kan tillfredsställa sinnlighetens lustar utan något som helst ansvar, att folk icke gifter sig? Detta står också antytt i lagutskottets utlåtande, och det framhålles även i själva motionen.

Nu är det emellertid så, att saken ligger före, och jag hopas, att det icke går likadant nu som när herr Welins motion behandlades, att kammaren säger nej. Den sedliga urartningen på olika områden är erkänd, och det av alla, som yttrat sig i saken, även av alla, som här yttrat sig i afton, fastän det skett mycket motvilligt på en del håll. Då har man således att söka orsakerna till denna urartning och se till, vad som kan befria oss därifrån.

Jag skall följa den socialdemokratiska reservationen ett litet stycke och se efter, vad man däri egentligen anser vara orsaken och var man följaktligen bör söka botemedlen. Man säger däri först, att en av de stora orsakerna skulle ligga i *industrialismen*. I viss mån är det erkänt på högernsida och i viss mån även i den liberala reservationen. Men vad förstår man med industrialism? Detta är ett slagord, som oupphörligt kommer fram och i de flesta fall begriper man tydligtvis icke själv, vad man därmed menar. Men det är ett duktigt politiskt slagord att taga till. Tror någon i Sveriges land, att man skall kunna bedriva industri, utan att något av industrialism följer med, eller tror man, att om vi exempelvis finge en socialistisk stat med fabriker i landet, tror man, att icke i denna socialistiska stat det skulle finnas industrialism? Jo, det tror jag

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)

Ang. åtgärder mot densedliga urartningen.
(Forts.)

visst. För övrigt är det icke nödvändigt att denna industrialism i det nuvarande samhället skall göra sig så kännbar. Det hänger mycket på andra omständigheter, som därmed äro förenade. Jag var för några år sedan i två mycket stora fabriks-samhällen, som lågo en mil ifrån varandra och som sålunda levde under liknande förhållanden. Båda räkna tusentals invånare. I det ena fabriks-samhället härskade materialismen, detta på grund av att socialismen trängt in i samhället och härskade ända från chefen och ned igenom. I det andra samhället, som var ännu större, fanns en chef, som var besjälad av gudsfuktan, och hela befolkningen var i högre grad än man i allmänhet finner i fabriks-samhällen besjälad av samma anda. Då jag kom till det förra samhället, kunde jag näppeligen för min personliga del få vara i fred, utan att bliva antastad. Jag var mycket besvärad av de uppträden, som jag fick bevittna i samhället, men när jag kom till det andra samhället, så var det — jämfört med det förra — som att komma till en Herrans sabbat. Är det industrialismen, som åstadkommit denna stora olikhet? Nej, det var skillnaden i grundåskådning, som härvidlag gjort sig gällande och som gjort dessa båda samhällen så olika. För övrigt, att sätta denna industrialism så skarpt tillsammans med våldtäkt och andra grövre sedlighetsbrott, är det rim och reson i sådant?

Så omtalas ett annat mycket säkert botemedel i den socialdemokratiska reservationen, nämligen ett ändrat *samhällsskick*. Detta har ju emellertid redan vederlagts av den förste socialdemokratiska talaren här i dag. Han erkände icke ens han, att samhällsskicket har denna stora betydelse i detta avseende. Sätt Hinke Bergegren i ett annat samhälle, och skillnaden lär väl icke bliva stor. Då man kommer med någonting, som skall utgöra så verkligt dugande samhällsförbättrande åtgärder, så bör man väl åtminstone se sig något för, så att icke den enklaste kritik genast slår ihjäl det.

Vidare är det enligt socialisternas mening en annan mycket ledsam företeelse, som förorsakar en förfärlig mängd brott, och det är, att man icke kan få *expropriera mark till folkets hus*. Det vill säga, bara man får expropriera mark till folkets hus, så blir det bättre i avseende på våldtäktsbrotten. Är det rimligt att ställa ihop detta? Jag kan icke förklara, hur man ens kan försöka sammanställa något sådant, annat än på två sätt. *Antingen* menar man, att det utgår så utomordentligt goda lärur från folkets hus, att ju flera folkets hus vi få, desto ädlare måste människorna bli i våra bygder, *eller* också: om man icke får plats för byggande av folkets hus, så blir man så rasande, att man slår ihjäl folk och förövrigt åstadkommer vilka skador och sedliga förvillelser som helst. Vilketdera är det nu, som är meningen, det förra eller det senare? Eller menar man kanske ingenting alls. Det sista tror jag helst.

Man vet helt enkelt knappast själv vad man säger, då man kommer med dylika påståenden.

Även *krigsustrustningarna* ha, säger man, ett ofantligt stort inflytande på sedligheten. Bli vi av med dem, så blir det bra med sedligheten. Tror man verkligen detta? Är det någon, som tror detta? Jag skall bara adressera den frågan till socialisternas egna samveten.

Ett annat hjälpmedel mot den sedliga urartningen är den *allmänna och lika rösträtten*. Har det då blivit så utomordentligt bra, sedan viingo den allmänna och lika rösträtten införd? Statistiken visar någonting helt annat. Då skall man kanske säga, att vi icke ha allmän och lika rösträtt ännu. Jag för min del anser, att vi ha allmän och lika rösträtt, såsom det nu är. Men i varje fall, tror men verkligen, att det skulle bli något bättre i avseende å sedligheten och brotten, de brott, som omnämnas i denna statistik, genom en ytterligare utvidgning av rösträtten? Tror man verkligen på det? Ja, det är just det, om man tror på det själv.

Vidare lär *åkarpslagen* vara en mycket ledsam omständighet i avseende på sedlighetsförbrytelserna, eller vilka förbrytelser det nu månne vara. Jag har nu varit med i 15 riksdagar och lyssnat till många diskussioner angående åkarpslagen, men aldrig förr har jag hört detta argument framdragas för dess avskaffande. Jag förmodar emellertid, att det kommer fram, när åkarpslagen närmast kommer före, så att man då kommer att säga, att om åkarpslagen avskaffas, så kommer det sedliga tillståndet att bli så ofantligt mycket bättre. Tror någon människa verkligen på ett sådant resonemang? Jag bara frågar. Och varför skall man draga sådant fram inför riksdagen, om man icke ens själv finner någon reson i vad man sålunda anför?

Jag skall bara taga ännu några exempel på dessa de socialdemokratiska reservanternas synpunkt på denna fråga. De påtala särskilt svårigheten att bilda *egna hem och trångboddheten*, och jag tror visst, att detta inverkar i somliga fall. Men, mina herrar, särskilt de av eder, som hunnit någon ålder, om man jämför dessa svårigheter med förhållandena för 45, 50 år sedan, d. v. s. vid den tidpunkt, då denna statistik börjar, var det då i avseende på trångboddheten och möjligheterna att bilda egna hem bättre än nu? Var och en måste ju erkänna, att detta så långt ifrån var händelsen, utan att det tvärtom är mycket, mycket bättre nu än då. Men på det sedliga området? Är det lika mycket bättre även där? Alldeles tvärtom. Så detta räcker icke heller till att bygga upp sedligheten med.

Man kommer även till svårigheten beträffande den *avtagande nativiteten*, och vad gör man då? Jo, nu lösas de övriga gåtorna något: man *försvarar* detta. Det befinnes nu, att vi stå på så olika ståndpunkter, att denna, den allra största bristen, den *försvaras* av de socialdemokratiska reservanternas.

Slutligen få vi, som varit med om att underteckna denna

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)

motion, reda på någonting beträffande kristendomen. Man har liksom litet svårt att ge något rum åt kristendomen. Den är å ena sidan icke så dum, men så klipper man av och säger: »Den verkligt kristendomsfientliga propagandan utgår från motionärerna.» Så nu fingo vi reda på den saken till på köpet. Jag undrar verkligen, vad alla de, som skrivit under denna motion, egentligen skola tycka om ett dylikt uttalande.

Detta påminner mig om en tilldragelse förliden fredag. Som herrarna minnas, förelåg lördagen därpå i riksdagen min motion angående andrakammarvalens förrättande på en vardag. I anledning därav stod det i Dagens Nyheter på ledareplats: Herr Rät, han håller själv politiska föredrag på blanka söndagsförmiddagen. Vilket jag härmed förklarar vara en ren osanning. Dylika Dagens Nyheterartiklar och vad här står i den socialdemokratiska reservationen är emellertid just precis på pricken av samma valör.

När jag sedan övergår till den liberala reservationen, så får jag säga, att den precis som vanligt under de 12 år, jag tillhört riksdagen, kommer en hästlängd efter socialisterna. Men för övrigt är det ungefär detsamma som framkommer i denna som i den socialdemokratiska reservationen, dock icke på långt när så — jag skall icke säga *dumt* — utan kanske snarare *grovt* tilltaget det kommer förresten på ett ut. Vad som förvånar mig mest i den liberala reservationen, det är, att oaktat det finns frikyrkligare element med bland dessa reservanter, så talas det icke det ringaste om att kristendomen har någon betydelse i avseende å denna fråga. Det hade jag verkligen väntat av dessa frikyrkliga personer, som varit med om utskottsbehandlingen och anslutit sig till den liberala reservationen. Ty det kan icke vara obekant för dessa, att det ligger verklig sedlig makt i kristendomen. Men jag förmodar, att det är med dem, som det är med mig, ibland och rätt ofta, nämligen att — skall jag våga säga ut ordet — man *skäms* för Kristi evangelium, oaktat man *vet*, att det är en *Guds kraft till frälsning*. Jag lider verkligen av att säga det, men det är nog så.

Nu vill jag säga, att min uppfattning i denna sak är den, att de, som bildat folkandan i allmänhet, de bära ansvar för vad här förekommit. I den mån personer varit i tillfälle att bilda folkandan, i den mån stå de också i ansvar för vad som här ägt rum. Jag har under den diskussion, som varit, också lagt märke till, att man är mycket rädd för att riktigt erkänna, att det är så mörkt som det verkligen gestaltat sig, och det beror kanhända på det ansvar, man känner för den anda, man till äventyrs varit med om att bilda bland folket.

Det är också att märka, att när man rör sig i utförsbacken, så går det mycket lätt och raskt, men skall man vända och draga lasset upp igen och rikta in sig på en högre grad av sedlighet, då går det sannerligen bra mycket svårare att komma fram. Det står ett ord i den socialdemokratiska reservationen, som är

nog så karakteristiskt: vi ha att dragas med »vår outrotligt kropsliga natur».

Frågan blir nu egentligen den, vilka organ dessa ledande personer, dessa folkandan bildande personer begagna för utförandet av sin propaganda. Och det är ju först och främst det fria ordet. Det fria ordet är i allt fall ett träd på gott och ont, och man synes i första rummet nödgas fästa sin uppmärksamhet på detta. Härvidlag är det då först föredragen, som dock icke träffa så många. Vidare vykorten, som också omnämnas i lagutskottets utlåtande, och folkbiblioteken. Om herrarna lägga märke till en reservation, som bifogats ett utlåtande från konstitutionsutskottet år 1913, så skola herrarna finna, hur det ser ut i somliga folkbibliotek. Då riksdagen anslår medel till folkbibliotek, så borde man väl åtminstone ha rättighet att vänta, att dessa bibliotek icke inrymde direkt osedlighetsretande böcker. Vidare tror jag, att man, om någonting skall kunna uträttas, måste taga itu även med tryckfrihetsförordningen. Jag vet visserligen, att tryckfrihetsförordningen är nästan en avgud här i andra kammaren, men det kan icke hjälpas. Man måste göra ett allvarligt grepp i ifrågavarande avseende. Och jag gör detta uttalande så mycket hellre, som förslag ju framkommit angående omarbetande av tryckfrihetsförordningen. Därvid kan man väl då också taga någon behörig hänsyn till denna sak.

Ang. åtgärder mot den sedliga
vårningen.

(Forts.)

Så ha vi dåliga böcker och tidningar. Mina vänner, ha ni lagt märke till hur tidningarna på det sista året synas allt mera låta bli att fråga något efter sanningens och sedlighetens fordringar? Jag har nyss nämnt ett exempel i Dagens Nyheter, och det är sannerligen icke långt efter sådana exempel. Om herrarna gå in i lärummet, så skola ni finna, huru rikt det är på tidningar med osedliga artiklar, och annonsavdelningen erbjuder minsann icke det minst skabrösa. Tag en handfull vänstertidningar — — *vänstertidningar*, säga herrarna, ja, jag säger verkligen det med fullaste allvar. Om herrarna lägga upp högertidningarna på den ena sidan och därvid tager dem ifrån yttersta högern till sådana tidningar, som stå på övergången till vänstern, och vänstertidningarna på den andra sidan allt ifrån den yttersta vänstern med Fäderneslandet först, och sedan jämföra dessa två högar, så skola ni få se, att jag har rätt. Därmed har jag naturligtvis icke sagt — långt därifrån — att *alla* vänstertidningar skulle innehålla någonting sådant. Men jag säger: jämför dessa båda grupper, och ni måste erkänna, att i synnerhet på vänstersidan inom pressen sprides en hel massa av det över landet, som vi i afton tala om att motarbeta.

Ja, jag skulle till sist vilja säga, att om vi verkligen vilja sysselsätta oss med denna fråga, så *måste* vi tänka på kristendomen och dess betydelse för landet. Om herrarna slå upp betänkandet och se på den nu så ofta förtalade statistiken, så kunna ni på sidorna 3 och 4 se, huru det i sedligt avseende

Ang. åtgärder mot den sedliga urartningen.

(Forts.)

gestaltade sig på den tiden de kraftiga *andliga väckelserna* gingo över vårt land. Jämför sedan härmed den tid, då *materialismens* läror spritts över landet, så skola ni få se, att dessa ledsamma förhållanden vi här debattera började ungefär, när materialismen — jag vill icke begagna ett annat uttryck, då jag kanske härmed skulle såra — började göra sitt tåg i Sverige. Jag vill ytterligare säga, att jag tror man bör häri riksdagen giva mer erkännande åt kristendomens betydelse för sedligheten än vad vi verkligen gjort i många fall, ty den har hjälpt många, ja, hela folk, och den hjälper dag efter dag, vilket man också lätt kan konstatera genom att följa med missionshistorien.

Beträffande de framställda yrkandena skulle jag verkligen helst vilja yrka bifall till motionen, ty den synes på det område jag talat om vara mer effektiv än någonsin lagutskottets utlåtande. Jag skulle visserligen också gärna ha önskat, att nykterhetsfrågan varit kraftigare betonad i såväl det ena som det andra avseendet, men med hänsyn emellertid till allt vad som förekommit yrkar jag bifall till lagutskottets utlåtande.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Lagutskottets ärade ordförande gav mig en liten uppsträckning, för att jag i mitt förra anförande skulle hava skämtat med de sedliga makterna i samhället, och han betygade, att för honom vore de sedliga makterna i samhället någonting alltför allvarligt, för att man skulle kunna göra dem till föremål för löje. Jag får då för min del säga, att jag icke vet med mig, att jag gjort mig skyldig till en sådan förbrytelse. Även jag sätter de sedliga makterna högt och skulle aldrig vilja skämta med dem. Däremot har jag tillåtit mig att i förbigående rikta ett par skämtsamma ord till de ärade motionärerna. Då herr Lindman sedan uppträdde och svarade mig kunde jag dock icke finna, att han tagit den saken illa upp, vilket icke förvånar mig, enär han ju har ett något lättare gemyt än den ärade ordföranden i lagutskottet. Jag kan ej finna annat än att min ärade namne verkligen menade, att motionärerna på grund av det här förslaget skulle upphöjas till några slags sedliga makter i samhället, en värdighet, som jag antar att de själva undanbedja sig.

Lagutskottets ordförande sade också, att det finns två sätt att bekämpa såväl smittosamma sjukdomar som osedligheten i samhället, nämligen profylaktiskt och kurativt. Han menade, att de liberala reservanterna endast föreslagit profylaktiska åtgärder genom att söka skapa en bättre miljö för människorna och icke tänkt på att, såsom utskottets majoritet föreslagit, samhället bör ingripa även kurativt, d. v. s. med straffåtgärder o. dyl. mot dem, som gjort sig skyldiga till osedlighet. Jag kan icke finna, att detta resonemang av lagutskottets ordförande är alldeles riktigt. Det är nämligen så, att vi liberala reservanter icke förneka behövligheten och nödvändigheten av att samhället ingriper även kurativt d. v. s. ge-

nom strafflagstiftningen på detta område. Vi förmena emellertid, att vi redan hava medel i det hänseendet, då vi ju ha straff för alla slags osedlighet och för förförelse till sådan. Men vi hysa den uppfattningen, att det icke är lämpligt att ideligen lappa på sedlighetsparagraferna, därför att man tid efter annan känner sig upprörd över det ena eller andra missförhållandet i samhället. Det är däri som skillnaden mellan högern och vänstern ligger på detta område, och det är det, som gör det för oss liberala reservanter omöjligt att följa utskottsmajoriteten.

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.

(Forts.)

Herr Lindman påstod under sitt anförande, att de invändningar, som jag tillätit mig framställa i anledning av motionärernas statistik, hade blivit fullständigt slagna till marken i första kammaren under dagens debatt därstädes av överdirektören Widell. Men herr Lindman meddelade icke vari vederläggningen bestod. Jag kan endast beklaga att herr Lindman icke kan giva några upplysningar i det hänseendet, ty värdet av det meddelandet han gjorde försvinner högst betydligt, när man icke får veta, på vad sätt man har blivit vederlagd. Nu framgår emellertid av herr Sändlers anförande att den Widellska argumentationen icke var så alldeles övertygande. Herr Sandler riktade sig även mot det liberala skrivelseförslaget och tycktes mena att avsikten därmed skulle vara att hos »Kungl. Maj:t begära ett bättre samhälle, vilket åter skulle vara onödigt, evad Kungl. Maj:t borde veta förut att riksdagen hyser en sådan önskan». Jag har mycket lättare att förstå herr Sändlers tankegång, som jag själv varit inne på den till en början, och jag medgiver gärna att de överdrifter, som förekomma i motionen, väl kunna vara ägnade att framkalla en reaktion i den riktning, som herr Sandler givit uttryck åt.

Mot detta avslagsyrkande kan dock invändas ett och annat. Man har sålunda erinrat om, att det finns en hel del ungdomar, som råka gå vilse i livet. Det är framförallt på det sättet, som de sedliga missförhållandena uppstå. Gör nu verkligen samhället allt vad det kan för att stödja och hjälpa dessa ungdomar, och gör samhället vad det kan för att tillrättaföra dem som redan råkat vilse? Är det verkligen tänkbart, att i följd av en riksdagsskrivelse något mera än vad som nu sker i detta avseende skulle kunna göras? För mig står det klart, att inför det resonemanget måste åtminstone jag giva med mig. Det måste erkännas, att här kan och bör göras något mera från samhällets sida, och detta skulle riksdagsskrivelsen locka fram. Jag har icke såsom herr Sandler missuppfattade mig sagt, att en sådan åtgärd icke skulle medföra någon nytta. Jag har endast sagt, att man icke får överdriva betydelsen av vad som på det sättet kan vinnas. Den möjliga vinsten är emellertid värd att man gör sig den mödan och skriver därom. Sakerligen har riksdagen många gånger skrivit för mindre saker än så till Kungl. Maj:t.

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.

(Forts.)

Jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Månsson: Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga en sak, som märkvärdigt nog icke framhållits under debatten här. I annat fall skulle jag icke ha besvärat kam-maren med vad jag nu vill säga, när debatten hållit på så länge. Vad jag vill säga är, att alla tyckas anse det vara ett axiom, att vad man kallar den sedliga förvildningen är större nu än förr. Man gör sig icke skyldig till någon överdrift, och man åtar sig icke någon borgen, som man behöver vara rädd att icke kunna stå ut med, om man säger, att icke sedan urtidens gryning har vårt folk och vårt land haft att uppvisa en ungdomsskara så fri, så relativt fri från sedlig förvildning som just nu. Aldrig ha vi här i vårt land haft en så arbetsam, så arbetsglad, så arbetsenergisk och så arbetsduglig ungdomsskara, aldrig en så nykter, aldrig en så hängiven höga ideal, aldrig en som så ägnar sin tid att utveckla sig kroppsligt och andligt som just nu. Jag menar den uppväxande ungdomen, som är under 30-årsåldern. Det är därför så mycket mera orättvist, att denna ungdom får emot sig skenet av att vara stadd i jämnt förfall, ja, i ett så snabbt och jämnt förfall, att riksdagen använder ett helt dygn av sin nu på sommaren så dyrbara tid att debattera denna fråga.

Herr Pettersson i Södertälje har visat genom flera nog så talande exempel huru denna motion är rent onödig, och huru de domar, som där fällas över vårt folk, för närvarande äro rent upprörande orättvisa. Jag tog härom kvällen och tittade i Gustav Vasas brevsamling. Herr Pettersson i Södertälje slutade med 1600-talet, men går man en tid tillbaka, skall man finna av Gustav Vasas väldiga brevmassa, att under den tiden var det någonting helt annat, då kunde man verkligen tala om sedlig förvildning, om man får tro kungens brev. Han skrev till exempel till Upplandsungdomen under marknaden i Enköping bland annat ungefär följande: »Ni leva i mord och hor och vanvördnad för överheten och bära er åt som oskäligen kreatur.» På samma sätt låter det i brev från honom till flera andra städer och platser i riket. Om vi se t. ex. i den store aktsamlaren Troels-Lunds skrifter, och om vi läsa hans stora arbete »Dagligt liv i Norden», kunna vi med fakta hopade på fakta, rad på rad, sida för sida, alla banden igenom göra oss en föreställning, om det verkligen var bättre förr än nu. Jag skall be att få taga ett par exempel.

Prästen Peder Claussen säger om Telemarksbönderna i början av det 17:de århundradet, att de voro »några oförskömmade» — jag vet inte, herr talman, om jag får använda ordet här — »djävulskroppar med hor, mord, mandröp, kätteri, löslevnad, slagsmål och andra hoshängande laster och olämpor. De hade sin största fröjd i att slå ihjäl biskopar och präster, fogdar och befallningsmän. I en socken i provinsen voro sju präster

ihjälslagna och i somliga en eller två och sommestädes flera. Jag kände en — säger han — som hade en far, som slagit ihjäl tre präster, och när han var drucken bad han till Gud, att han inte skulle dö förrän han hade slagit ihjäl lika många som fadern.»

*Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.*

(Forts.)

Jag frågar: tror verkligen herr Räf, att förhållandena den tiden voro betydligt bättre än nu och att de blivit alltsämre sedan dess? Samma klagomål av allehanda slag, som nu anföras, i det man talar om arbetsskygghet och dylikt, kommo fram även på den tiden. Av Gustav Vasas brevsamling t. ex. finna vi, att han måste i ett särskilt brev gå till rätta med ölandsbönderna — och de äro ju nu för tiden kända för att vara rätt samhällsbevarande och pålitliga — och uppmana dem att bärga sitt hö och sin råg och ej bara fara omkring och kalasa och supa. Av detta framgår väl, att de nu blivit betydligt ordentligare och att med andra ord någon sedlig urartning ej ägt rum åtminstone på den trakten, utan tvärtom.

Av flera andra brev framgår, hur det var ställt på andra håll, och vi se t. ex. beträffande militären, hur kungen skriver den 8 februari 1554, att »en del av hans folk under befäl av Niels Börjesen, som I väl veten, vad det är för en sälle, nu en lång tid på väg till Stockholm legat och banketterat, druckit och slamperat och kvädit Nils Dackes visa». Han uppmanar därför fogden att laga, så att de i småhopar kommo tillbaka till Stockholm.

Är det på detta område verkligen en sämre anda rådande nu än förr?

Och vad beträffar Dalarna t. ex., klagar konungen över att befallningsmannen där uppe tager sådana saker i försvar, som t. ex. att modern har barn med sönerna och fadern med dottrarna och dylikt. Sådant tog landshövdingen i Dalarna på den tiden i försvar och ville icke åtala enligt lagen därför! Äro förhållandena härvidlag verkligen sämre nu än då?

I varje band av denna väldiga brevsamling kan man på detta sätt få fram massor av dylika exempel, som visa, vilken skillnad det är på förhållandena då och nu.

Under den så prisade reformationstiden, då, enligt vad herr Räf väl tror, de svenska bönderna och det svenska folket i allmänhet voro en enda källa av urkraft och gudsfruktan och sedlighet och renhet, hur var det då ställt? Jo, som vi veta, ägde då en kraftig brytning rum ej blott i religiöst hänseende utan även med avseende på uppfattningen av det sexuella livet. Under katolicismen hade förhållandet mellan man och kvinna varit mycket, mycket löst, i jämförelse med vad man sedermera åtminstone försökte få det till — det blev faktiskt aldrig annorlunda. Att förhållandena voro sådana tidigare, berodde därpå, att de katolska prästerna allmänt förde ett synnerligen fritt liv i sitt förhållande till kvinnorna. När så reaktionen kom, när så kampen upptogs från Luthers sida mot påvekyrkan, förklarade också Luther i

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.

(Forts.)

avseende på denna sak — Luther skrädde ju icke orden — att »hur heligt, rent och kyskt påve, kardinaler, biskopar, präster och nunnor ha levat, det ligger i öppen dag. Det är, så att sol, måne och stjärnor ha klagat däröver. Svinstior äro orena och svinska, men mot klostren äro de rena och sköna.» Ett sådant språk för han om de sedliga förhållandena på katolicismens tid. Då nu reaktionen kom mot detta, såväl som mot själva den katolska religionen, försökte man införa andra förhållanden. Man ansåg det ogifta ståndet ej längre för ett heligt stånd, som man gjort förut. Man ansåg det tvärtom vara någonting rent av utav djävulen, och det finns massor av exempel från Luthers skrifter, som visa, att han har denna uppfattning. Och när Luther säger, att det var av djävulen, var det någonting helt annat, än när katolikerna talade om djävulen. Katolikernas djävul var en liten halt narr, som man gjorde spe av och som flydde undan för ett stänk vigvatten eller ett korstecken som en hund för en sten, men den luterska var den, som hade »makten i vädret», det var »denna världens herre», och kampen mot honom fördes i Luthers tid på ett helt annat sätt än förut. Och kampen mot hans verk blev hård.

Men hur ställde sig bönderna i Danmark och antagligen även i Sverige till denna sak? Jo, här i denna bok av Troels-Lund står det t. ex. i 12 delen på sidan 251, där Niels Hemmingsen uttalar sig om tillståndet, att bönderna förklarade, att om ej efter reformationen det finge råda samma fria liv som förut mellan drängarna och pigorna, vore det omöjligt att få säden bärgad och jorden skött. Det var alltså en hård kamp och en häftig reaktion, som uppstod i Norden, då man ville tvinga människorna från att leva ogifta och in i äktenskapet.

Herr Råfs sätt att argumentera för sin uppfattning om vad som bör göras och hurudan ställningen är, är tämligen lika det sätt, varpå de stora reformatörernas barnbarn, kan man säga, rasade mot förhållandena på sin tid. Detta varade emellertid ej länge, stränga herrar regera icke länge, och dessa stränga herrar, som voro reformatörernas barnbarn och som karikerade deras uppfattning, regerade icke heller länge, varpå herr Råf kan få en massa exempel. Och varför? Därför att hela deras ställning var ohållbar. Man försökte med en del av de allra strängaste bestraffningar, när man ville bryta med de förhållanden, som folken voro vanda vid under många århundraden, i vårt land såväl som i hela Europa för övrigt.

Här har nu statistiken åberopats, och den är naturligtvis bra, bara man icke förtiger någonting i den. Nu har emellertid herr Sandler på ett glänsande sätt visat, att man i motionärernas statistik så att säga förteगत en del saker, som bort ha framhållits. Mig påminde denna statistik, då jag jämförde den med uppgifterna i de nämnda historiska arbetena, vilka icke behandla vederbörande tidevarv efter författarnas uppfattning av förhållande, utan endast lämna klara och tydliga no-

tiser från dessa tider, om den där amerikanska tidningen, som gjorde i negerhat. Denna tidning kom med en historia om att på en ö i Västindien bestraffningsprocenten bland den vita befolkningen var mycket låg, men för negerbefolkningen utgjorde den icke mindre än 300 %. Det var ju uppseendeväckande, men det märkliga var, att det verkligen var sant, ty det fanns på hela fläcken icke mer än en neger, och han var straffad tre gånger, men detta var ju av liten betydelse i förhållande till brottsligheten i allmänhet på ön.

*Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.*

(Forts.)

Nu vill jag icke påstå, att siffrorna här äro så karikerade, men något förvrängda äro de genom att man, som sagt var, förteगत en hel del saker, och vad man förteगत allra mest — men det är ju en sak, som man kan begripa i alla fall — är den stora skillnaden i polisens roll, nu och förr. Tänk bara på förhållandena i Småland, Blekinge, norra Skåne — och jag antager, att det icke var bättre ställt i Hälsingland och i Västerbotten — för en 40 år sedan! Jag känner faktiskt fall, då mäniskor hittades ihjälslagna i sina båtar, men länsmannen, som bodde två mil därifrån, fick aldrig veta det. Och varför? Jo, därför att ingen ville ha med länsmannen att göra, icke ens så mycket, att man uppgav ett brott för honom. Under sådana förhållanden arbetade den tiden åklagaremakten och ordningsmakten.

Jag har talat med en mycket erfaren polischef i en av våra större städer om denna sak, och han säger, att vad beträffar denna ökning i brottsligheten, så kan man få den nästan så stor man vill, bara man sätter till tillräckligt med poliser. Det är en gammal polisman, mycket erfaren, vilken varit poliskommissarie i en större stad och dessutom länsman i ett stort landsdistrikt, som alltså förklarar, att brottens antal nästan skulle kunna vara obegränsat på det viset. Ju flera poliser, desto flera anhållna, och det man icke brydde sig om att åtala förr, anses nu såsom brott mot offentlig myndighet.

Dessa saker ha emellertid också sina rötter i sociala förhållanden och jag skulle kunna gå in även härpå. Det sammanhänger i hög grad med de fasoner, som bolagsväsendets tjänstemän ansett sig kunna anlägga gentemot folket på många håll i vårt land. Nu är det nog bättre, men i början, när denna polisinstitution på landsbygden organiserades, ansågs den ej vara något annat än en slags ordonnans åt bolagsherrarna, den var till för att göra honnör för dem och springa deras ärenden och trakassera dem, som bolagsherrarna icke tyckte om. Nu är förhållandena bättre, men vi skola också tänka på, att under tiden en genomgripande ändring skett i fråga om polisens inblandning i folks görande och låtande.

Herr Räf menade, att man hade talat så mycket och för mycket om reformer här. Men det är klart, att det, för att man skall få en förbättring i berörda förhållanden, är nödvändigt att få till stånd reformer på många områden, främst då en sådan

Ang. åtgärden
mot den sedliga
urvarningen.
(Forts.)

sakernas ordning, att t. ex. ingen människa kan få inneha mer än en viss mängd jord, så att alla kunna få bli jordbrukare, som vilja bli det och duga till det, ty det är tydligt, att med en kraftigare bondestam kommer landet och folket att bli sundare än under ekonomiskt lösare förhållanden.

En annan reform, som man måste komma till för att förbättra förhållandena i här omdebatterade avseende, är en reform i fråga om beskattningen, nämligen så tillvida, att en ungarlsskatt införes. Ungarlsskatten har varit förd på tal förr i tiden och då blivit åtskilligt förhånad. Och varför har den blivit det? Jo, det är lätt att begripa: ungarlarna ha ju mindre bördor förut än de andra, och när nu hela skattesystemet i samhället går ut på, att ju mer man har, dess mindre skall man skatta i förhållande till bärkraften, och ju uslare man har det, dess mer skall man betala i skatt proportionsvis, när systemet är sådant i grunden, säger jag, varför skulle det då icke vara så också beträffande ungarlarna, som ha mindre bördor, varför skulle icke de också få mindre skatter? Nej, det är bara för deras räkning, som ha sex, sju barn, som det gäller att hitta på nya tullar och nya skatter. Ja, detta är icke alls någonting att skratta åt, ty de ha de tyngsta bördorna förut, och de äro vana vid att få nya bördor att bära i oändlighet. Se, detta har varit och är riksdagens skattepolitik.

Nu menar jag, att de, som äro 24 år och ogifta, liksom de familjer, som äro barnlösa, borde få betala extra skatt, och skatteförhållandena skulle kunna ordnas så, att dessa skatte-subjekt vid en årlig inkomst av 1,200 à 1,400 kr. finge betala omkring 200 kr. eller ungefär vad som går åt till att uppföda ett barn ordentligt; de skulle alltså lämna 200 kr. i barnuppfostringsbidrag — ja, detta är allvarligt menat — och sedan skulle denna siffra stegras för varje ytterligare 100 eller 1,000 kr. i inkomst ända upp till 50,000 kr. skatt pr år och däröver för de högsta inkomsterna — eller kanske man kunde gå ännu högre. En familj, som hade två barn eller ett barn, skulle då få betala mindre barnuppfostringsskatt, en familj med tre sluppe undan, den behövde icke alls betala något barnuppfostringsbidrag, hade man fyra barn, skulle man under vissa ekonomiska förhållanden kunna påräkna hjälp från det allmännas sida i form av understöd, hade man sex à sju barn kunde man få hela hyran t. ex. betald utav staten.

Vidare skulle man slå in på den principen, att våra ämbetsmän fingo betalt, först med en fast grundlön, och därefter i förhållande till den barnskara, vederbörande har. När man nu i »Nya Dagligt Allehanda» diskuterar denna sak — jag tror det var beträffande adjunkterna — hade man endast ett hänleende för denna princip, och varför? Jo, därför att man icke vill sätta ryggen till under samhällsbördan, man bryr sig icke om sina medmänniskor utan försöker bara sno sig undan själv. Det finns med andra ord ingen samhällssolidaritet.

Vad jag här föreslagit måste bli, om ej den första åtgärden, så i varje fall en av de åtgärder, som komma att ha en viss verkan i här berörda syfte. Då kommer staten att förfoga över en betydande barnuppfostringsfond, och då behöva ej fattiga, ogifta mödrar eller fattiga, barnrika familjer sjunka ned i elände, utan då kan staten räcka dem en hjälpande hand, som på samma gång ger dem materiell och ideell hjälp.

*Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.*

(Forts.)

Herr Räf påstod, att det icke fanns något rum för kristendomen här i kammaren. Jag skall be att få ge den stränge herr Räf en liten lektion i kristendom. Det är ett ord av den store mästaren, och det är det han säger i en viss situation: »den som är utan synd, han kaste första stenen».

Herr talman, jag ber att få yrka avslag på motionen.

Herr E d é n: När lagutskottets ärade ordförande för en stund sedan hade ordet, vände han sig emot en antydan från en föregående talare, att behandlingen av denna motion på något sätt skulle vara förknippad med partisynpunkter. Det var ett i allo glädjande uttalande av lagutskottets ordförande, och jag tar fasta därpå samt vill för min del också göra en tillämpning av hans grundsats. Jag skall nämligen be att först som sist få tillkännagiva, att jag icke kommer att sluta mig till något av de yrkanden, som blivit framställda av de olika partierna i lagutskottet, utan att jag kommer att rösta för rent avslag.

Jag skall endast i allra största korthet motivera denna min ståndpunkt. Den är ingalunda intagen därför, att jag misskänner vikten av den sak, som det här gäller, utan helt enkelt därför, att jag icke kan finna, att vare sig motionen eller lagutskottets utlåtande eller reservationen anvisat något verkligt medel, som riksdagen kan lita till för att ingripa mot det onda, som man vill komma åt. Jag skall icke alls gå in på den frågan, huruvida de fakta, som blivit framdragna i motionen, verkligen i och för sig äro bevisande eller icke. För min del tror jag, att den statistik, som är meddelad, är i hög grad missvisande, och att den i varje fall icke kan föranleda sådana slutsatser, som man av den dragit. Men med den saken må förhålla sig hur som helst. Jag är fullkomligt villig att erkänna, att även om så är förhållandet, finnes otvivelaktigt alldeles tillräckligt mycket av upprörande råhet och upprörande missförhållanden i fråga om det sedliga livet för att kunna framkalla en indignation, en reaktion, en önskan att försöka göra något åt denna sak. Så långt är jag således med. Jag är också med om allt vad som blivit sagt såväl av den ärade ordföranden i lagutskottet, som av huvudmotionären om själva sakens vikt och betydelse. Men detta är icke nog, mina herrar, för att taga ett initiativ från riksdagens sida. Det krävs också, om riksdagen skall ingripa i en sådan sak, att riksdagen skall något så när veta vad den vill göra emot det onda, som den riktar sig emot, och det vet riksdagen uppenbarligen icke, att döma av de fakta, som framdragits i utskottets utlåtande och i reservationerna, och att döma av denna långa och alltför mycket förvir-

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.

(Forts.)

rade debatt. Att de allra djupaste rötterna till det onda ligga i sociala missförhållanden, erkänna väl alla, och alla äro vi också ense om, att man icke kan skriva till Kungl. Maj:t och be Kungl. Maj:t skapa ett bättre samhälle; det är ju en orimlighet. Att det också är så, att man behöver på detta område en helt annan och mera vaken opinion, att man på detta område behöver en bättre uppfostran av både tanke och vilja, det äro vi likaledes ense om — men att skriva om ett sådant allmänt önskemål, det tjänar heller ingenting till. I själva verket finnas i utskottets utlåtande såväl som i diskussionen icke några verkliga anvisningar om vad det är man skall göra, så när som på de två ytterst obestämda och försiktigt avfattade antydningar, som förekomma i utskottets motivering.

Vad gälla då dessa antydningar? Jo, för det första att man bör anhålla, att särskild uppmärksamhet ägnas åt gällande lagstiftning i de punkter, där den visat sig brista i förmåga att kraftigt ingripa emot uppenbar sedeslöshet i olika former. Är det verkligen något att vända sig till Kungl. Maj:t om? Det måtte väl vara ett så ytterst allmänt uttalande, att Kungl. Maj:t därav icke får den allra minsta ledning, hur Kungl. Maj:t skall gå tillväga. *Var* är det Kungl. Maj:t skall gripa in, och i *vilka* avseenden är det, som lagstiftningen brister i förmåga att ingripa? Därom säges icke ett ord.

Den andra antydningen i utskottets motivering är, att man också anser det önskvärt, att hela den lagstiftning, som avser minderåriga förbrytare eller i övrigt vanartad och försummad ungdom, snarast möjligt överses. Jag frågar åter: är detta verkligen en anvisning av den art, som Kungl. Maj:t kan taga upp, om Kungl. Maj:t skall försöka förbättra sedligheten här i landet? Det står: den lagstiftning, som avser minderåriga förbrytare. Men här skulle väl ändock vara meningen att åstadkomma en lagstiftning, som förhindrar, att minderåriga bliva förbrytare, och icke att förbättra den lagstiftning, som rör dem, vilka redan blivit förbrytare. Och vad behandlingen av vanartad och försummad ungdom beträffar, är det ett så ofantligt stort område, som man därmed givit sig in på, att Kungl. Maj:t av dessa ord icke kan få någon som helst ledning för vad det är, som riksdagen egentligen tänkt sig att Kungl. Maj:t skulle göra.

Det kan ju betraktas som en bra torr påminnelse i en debatt sådan som denna att erinra om den gamla regeln, att riksdagen icke bör skriva till Kungl. Maj:t, när riksdagen icke vet, vad den egentligen vill med sin skrivelse. Men den regeln måste dock även i en sådan sak som denna tillämpas.

Jag förstår mycket väl, att man inför åtskilliga företeelser, som hava visat sig på sista tiden, och inför vissa alldeles särskilt upprörande fall känner sig gripen av ängslan över vad som kan inträffa i vårt moderna samhälle, och att man i utskottet haft en önskan att komma till något resultat. Jag kan också fullkomligt förstå den synpunkt, som huvudmotionären lade på sitt anförande, när han gjorde gällande, att här borde vi kunna enas från alla partier om att hjälpas åt att få ett sådant resultat. Men när det icke kan visas, på vilken väg man skall gå fram, kan det icke heller begäras, att vi

skola hjälpas åt om en sak, om vilken vi icke alls veta, vad den egentligen innebär.

Det har talats om ett »verop» över det sedliga tillståndet. Jag skall lämna därhän, i vad mån detta verop kan vara påkallat. Men i varje fall anstår det icke den svenska riksdagen att blott upphäva ett verop. Skall den svenska riksdagen taga upp en sak av denna beskaffenhet, skall den också vara i tillfälle att själv något så när säga, vad den vill, vad den tänker om det möjliga botemedlet för det onda. Det förefaller mig annars att vara en missaktning mot Kungl. Maj:t att tro, att icke även Kungl. Maj:t har ögon att se och öron att höra med utan att riksdagen fäster Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på sådana företeelser, som man vänder sig emot.

Herr talman, jag kan icke vara med om en skrivelse, där riksdagen icke på något sätt klargör, vad den vill för att komma åt de olyckliga sidor i samhällets liv, som den vänder sig emot. Jag kan icke vara med om en skrivelse, som antingen icke kan leda till något resultat alls, vilket torde vara det sannolika, eller, om den skulle hava någon verkan, komme att uppfattas som en allmän uppmaning, blott, observera en allmän uppmaning, att försöka på något sätt se till, om man icke kunde skärpa strafflagen i det ena eller andra avseendet. Det är icke på det sättet vi böra gripa in i de förhållanden, som vi vända oss emot. Det är icke på det sättet, vi böra underhjälpa sedligheten. Jag kommer att rösta för avslag.

Häruti instämde herrar *Olofsson* i Åvik, *Lyberg*, *Bogren*, *von Sneidern*, *Röing*, *Wijk*, *Torgén* och *Pålsson*.

Herr Lindman: Herr talman! Jag ber att med några ord få yttra mig med anledning av herr Sändlers anförande. Herr Sandler anförde till en början gentemot den statistik, som angives i motionen, att de statistiska siffrorna icke voro ställda i samband med befolkningens mängden, d. v. s. befolkningens ökning från den ena perioden till den andra. Nu vill jag säga, att i detta fall spelar dock icke denna sak så betydande roll. Dessutom kan ju var och en lätt bedöma, i vad mån befolkningens storlek vid den ena och andra perioden verkligen har något väsentligt att skaffa med dessa siffror. Om jag t. ex. ur motionen tager siffrorna angående dem, som blivit sakfällda för grövre brott mot 10 kap. strafflagen, ser jag, att under perioden 1886—1890 var antalet sådana 603, men under perioden 1906—1910 var det 1,732, eller nära på tre gånger så stort. Det kan var och en se, att folkmängden icke har ökats i sådan proportion. Därför står det kvar, att en ökning av sådana brott har skett i betydande grad.

Herr Sandler anförde, att ju bättre rättskipningen är, desto större blir brottsligheten. Det kan till en viss grad äga sin riktighet, men är det icke så, att herr Sändlers uttalande i alla fall i ganska ringa grad gäller om sådana svåra brott, som t. ex. våldtäkt och grövre sedlighetsbrott? Ty dessa brott ha bra litet

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)

att göra med den sats, som han åberopar, och jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att om motionärerna talat även om ringare sedlighetsbrott, fästa de sig dock i sin motion och i sina uttalanden särskilt vid stegringen inom gruppen av grövre sedlighetsbrott.

Herr Sandler talade vidare om den psykiska orsaken till en del grövre sedlighetsbrott. Jag vågar icke gå in på detta kapitel. Jag vet blott, att det är ett dunkelt kapitel, och jag trodde, att även de psykiatriker, som haft med denna sak att göra, icke äro så vissa om, hur därmed förhåller sig. Men jag skall be att få påpeka, att det är *ökningen* av dessa brott, som vi fäst oss vid. Om nu brotten delvis bero på psykiska orsaker, lär väl i alla fall ökningen hava något att betyda, ty de psykiska orsakerna ha väl existerat även vid andra tidsperioder. Således kan man icke säga, att ökningen har något med denna sak att göra, i varje fall vet man icke hur därmed förhåller sig.

Nu utdelas här i riksdagen på våra bord Sveriges officiella statistik, och jag frågar: vad skola vi med denna att göra, om vi icke skola hava rättighet att i våra motioner åberopa oss på densamma, om vi icke skola kunna taga dess siffror? Det har vid många tillfällen förut både i denna kammare och i första kammaren förekommit, att man använt dessa statistiska siffror.

Det synes mig, att man går väl långt då man, såsom herr Sandler, inblandar frågan huru man i ett visst fall gör statistik. Det kan ju vara mycket intressant för oss att veta, hur man kan göra statistik på olika sätt, men efter mitt sätt att se, böra i alla fall den officiella statistikens siffror vara av den beskaffenhet, att vi hava rätt att fästa avseende vid dem. Jag hade därför helt naturligt ganska svårt att följa herr Sandler i hans utredning om de olika statistiska tillvägagångssätten, särskilt då han talade om förhållandet mellan äkta och oäkta barn, och särskilt vill jag vidare fästa mig vid, att när herr Sandler talade om den siffra, som finnes angiven i tabellen på sid. 5 i utskottsbetänkandet, den tabell, som angiver procenttalet oäkta födda barn av hela antalet födda barn, säger herr Sandler, att det beror på, att antalet gifta mödrar i vårt land är så litet i förhållande till antalet ogifta mödrar. Det är alldeles klart. Dessa siffror, som stå i tabellen på sid. 5, äro just ett uttryck för denna sak. Således menar jag, att om man talar om dessa siffror såsom uttryck för de oäkta barnens antal i förhållande till de äkta barnens, har detta icke så mycket att göra med antalet gifta mödrar i förhållande till antalet ogifta mödrar. Bättre hade jag förstått herr Sandler, om han påstått och bevisat, att denna sak om antalet oäkta födda barn icke har med hela denna fråga att göra, emedan orsaken icke skulle ligga på det hållet.

Slutligen vill jag säga, att jag hade tillfälle att i första kammaren åhöra ett anförande av herr Widell, varur jag visserligen ej gjorde några anteckningar. Han anförda emellertid

där, att de flesta förbrytelsearter visa en minskning eller åtminstone ett stillastående under de senare åren. De huvudsakliga undantagen utgöras, utom av fylleriförseelser, vilka enligt herr Widells uppfattning utgjorde ett särskilt kapitel, av grövre sedlighetsbrott och brott mot offentlig myndighet. Om sålunda sådana förseelser, som oljud, förargelseväckande beteende och slagsmål icke ökat i antal, men å andra sidan samtidigt brott mot offentlig myndighet och grövre sedlighetsbrott visa ett starkt tilltagande, så synes det mig, att man har rättighet att därav draga den slutsatsen, att det finnes andra orsaker än fylleri, som spela in på detta område, att det finns andra orsaker, säger jag, som kunna vara utslagsgivande. Jag tror för min del, att det ligger just däri, att brott mot offentlig myndighet bero på en trotsig vilja och de grövre sedlighetsbrotten på sedlig förvillelse.

*Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)*

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Jag skall icke uppehålla herrarna länge. Jag tycker dock att det är bra egendomliga uttalanden, som här gjorts, ty det är i alla fall ett faktum, som från alla håll erkänts, att de i motionen påpekade förhållandena äro sådana, att de böra uppmärksammas, och att man, såvitt möjligt, bör söka göra något i detta avseende.

Jag begärde emellertid särskilt ordet i anledning av professor Edéns anförande. Han sade, att utskottet givit alltför litet direktiv och att riksdagen alltså på grund av detta utskottsutlåtande bra litet vet, vad den egentligen vill, att Kungl. Maj:t skall vidtaga för åtgärder för att förebygga eller förekomma de missförhållanden, som det här är fråga om. Om det vore så, att riksdagen i detta fall visste och kunde på rak arm besluta, vad som borde åtgöras i denna sak, då behöfve väl icke riksdagen skriva till Kungl. Maj:t och be Kungl. Maj:t att utreda denna fråga — att undersöka, först hur det förhåller sig och sedan vilka åtgärder som skola vidtagas. Jag har i alla fall märkt, att då en fråga förelegat, som man från visst håll haft sympati för här i kammaren, så har man icke varit så noga, när det gällt en skrivelse till Kungl. Maj:t, om man i denna skrivelse kunde ange bestämda direktiv för de åtgärder, om vilka man hos Kungl. Maj:t hemställt. Det har vid något tillfälle gått så långt, att man t. o. m. strukit hela motiveringen och endast skickat till Kungl. Maj:t en naken kläm. Ja, man har många gånger skrivit och begärt utredning »i motionens syfte» utan att giva några direktiv alls; men här är det väl så, att man icke vill vara med om saken, och då är det ju bra att komma med dylika skäl, ty dem kan man sträcka ut i det oändliga, i synnerhet om man har en sådan förmåga som den av mig förut omnämnde talaren.

Jag vill nu blott säga, att jag tycker, att det är bra träkigt, att man snart sagt vid varje fråga här i kammaren skall tala om parti, partisynpunkt, partimotioner och partifrågor. Kunna vi icke vara överens om, att i vårt samhälle inom alla läger, det må vara vilket parti eller vilken samhällsklass som helst, finns det mycket övrigt

Ang. åtgärder
mot densedliga
urartningen.

(Forts.)

att önska, icke minst i avseende på de förhållanden, som i den här ifrågakarande motionen påpekats. Bör det då icke för oss representanter för svenska folket vara angeläget att söka förekomma dessa missförhållanden, *var de finnas?* Det är väl ingen, vare sig inom de socialdemokratiska eller det liberala partiet eller inom högerpartiet, som vill påstå, att inom det läger, han tillhör, allt är som det bör vara, och att här icke brister något. Nej, det förekommer nog missförhållanden inom alla läger, och då tycker jag, att vi kunde taga varandra i hand och vara överens om, att när vi i alla fall anse, att det är ett samhällsont, man vill åt, vi också böra försöka att vidtaga åtgärder mot detta samhällsont. Jag vill hava sagt detta, därför att jag tycker, att det är lämpligt att det någon gång blir understruket, att partisynpunkterna dock böra hava någon gräns. Vart tro herrarna, att det skall taga vägen med vårt riksdagsarbete och vårt politiska liv, om det får fortgå på detta sätt? Vi började i remissdebatten och varje gång någon fråga av betydelse förekommer är det på samma sätt. Man talar blott om partier, och det ena partiet förebrår det andra i oändlighet. Jag tror, att det måste bli ett slut på detta, och jag undrar, om vi icke kunde vara överens om, att vårt politiska liv och vårt land komma i en mycket stor fara, om det får fortgå på detta sätt. Jag vill, att detta skall från lantmannahåll hava sagts ifrån. Jag vet, att ute i landet börjar folk reagera mot detta. De se, att däri ligger en fara, som måste uppmärksammas. Om icke landets representanter i riksdagen på något sätt vilja lära sig att inse detta, hoppas jag dock, att de, som valt dem, skola inse det och försöka att starkt reagera däremot. Jag vill icke på något sätt förebrå någon. Det kan icke komma ifråga, ty det är väl ingen, som kan slå sig för sitt bröst och säga, att han är utan fel, utan jag vill att det bör vara saklig reson i vårt arbete.

Det har här talats om förhållandena i gångna tider och att då också rätt missförhållanden i samhället. Ja, det veta vi ju alla förut, så att det behövde man väl knappast tala om. Även om det kan vara ganska intressant att höra dessa historiska fakta påpekats. Men dessa omständigheter frikalla väl icke oss från att stå i ansvar för de missförhållanden, som nu förefinnas, om vi kunna göra något för att förebygga dem.

Vad de i tid och otid framhållna sociala missförhållandena angå, så vill jag säga det — detta har visserligen förut påpekats, men jag vill ytterligare understryka det —, att trots att det icke kan förnekas, att på alla områden stora förbättringar skett i folkets möjligheter att leva och existera i vårt land, och trots den upplysningsverksamhet, till vilken på sista tiden årligen stora summor anslagits, så har icke vårt sedliga tillstånd förbättrats i samma grad utan tvärtom gått i motsatt riktning. *Detta är något att uppmärksamma*, ty det visar, att det är något fel med det hela. Jag tycker dock, att man borde vara pliktig att söka arbeta på att höja det sedliga tillståndet, på samma gång man anslår medel till den vidsträckt verksamhet, som bedrivs för att förbättra samhällsförhållandena. Kunde

sedan denna verksamhet bedrivs i raskare tempo, vore det ju gott. Men, jag upprepar det ännu en gång, trots alla åtgärder, som vidtagits i detta avseende, har dock det sedliga tillståndet *försämrats!* *Ang. åtgärder mot den sedliga urartningen.*

(Forts.)

Det kan icke falla någon in här att från partisynpunkt klandra något parti därför, att någon, som i princip hyser ett visst partis uppfattning, reser omkring i landet och håller dumma och olämpliga föredrag och föreläsningar. Det kan dock icke bestridas, att här i stor utsträckning hållits föredrag, som icke allenast främjat det tillstånd, som talats om här i afton, utan rent av innehållit anvisningar, hur man skall ställa sig för att främja osedligheten. Vi känne ju alla till Hinke Bergegrens, professor Wiksells och andra dylika mäns verksamhet. Jag vill emellertid icke förebrå det socialdemokratiska partiet som sådant härför, även om dessa personer närmast höra till dess politiska uppfattning. Jag vet nog, att herrar riksdagsmän inom det socialdemokratiska partiet reagera mot denna verksamhet. Jag kan emellertid icke förstå, varför de icke vilja vara med om att söka förebygga en sådan verksamhet.

Herr talman, jag kan icke se annat, än att riksdagen i anledning av lagutskottets hemställan mycket väl skulle kunna avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t, då ju utskottet tillräckligt tydligt pekat på de befintliga missförhållandena; och då jag är viss om, att Kungl. Maj:t nog skall finna utvägar att tillräckligt grundligt och mångsidigt utreda denna fråga och föreslå de åtgärder, som av denna utredning kunna befinnas påkallade, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr S a n d l e r: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Lindmans anförande och icke med anledning av herr Räfs, men det må tillåtas mig att sedermera också rikta några ord till herr Räf.

Herr Lindman förklarade, att min anmärkning beträffande hans sätt att räkna icke skulle vara så riktig, särskilt ifråga om absoluta och relativa tal. Jag vill då säga, att detta blott är det första felet i motionen men icke det värsta. Då herr Lindman nu sökt göra en omräkning till relativa tal på en tabell, ber jag att få fästa herrarnas uppmärksamhet på, att han icke gör det i fråga om den tabell, på vilken jag tillämpade min anmärkning, den tabell, om vilken han själv säger, att den är den viktigaste i denna motion, nämligen den som handlar om sedlighetsbrott. Jag har f. ö. här endast talat om de sista årsperioderna.

Vidare ber jag att mot hans uttalande, att frågan om de »psykiska» orsakerna är en dunkel fråga, få säga, att psykiska orsaker finnas väl över huvud taget vid alla brott, men här var det fråga om psykisk *abnormitet*. Ja, om det är en dunkel fråga, så vore det så mycket större anledning, om ej för motionärerna, så åtminstone för lagutskottet att behandla saken en smula varsamt. Ty om det här är fråga om sinnessjukdom, så förlorar statistiken sitt värde som kriterium på den rådande osedligheten.

Så säger herr Lindman med avseende på vad jag anfört angå-

Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)

ende statistiken beträffande utom äktenskapet födda barn: jag måtte väl hava rättighet att begagna den officiella statistiken; det har man alltid gjort förut. Jag vill giva herr Lindman rätt i, att den bluff, som man bedriver med denna statistik, är en mycket gammal bluff, men det är icke för tidigt att man klargör, vad den är värd. Jag vet mycket väl, att man drivit ofog med dessa siffror mycket länge, men jag kan verkligen icke inse, att detta är någon så särdeles förmildrande omständighet. Herr Lindman tycks icke riktigt hava uppfattat vari skillnaden egentligen ligger här, då herr Lindman talar om, om jag uppfattade honom rätt, att det icke vore så kinkigt, om man tager relations-siffrorna mellan äkta och oäkta födda barn eller mellan gifta och ogifta kvinnor. Ja, men det är icke alls detta det härvidlag gäller, utan frågan gäller, huruvida man skall begagna den i motionen använda metoden, eller om man i stället skall beräkna förhållandet mellan antalet utom äktenskap födda och antalet ogifta kvinnor i de åldrar, som kunna komma i fråga. Jag vill upprepa det, även om det icke kan föranleda någon ytterligare förståelse, att det är den enda möjligheten, ifall man vill göra en jämförelse mellan olika länder, eftersom befolkningens sammansättning är så oerhört olika.

Detta är för övrigt icke alls mina privata funderingar. Jag gör icke alls anspråk på att komma med några upptäckter i detta avseende, utan, som jag förut anført, har jag utvecklat detta väsentligen med stöd av professor Gustav Sundbärgs utredning i detta ärende, och därmed är ju också i någon mån herr Råfs förfrågan besvarad vad det var för en tillfällig företeelse på talarstolen, som utkastade de där många siffrorna. Ja, de siffrorna härröra från professor Gustav Sundbärg, herr Räf, och om herr Räf vill ha dem ytterligare bestyrkta, kan jag meddela, att de numera också ingå i den officiella statistiken i den statistiska årsbok, vi fått utdelad här, som sålunda innehåller också denna beräkningsgrund vid sidan av den andra, så att det är verkligen ingen svårighet att få reda på den.

Herr Räf hade vänligheten att besvara min fråga, om det berodde på osedlighet att giftermålsfrekvensen sjönke, och besvarade den med *ja*. Med anledning därav vill jag gärna ställa ett litet spörsmål till herr Räf. Som bekant är det så i vårt land, att om man jämför antalet ogifta män med antalet ogifta kvinnor i de för äktenskap dugligaste åldrarna — för kvinnor 17—45 år, för männen 20—50 år —, finner man, att på ett tusen ogifta män — siffran är för 1900, jag har ingen senare tillhands — komma 1.236 ogifta kvinnor. Det är sålunda uppenbart, att av dessa kvinnor icke alla kunna bli gifta på normalt sätt, så att en kvinna och en man gifta sig med varandra. Nu hemställer jag till herr Räf, hur det är möjligt för dessa 236 överskottskvinnor att tillfredsställa herr Råfs krav på sedlighet. Gifta de sig icke, äro de ju osedliga, gifta de sig, äro de ändå värre osedliga, hoppas jag, ty det kan icke ske på annat sätt än att man begagnar sig av äktenskap utanför den normala ordningen.

Det var ytterligare en sak i herr Råfs anförande, som jag verkligen icke kan underlåta att fästa uppmärksamheten på. Jag vill icke säga, att den överraskade mig, men den var betecknande. Här har från motionärernas sida betonats med hög röst, att Sverige är det värsta land i Europa i fråga om s. k. oäkta barn. Nu visade jag med tillhjälp av professor Gustav Sundbärgs siffror, att så icke är förhållandet, ifall man väljer korrekta jämförelsegrunder. Det finns andra länder, som ha det värre ställt i det avseendet. Då kunde man ju tänka sig, att en sådan upplysning skulle hos en för sedligheten så intresserad person framkalla åtminstone något litet spår av glädje över att det kanske ej är så svårt, som man föreställer sig, men jag nödgades konstatera, att i herr Råfs anförande man snarare fann förargelse över att det kanske icke var så svårt, som motionärerna föreställt sig, än glädje däröver.

*Ang. åtgärder
mot den sedliga
urartningen.
(Forts.)*

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner på: 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag å berörda hemställan och bifall i stället till den av herr L. Olsson m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen, 3:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den av herrar Lindhagen och Persson i Norrköping avgivna reservationen samt 4:o) avslag å såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse sistnämnda proposition vara med övertvägande ja godkänd. Votering begärdes likväl, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 1:o) upptagna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren avslår såväl lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 14 som de i ämnet väckta motionerna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 103 ja mot 60 nej, vid vilken utgång kammaren således avslagit såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

§ 2.

Å föredragningslistan fanns vidare uppfört särskilda utskottets nr 1 utlåtande, nr 7, angående regleringen av utgifterna under rikstatsens femte huvudtitel med undantag av anslagen till »Handeln».

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 5 och 6.

Lades till handlingarna.

Punkterna 7—12.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkten 14.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 15 och 16.

Lades till handlingarna.

Punkten 17.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19—26.

Vad utskottet i dessa punkter hemställt bifölls av kammaren.

Punkterna 27 och 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—35.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar biföllos av kammaren.

Punkten 36.

Lades till handlingarna.

Punkten 37.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 38.

Lades till handlingarna.

Punkten 39.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 40 och 41.

Lades till handlingarna.

Punkten 42.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

Punkten 44.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 45 och 46.

Lades till handlingarna.

Punkten 47.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 48.

Lades till handlingarna.

Punkterna 49—52.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 53.

Lades till handlingarna.

Punkten 54.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 55.

Lades till handlingarna.

Punkterna 56—61.

Kammaren biföll utskottets i dessa punkter gjorda framställningar.

§ 3.

Härefter föredrogos vart för sig särskilda utskottets nr 1 utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffning av tre 75 mm. kanoner med lavettage;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till höjande av jagarnas stridsvärde m. m.;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående återuppförande av vinterstallar vid Smålands artilleriregementes kaserntablissemang i Jönköping; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för tyghantverkaren O. F. Eriksson att för åtnjutande av ålderstilllägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.

Ang. hushållningssällskapens organisation.

Vidare förekom till behandling andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbättrad organisation av hushållningssällskapen.

I anslutning till vad herr *Schotte m. fl.* föreslagit uti en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 107, hemställde utskottet, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, det Kungl. Maj:t ville låta utreda, huru och på vad sätt vissa i utskottets utlåtande angivna önskemål i avseende å hushållningssällskapens organisation och verksamhet skulle kunna lämpligast vinnas, samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda eller omständigheterna eljest påkallade.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Gustafsson* i Brånsta mot viss del av motiveringen.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *Gustafsson* i Brånsta, som yttrade: Herr talman! Det är ett ganska genomgripande förslag till förändringar av hushållningssällskapen, som här föreligger till behandling. I stort sett har utskottet gått motionärernas framställning till mö-

tes, och i stort sett har också utskottet varit enigt. De föreslagna förändringarna innebära i huvudsak, för det första, att vissa normalbestämmelser skola utfärdas för hushållningssällskapens verksamhet och att antagandet av dessa normalbestämmelser göres till villkor för erhållande av statsanslag. Sedan år 1910 har det ju funnits normalstadganden för hushållningssällskapen, men icke någon skyldighet för dem att antaga dessa stadganden, och detta har haft till följd, att endast tre hushållningssällskap antagit dessa normalbestämmelser och till följd därav finnes ingen besvärsmät inom de flesta hushållningssällskap.

Ang. hushållningssällskapens organisation.
(Forts.)

En annan viktig förändring, som föreslås, rör inval av medlemmar. Det har ju hittills varit så, att hushållningssällskapen själva invalt nya medlemmar, och i vissa hushållningssällskap har t. o. m. fordrats två tredjedels majoritet för inval. Utskottet har nu i likhet med motionärerna ansett, att då hushållningssällskapen böra ha karaktären av fria yrkessammanslutningar, bör det också stå fritt för alla utöfvere av de yrken, som hushållningssällskapen äro satta att främja, att kunna vinna inträde i hushållningssällskapen, och till följd därav har utskottet ansett, att »ingen välfrejdad man eller kvinna, som av jordbruket eller dess binärningar har sin huvudsakliga utkomst, efter vederbörlig anmälan bör kunna förvägras att vinna medlemskap i sitt läns hushållningssällskap». Däremot skulle andra personer fortfarande på samma sätt som hittills inväljas såsom ledamöter.

Den tredje viktiga förändringen är, att man skulle utse representantförsamlingar inom hushållningssällskapen. Det finns ju några hushållningssällskap, som redan inrättat sig efter dylika grunder. Motionärerna ha här föreslagit, att vid val av dylika representantförsamlingar skulle helst alla länets jordbrukare få deltaga i valet. Utskottet har däremot ansett, att endast medlemmar av hushållningssällskap skulle få deltaga i dessa val.

I allt detta har utskottets ledamöter varit eniga, men rörande en sak, nämligen huruvida beslutanderätten skall helt utövas av denna representantförsamling eller om enskilda ledamöter skola i någon mån kunna få deltaga i besluten, har jag haft en mot utskottets övriga ledamöter avvikande mening.

Det är ju så, att i de hushållningssällskap, som redan infört representantförsamlingar, har man inrättat sig olika. En del hushållningssällskap, såsom t. ex. Malmöhus och Gävleborgs läns, ha överlämnat hela beslutanderätten till ombuden — representantförsamlingen. Däremot ha andra hushållningssällskap, såsom t. ex. Södermanlands och Blekinge läns samt även Kopparbergs läns hushållningssällskap, förbehållit enskilda ledamöter rätt att kunna få deltaga i fattandet av beslut i representantförsamlingen. Jag har nu för min del ansett, att detta icke kan vara till gagn för hushållningssällskapen, om man för dem alla skulle utfärda den generella bestämmelsen, att enskilda

Ang. hushållnings-sällskapens organisation.

(Forts.)

ledamöter icke skulle kunna få deltaga i fattandet av beslutet. Den grundläggande princip, som gjort sig gällande här i motionen, har varit, att man skulle omorganisera hushållningssällskapen så, att man skulle förhindra, att tillfälliga majoriteter finge ett avgörande inflytande, så att ensidiga beslut bleve fattade. Det kan ju hända, att tillfälliga majoriteter skulle kunna göra sig gällande även vid ombudsval, och det skulle väl då vara till gagn för sällskapens verksamhet, om de, som därvid icke bleve representerade, finge tillfälle att personligen infinna sig vid hushållningssällskapens möten och utöva dem skäligen tillkommande rösträtt.

När man genomför en så genomgripande reform, som här är föreslagen, anser jag, att man bör i alla fall icke klavbinda hushållningssällskapens självbestämmanderätt mer än som är nödigt och nyttigt, och till följd därav vill jag föreslå, att följande stycke måtte helt och hållet utgå, nämligen den mening, som står nederst å sid. 4 och lyder sålunda: »I övervägande bör även tagas, om det icke vore lämpligt, för ett vidmakthållande i möjligaste mån av intresset för sällskapens angelägenheter hos alla dess medlemmar, att det medgives envar av dessa att vid ombudsmötena infinna sig och deltaga i överläggningarna, dock utan beslutanderätt.» I stället skulle jag vilja föreslå att följande mening insattes: »Vid hushållningssällskapens sammanträden äga alla dess ledamöter rätt att deltaga i överläggningen av alla förekommande frågor. Huruvida beslutanderätten skall helt utövas av representantförsamlingen, eller om enskilda medlemmar skola få utöva dem skäligen tillkommande rösträtt, må respektive hushållningssällskap själva avgöra.» Man har, som sagt, där man redan genomfört dessa reformer, inrättat sig olika, och det synes därav framgå, att det kan vara olika meningar, om vad som är fördelaktigast; men om man låter hushållningssällskapen själva avgöra, huru de vilja ha det i detta avseende, så tror jag, att detta är det riktigaste, och det skall säkert bli till gagn för hushållningssällskapens verksamhet och höja intresset för desamma.

På grund av vad jag sålunda anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med den av mig föreslagna ändringen i motiveringen.

Härpå anförde:

Herr Juhlin: Ja, herr talman, jag skall icke bliva mångordig. Då vi i Södermanlands län ha praktiserat just det förfarande, som reservanten påyrkat, och icke funnit annat, än att detta varit till fördel för hushållningssällskapet, skall jag nu helt kort be att för min del få förorda bifall till reservantens framställning.

Herr Enderstedt: Herr talman, mina herrar! Jag skall nu icke alls gå in på någon utveckling av de principer, som varit ledan-

de för utskottet vid avgivandet av detta utlåtande, utan skall endast uppehålla mig vid den här omstridda punkten.

Utskottet anser i likhet med motionärerna, att en av de viktigaste och mest nödvändiga förändringarna i avseende å hushållningssällskapens organisation är den, att vi få en verklig representantförsamling, som beslutar i de frågor, som falla under hushållningssällskapen. Nu ha vi inom utskottet tänkt oss, att de ombud, som väljas till representantförsamlingen, helst böra väljas av kretsavdelningarna, underavdelningarna, eller vad de benämnas, och vi ha därvid ansett att dessa ombud skulle ha en röst var; det är enligt vår mening det reellaste och det riktigaste. Nu menar reservanten, att på denna punkt böra hushållningssällskapen ha full frihet, och reservanten tyckes därvid utgå från den uppfattningen, att varje ombud bör ha flera röster. Om då emellertid utom ombudet även enskilda medlemmar från hans kretsavdelning infinna sig till representantförsamlingens sammanträde, så skulle, enligt ett inom utskottet framkallat förslag, dessa enskilda medlemmar kunna gå fram till det av kretsavdelningen valda ombudet och säga: nu äro vi här några stycken, så och så många, och på grund därav få ni icke mer än så och så många röster! Och om varje enskild medlem, som kommer till representantförsamlingens sammanträde, kan ha en dylik inverkan på ombudets röstetal, så förryckes det hela, och det blir trassel och oreda. Jag kan för min del icke förstå, att en sådan ordning kan ha någon som helst praktisk fördel. Herr Juhlin intygade visserligen, att det visat sig lämpligt inom hans hushållningssällskap att låta enskilda medlemmar rösta, men vi ha inom utskottet med undantag av herr Gustafsson i Brånsta blivit eniga om, att det riktigaste är att välja ett ombud för varje 30- eller 40-tal av de olika underavdelningarnas medlemmar och att varje ombud har *en* röst; om sedan en enskild medlem i alla fall vill infinna sig på sammanträdet, har denne medlem rätt att yttra sig i överläggningen, men han har icke rätt att deltaga i beslutet.

Nu anser jag, att vi lugnt kunna överlämna åt Kungl. Maj:t att efter noggrann utredning bestämma alla dylika frågor. Vi ha icke genom det skrivelseförslag, som nu föreligger, läst fast Kungl. Maj:t; utskottet har uttalat såsom sin mening, att det bör vara så och så, men allt detta är naturligtvis spörsmål, som tarva en närmare utredning.

Jag skall således med hänvisning till vad jag nu yttrat be att få yrka bifall till utskottets kläm med den av utskottet framlagda motiveringen oförändrad.

Herr Söderberg i Hobbarn: Herr talman! Blott några ord! Denna fråga är ju en ganska stor och betydelsefull fråga för oss lantmän, och när det nu här är ifrågasatt att åstadkomma rätt avsevärda förändringar i hushållningssällskapen och deras arbetssätt, må det icke förtänkas oss, om vi här vilja säga ett par ord.

Det hushållningssällskap, som jag tillhör och därför bäst känner till, är ju ett bland de sällskap, som jag förmodar utskot-

Ang. hushållningssällskapens organisation.
(Forts.)

Ang. hushållningssällskapens organisation.

(Forts.)

tet syftar på, då det talar om, att några sällskap vidtagit en förändring i arbetssättet genom att i viss mån redan ha infört en sådan representantförsamling, varom här talats. Men denna tanke har icke blivit absolut genomförd, ty de enskilda medlemmarna av hushållningssällskapet äga rätt att närvara och t. o. m. även deltaga i besluten på sällskapets sammanträden, trots denna representantförsamling. Om jag icke missminner mig, så äga resp. avdelningar av hushållningssällskapet eller de s. k. gillena att utse en ledamot att närvara vid hushållningssällskapets sammanträde. Om dessa ombud representera intill 100 medlemmar, äga de två röster, och ytterligare en röst för medlemmar däröver, så att många och t. o. m. de flesta ombuden ha tre röster. Dessa äro representanter för de olika distrikten, men enskilda medlemmar äga också att vara närvarande och att deltaga i överläggningarna och besluten, dock äga de då icke mera än en röst.

Jag tror, när man går att reformera på detta område, så bör man gå fram med stor försiktighet och varsamhet. Vi se här, vad lantbruksstyrelsen har skrivit om just denna sak. Den säger nämligen: »att de» — d. v. s. hushållningssällskapen — »i stort sett på ett tillfredsställande sätt lyckats fylla denna sin viktiga och betydelsefulla uppgift år, enligt lantbruksstyrelsens mening, till icke oväsentlig del beroende därpå, att de utan tryckande band fått utveckla sig fritt och otvunget samt till följd härav kunnat giva sin organisation sådana former, att densamma i flera hänseenden på ett för verksamheten lyckligt och framgångsrikt sätt avpassats efter de i vårt långsträckta land, särskilt på jordbrukets verksamhetsområde, i hög grad växlande ortliga förhållandena». I fortsättningen vänder sig styrelsen mot motionärernas förslag om representantförsamlingar med absolut beslutanderätt, och styrelsen säger härvid: »Icke minst på grund härav hyser lantbruksstyrelsen stora betänkligheter mot vidtagandet av sådana i motionen antydda förändringar i sällskapens organisation, att de skulle övergå från att, såsom nu, vara fria sammanslutningar mellan jordbrukarna till att bliva valda representantförsamlingar med ungefär samma ställning till statsmakterna och det allmänna, som den landsingen inom sitt verksamhetsområde intaga» o. s. v.

Jag tror också för min del, att det är mycket viktigt, att hushållningssällskapen få behålla den rörelsefrihet, som de av ålder varit i åtnjutande av. Jag kan icke tänka mig, att någon, som är intresserad för jordbruket och dess binärningar, vägrats inträde i hushållningssällskapen, åtminstone har jag under mitt mångåriga ledamotskap av Kopparbergs läns hushållningssällskap icke någon erfarenhet av, att så skulle vara förhållandet; men väl är det många, som tyckt, att den ringa avgiften har varit betungande, och de ha därför tröttnat och gått ut från sällskapet, vartill de ju haft sin fulla frihet.

Nu vet jag icke, huru motionärerna tänkt sig saken. Om man

nu skulle överge bestämmelserna om inval uti hushållningssällskapen, skulle då även årsavgiften bortfalla eller icke? Det talas icke något om den saken. Nu är det ju så, att denna avgift icke är så stor; den är ju ganska ringa, men det är ändå ett tillskott och en liten ersättning för åtskilligt, såsom t. ex. lantbrukslitteratur och annat, som varje ledamot av hushållningssällskapet får sig tillsänt.

Ang. hushållningssällskapens organisation.
(Forts.)

Jag tror därför, att om kammaren vill uttala sig för detta förslag, så bör kammaren likväl göra den ändring i motiveringen, som nu blivit föreslagen av herr Gustafsson i Brånsta, och jag skall därför, herr talman, be att nu få förena mig med honom i det yrkande han här framställt.

Herr Gustafsson i Brånsta: För undvikande av missförstånd ber jag att få nämna, att jag ingalunda anser, att man i detta fall bör ha till förebild Kopparbergs läns hushållningssällskap, då ju de enskilda medlemmarna där ha ett alldeles för stort inflytande på frågornas avgörande, såsom framgick av vad vi nyss hörde. Jag menar, att de enskilda medlemmarna icke böra få utöva större rösträtt, än vad som skäligen tillkommer dem, och jag har såsom ett föredöme härvidlag framhållit Södermanlands läns och Blekinge läns hushållningssällskap, och särskilt det sistnämnda finner jag vara mycket väl ordnat i detta avseende. Det är ingalunda så svårt att ordna denna sak, som herr Enderstedt här sökte göra troligt. Jag är övertygad om, att ifall vi överlåta åt hushållningssällskapen själva att ordna denna angelägenhet, så reda de nog upp saken mycket bra, ty det finnes rätt mycket sunt och gott förstånd inom våra hushållningssällskap, så att de komma nog att välja vad de anse vara det bästa och förstädigaste i detta fall.

Jag ber att fortfarande få hemställa om bifall till det av mig förut gjorda yrkandet.

Herr Enderstedt: Herr talman! Jag skall be att få taga upp till besvarande ett par anmärkningar, som herr Söderberg i Hobborna här gjorde. Jag betonade i mitt förra anförande, att jag icke hade någon praktisk erfarenhet av, huru en sådan anordning som den, varom här är fråga, verkar, men jag framhöll på samma gång, att man mycket väl bör kunna sätta sig in i, huru det kommer att gestalta sig, därest den nu föreslagna reformen blir genomförd. Herr Söderberg nämnde, att, såvida jag ej uppfattade fel, om en person representerar 100 valmän, så har han en röst i representantförsamlingen, eller kanske det var två röster, och sedan har han ytterligare en röst för varje nytt hundratal valmän, som han representerar. Det kan emellertid då inträffa, att om en tio, tolv enskilda medlemmar av sällskapet infinna sig på sammanträdet, kunna de rösta omkull sitt ombud; åtminstone skulle så kunna ske enligt den framställning, som herr Söderberg här gav. Utskottet har ju

Ang. hushåll-
ningsällska-
pens organi-
sation.
(Forts.)

dock förklarar — och jag kan icke förstå annat, än att denna uppfattning är den riktiga — att om vi nu bifalla detta skrivelseförslag, ha vi icke därigenom fastlåst Kungl. Maj:t vid den blivande utredningen. Utskottet har sagt ifrån, att de nu omdiskuterade sakerna endast äro tekniska detaljer, som vi icke vilja ha fastlåsta. Vi ha inom utskottet mycket omsorgsfullt diskuterat just den synpunkt, som herr Gustafsson i Brånsta här framfört, men vi ha icke kunnat komma till annat resultat, än att det vore att förrycka och förvilla det hela, om man här skulle skriva så, som han förordade.

Herr Söderberg i Hobborn citerade även lantbruksstyrelsen, och han gjorde det på ett sådant sätt, att jag verkligen väntade, att han skulle sluta med att yrka rent avslag. Om man läser lantbruksstyrelsens utlåtande i denna fråga, skall man finna, att lantbruksstyrelsen tar igen med ena handen vad den ger med den andra. Lantbruksstyrelsen erkänner själv, att en dylik omorganisation av hushållningssällskapen skulle lända till mycket stor nytta. Jag ber att få hänvisa herr Söderberg till slutet av näst sista stycket å sid. 8 i det föreliggande utlåtandet. Jag skall icke på denna sena timme läsa upp vad lantbruksstyrelsen där anfört, då det är ganska långt, utan ber endast att i korthet få påpeka, hurusom lantbruksstyrelsen där säger, att på de håll, där ett sådant representationssätt, som här föreslås, blivit infört, har detta bidragit till att giva hushållningssällskapen ökad fasthet och målmedvetenhet.

Om man studerar den historiska utvecklingen, kan man mycket väl förstå, hur det kommit sig, att sällskapen hittills varit så fria. De ha börjat såsom fullt fria sammanslutningar, och sedermera ha dessa sammanslutningar fått allt större och större uppgifter av staten. Man måste anse, att hushållningssällskapen på detta sätt blivit statliga organ. De ha att syssla med anslag till det ena och det andra; de ha nu även fått direkta anslag från staten, sedan brännvinsmedlen indragits, och de ha bland annat att syssla med egnahemslån, med arbetsförmedlingsanstalter och dylikt, där det gäller statsmedel.

Jag skall sålunda, herr talman, be att få vidhålla mitt förra yrkande om bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Herr Olofsson i Ävik: Herr talman! Då jag hyser den uppfattningen, att Kungl. Maj:t bättre än de olika hushållningssällskapen kan reglera denna sak, ber jag endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Gustafsson i Brånsta under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Brånsta be-

gärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och avslogs en så lydande voteringsproposition:

Ang. hushållningssällskapens organisation.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Gustafsson i Brånsta under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 95 ja mot 39 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 5.

Vid nu skedd föredragning av andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av väntsalar för 3:e klassens passagerare vid statens järnvägar, biföll kammaren utskottets hemställan; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 6.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till främjande av jordbrukets och detsamma närstående näringars förseende med elektrisk kraft, föredrogs härpå; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

§ 7.

Härefter förelåg till avgörande konstitutionsutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion angående likställighet mellan städer och landsbygd i avseende å antalet representanter i landsting.

Ang. landstingens sammansättning.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 119, hade herr *Johansson* i Brånalt hemställt, att riksdagen ville besluta sådan ändring av förordningen om landsting, att städer och landsbygd bleve fullt likställda angående antalet landstingsmän, som de olika valkretsarna ägde rätt att välja i förhållande till folkmängden, på så sätt att invånareantalet, som skulle utgöra grunden för val av varje landstingsman, bestämdes till ett fullt tal av 4,000 såväl i stads- som landsvalkretsar.

Ang. lands-
tingens sam-
mansättning.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

(Forts.)

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade:

Herr Johansson i Brånalt: Herr talman! Jag kan icke låta detta enhälliga konstitutionsutskotts utlåtande efterföljas av kammarens beslut utan att först uttala min protest mot detsamma. Det kan hända, att kammaren kommer så att säga att begrava denna motion, men det är min övertygelse, att ifall denna begravning äger rum, så blir dock detta förslag ett lik som både går igen och tittar inom riksdagen, till dess de krav, som i motionen framstälts, vinna beaktande.

Utskottets utlåtande förefaller mig minst sagt egendomligt. Utskottet går fullkomligt omkring saken. Det varken medger eller förnekar, att de krav, som jag i motionen framställt, äro berättigade, ehuru det visserligen erkänner, att till följd av folkökningen i städerna dessas representantantal i landstingen högst betydligt ökats, trots den vingklippning, som ägde rum, då den allmänna rösträtten infördes. Denna ökning är i själva verket så avsevärd, att det är min övertygelse, att om likställighet mellan städer och landsbygd vid val av landstingsmän nu infördes, så skulle det inte dröja mer än tre, fyra år, innan städernas representantantal vid landstingen bleve lika stort i procent räknat, som det var, då landstingsförordningen först utfärdades. Utskottet tycks ha glömt, att en helt och hållet annan uppfattning rörande städernas inflytande på samhällsutvecklingen och samhällsskicket numera är gällande än den, som rådde för 50, 60 år sedan. Då ansågs det allmänt, att alla möjliga fördelar och företräden borde beredas städerna för främjande av deras utveckling, och denna princip har hittills följts av statsmakterna. Och vad har följden härav blivit? Jo, landsbygdens avfolkning på många ställen inom vårt land. Detta inses och erkännes av många både lärda och olärda, och man anser, att en rättelse härutinnan bör vidtagas, då i annat fall följderna kunna bliva synnerligen ödesdigra. Jag tror visst inte, att enbart ett bifall till denna motion skulle råda bot härutinnan, men jag är övertygad om att ifall motionen bifölles, så skulle så att säga en länk brista i den kedja, som sammanhåller de fördelar, som städerna nu ha, till stor del på landsbygdens bekostnad.

Jag har försökt att gissa mig till anledningen till denna glömska och detta förbiseende hos utskottet och även till det resultat, vartill utskottet kommit. Och jag anser, att det därvidlag ligger stor sanning i följande: utskottet består av 20 ledamöter, och av de 20, som varit närvarande vid motionens behandling, äro, om jag icke räknat fel, icke mindre än 15 stycken stadsrepresentanter, under det att endast 5 äro från landsbygden. Det är ju en alldeles given sak, då det rör sig om ett särskilt vare sig stads- eller landsbygdsintresse, att representanterna för dem, som beröras av detta intresse, också slå vakt om detsamma. Jag kan även förstå de skäl, som drivit städernas representanter att intaga denna ståndpunkt, fastän jag icke kan

gilla dessa skäl. Men vad jag icke kan förstå, det är, att landsbyg-
dens representanter fortfarande vilja vara med om att underkänna
kravet på landsbygdens likställighet med städerna, då det gäller in-
flytande såväl inom länen som inom landet. Det är, mina herrar, en
självförnekelse, som jag icke, såsom representant från landsbygden,
vill vara med om.

Utskottets motivering är som nämnt rätt egendomlig. Utskottet
medger, att representantantalet har ökats i avsevärd grad för stä-
derna och detta icke minst efter år 1907. Det medger även, att till
följd av de olika grunderna för städerna och landsbygden vid val
av landstingsmän ha städernas invånare ett betydligt större infly-
tande på första kammarens sammansättning än landsbygdens, men
trots detta säger utskottet, att det finner sig »icke kunna på grund
av nu föreliggande motion tillstyrka någon åtgärd i dess syfte. Frå-
gan är nämligen av den betydelsefulla och grannliga natur, att den
för sitt allsidiga bedömande kräver en ingående prövning av åtskil-
liga olika omständigheter, som vid en rubbning av dessa grunder
för landstingens sammansättning måste komma i betraktande, och
tillräckligt material för en sådan prövning föreligger icke.» Detta
uttalande kan jag med bästa vilja icke bedöma annat än såsom ett
de obotfärdigas förhinder. Eller också är det väl en indirekt finger-
visning, att jag i stället för att yrka, att riksdagen måtte vidtaga en
omläggning av rösträtten till likställighet mellan land och stad, bor-
de ha begärt en skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet. Men jag kan
för min del icke anse annat än att denna skrivelseförslagsepidemi,
som tycks rasa i vår riksdag, den bör man tvärtom söka att få så
mycket som möjligt avstyrd och avböjd. Vi ha på de senare åren
snart sagt knappast sett någon fråga direkt avgöras av riksdagen,
om den icke föregåtts av utredning av sakkunniga eller en kommitté,
som tillsatts för ifrågavarande särskilda ändamål. Jag kan som
sagt icke anse, att detta är någonting lyckligt, och jag vill för min
del icke bidra till denna smittas spridning. Det är ovillkorligen
ett ont, som här vidlåder riksdagen och riksdagsarbetet.

Vad det vidkommer, att det skulle saknas material för att kunna
ingå på en djup och vittomfattande prövning av frågan, så tror jag,
att det material, som erfordras, mycket väl skulle ha kunnat an-
skaffas av utskottet. Detta hade ju varit betydligt lättare för ut-
skottet än vad det är för en enskild motionär.

I den sista punkten av motiveringen säger utskottet: »Härtill
kommer, att några allmänna önskningsar i den av motionären an-
givna riktningen icke, såvitt till utskottets kännedom kommit, blivit
framställda.» Ja, vad det beträffar, så vill jag bara uttala, att det
är min på egen erfarenhet grundade övertygelse, att sådana önskn-
ningar äro mycket allmänna. Jag har vid ett 50-tal olika tillfällen
hört önskemål från landsbygdshåll framställas om utjämning och
likställighet mellan städerna och landsbygden i detta avseende. Men
trots att vid olika tillfällen referenter varit närvarande från tidnin-
gar inom alla tre partierna, så ha dock allesammans iakttagit en
fullkomlig tystnad på ifrågavarande område. Jag har då gjort mig

Ang. lands-
tingens sam-
mansättning.
(Forts.)

den frågan: vad är orsaken till detta tidningarnas ihjältigande av dessa krav? Jo, det är, har jag själv svarat, den omständigheten, att tidningarna utges i städerna och att de alltså i första hand kämpa för att bevara de fördelar, som städerna ha på landsbygdens bekostnad. *Denna* fördel, som städerna i det nu ifrågavarande avseendet äga, anser jag emellertid icke vara rättvis, utan jag anser den föreslagna utjämningen vara ett rättfärdighetskrav, som förr eller senare måste uppfyllas av de lagstiftande myndigheterna.

Ja, till följd av att tiden nu är långt framskriden, skall jag icke närmare ingå på frågan, utan jag tar mig endast friheten att yrka bifall till motionen, och jag tror, att jag kommer att begära votering för att få ådagalagt, hur många av landsbygdens representanter, som fortfarande vilja gå med på denna inkonsekvensförklaring av landsbygdens folk.

Herr talman, jag yrkar bifall till motionen.

Herr Edén: Herr talman! Konstitutionsutskottet har här varit utsatt för en ganska omild behandling av en motionär, som, såvitt jag kunnat förstå, själv av utskottet fått röna en ovanligt mild behandling — ovanligt mild i förhållande till beskaffenheten av den motion han framlagt.

Konstitutionsutskottet har faktiskt visat synnerligen stor hänsyn för motionären och har också givit ett erkännande i vissa avseenden åt motionen. Sålunda framhålles det ju i utskottets motivering, att det finnes vissa skäl, som tala för en utveckling i den riktning, som motionären påyrkar. Men det får verkligen motionären ursäktas, att utskottet icke kunnat gå till en så viktig förändring, som detta ändå är, på grund av en motion på ungefär en halv sida, innehållande ingenting annat än en redogörelse för gällande bestämmelser på detta område och för övrigt ett tillkännagivande av motionärens mening om hur det borde vara.

Motionären har nu sagt, att utskottet skulle ha kunnat anskaffa det erforderliga materialet. Motionären borde dock förstå, att utskottet icke är skyldigt att avhjälpa vilka försummelser som helst, som en motionär gör sig skyldig till ifråga om framläggande av material för bedömning av en fråga, som är så pass viktig och så pass grannlaga som denna.

Motionären har också sagt, att han för sin del icke kunde godtaga utskottets uttalande, »att några allmänna önsknings i den av motionären angivna riktningen icke, såvitt till utskottets kännedom kommit, blivit framställda». Jag avvaktade med en viss spänning, vad han skulle svara på detta utskottets påpekande, och svaret blev, att motionärens egen erfarenhet och egen övertygelse fingo träda i stället för de allmänna önsknings, som utskottet för sin del icke funnit. Men det räcker ju ändå icke riktigt till, när det gäller att ta upp en fråga sådan som denna. Och icke heller räcker det att hänvisa till så förtretliga fakta, som att en del sammankomster av motionären med vissa korporationer i hans hembygd icke blivit refererade i tidningarna på det sätt, som motionären skulle öns-

skat. Det kan utskottet icke hjälpa. Jag måste hemställa, om inte motionären skulle vilja erkänna, att *om* verkligen någon önskan i den av honom antydda riktningen finnes, så borde den väl ändock ha sökt sig fram till åtminstone någon tidning. Då kunde det kanske bli lättare att åstadkomma något.

Allvarligt talat får jag säga, att i förhållande till arten av den motion som här framlagts, utskottet intagit en i det stora hela mycket välvillig ståndpunkt. För min del är jag också av den övertygelsen, att hela denna fråga verkligen förtjänar att tas upp och övervägas. Jag tror icke, att den avvägning av representantantalet för stad och land, som nu finnes i landstingsförordningen, behöver anses vara det sista ordet. Jag skulle kunna gå ännu längre och säga, att jag för egen del tror tiden vara inne att taga ett steg, kanske ett inte så litet steg heller, i riktning mot en utjämning. Men en sådan utjämning av proportionen mellan stads- och landsrepresentanterna i lanstingen åstadkommes verkligen icke med några rader, nedkastade i en motion, utan den kräver, på grund av vad därmed är förknippat, en mycket ingående och en mycket allvarlig prövning. Ty detta är verkligen, såsom utskottet säger, en grannlaga sak, om också icke motionären tycks vilja anlägga en sådan synpunkt.

Jag anhåller, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr R ä f: Herr talman. Jag skall endast be att få säga, att också jag i likhet med motionären tror, att detta är en livskraftig motion, som nog torde återkomma på kammarens bord. Hade det varit fråga om en skrivelse till Kungl. Maj:t, så skulle jag nog också ha varit mycket hågad att mera understödja förslaget, men när det nu gäller en direkt lagändring, så har jag icke inom utskottet kunnat gå med därpå utan anslutit mig till utskottets hemställan om avslag, till vilken jag nu ber att få yrka bifall.

Herr Johansson i Brånalt. Jag tackar utskottets ärade ordförande för det intresse, som han nu här uttalat att såväl utskottet som han själv hysa för den tanke, som framförts i motionen. Något sådant intresse hade jag icke genom läsningen av utskottets utlåtande kunnat sluta mig till. Till följd av detta herr ordförandens uttalande, att han intresserar sig för saken och tror, att tiden är inne för att åstadkomma en utjämning om också icke en full likställighet i detta avseende, och då ju den ärade utskottsordföranden i betydligt högre grad än jag känner till vilket material som behöver anskaffas för ändringens genomförande, så tillåter jag mig att uttala den förhoppningen, att herr utskottsordföranden nästa år framkommer med ett förslag i det syfte, jag med min motion velat främja.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talman givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

*Ang. lands-
tingens sam-
mansättning.*
(Forts.)

dels ock på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter lantbrukaren Jöns Johnssons i Kyllingaröd hustru Anne Kerstine, född Nilsson;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter smeden Viktor Engman från Sturehof;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter förre folkskolläraren Carl Johan Carlstens i Bonäs hustru Anna Kristina Carlsten, född Malmgren;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter Johan Wilhelm Johanssons i Mycklinge hustru Johanna Lovisa Johansson, född Larsdotter;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter änkan Hedda Jansson från Lindby;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av en statsbana från Dagarns järnvägsstation till Hultebo;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användandet av överskott å medel, som anvisats till stambanan genom övre Norrland;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag av statens järnvägars trafikmedel till svenska järnvägsmännens vilohemsförening samt till rekreationshemmet för Sveriges lokomotivmän;

nr 43, i anledning av väckt motion angående ersättning till vissa lägenhetsinnehavare för liden förlust vid bortförande av byggnader från ett till statens järnvägar upplåtet område vid Gällivare;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt förre stationsinspektoren vid statens järnvägar Carl Edwards Jungbergs änka Ida Erika Jungberg, född Engströmer;

nr 45, i anledning av väckt motion om förhöjd pension åt förre stationsmästaren P. Tollstedt;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt poststationsföreståndaren Emma Grahnberg; och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt ångbåtsbefälhavaren O. A. Svenssons änka och minderåriga barn samt åt smedsförmannen O. F. Wikströms änka.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Vidare föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av arbete i det fria för tvångsarbetsfångar och straffångar; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riskdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivvas första kammaren.

§ 10.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inskränkning i godstrafik m. m. vid statens järnvägar å sön- och vissa helgdagar.

Ang. inskränkning i statens järnvägars godstrafik å sön- och vissa helgdagar.

I en inom andra kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 213, hade herr *Olsson* i Berg *m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utredning och förslag till sådant ordnande av statens järnvägars godstrafik, att denna, utom vad beträffade födoämnen av sådant slag, som genom fördröjd transport försämrades, eller därmed jämförliga varor, helt och hållet upphörde att försiggå på söndagar samt på jul- och långfredagen, samt till sådant ordnande av in- och utlämning av fraktgods, att detta ej finge äga rum, utom för ovan nämnda undantag, på söndagar samt på jul- och långfredagen.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Johanson* i Huskvarna: Herr talman! Då jag är en av dem, som undertecknat denna motion, så skall jag, innan klubban faller, be att få säga några ord i anledning av utskottets behandling av densamma.

I motionen hemställes om en skrivelse till Kungl. Maj:t gående ut på att godstrafiken å statens järnvägar skulle inställas å söndagar samt juldagen och långfredagen. Anledningen till denna framställning är en önskan dels att hävda söndagens helgd och dels att så långt som möjligt frihet från arbete å söndagarna måtte beredas åt de arbetare och tjänstemän, som äro anställda vid statens järnvägar. Båda dessa motiv äro enligt mitt förmenande fullt berättigade. Med avseende på söndagens helgd torde man kunna vara överens om att kraftiga åtgärder böra vidtagas för att om möjligt åstadkomma ett bättre sakenas tillstånd. Ty det är icke utan bekymmer, som man ser, huru söndagen belamras med arbete och saker av sådan beskaffenhet, att det enligt Guds bud och befallning icke bör utföras på

Ang. inskränkning i statens järnvägars godstrafik å sönd- och vissa helgdagar.
(Forts.)

denna dag. Beträffande arbetsfriheten på söndagarna så borde det ju för staten vara av största intresse att söka få en sådant till stånd i så stor utsträckning som möjligt för de arbetare, som äro anställda i statens tjänst, så att de kunna få vila och tillfälle till andlig uppbyggelse.

Utskottet, som behandlat motionen, har också välvilligt erkänt, att motionärernas tanke i denna del är berättigad. Men utskottet har i alla fall kommit med ett avslagsyrkande. Detta avslagsyrkande har utskottet grundat på det förhållandet, att motionärerna här ha upptagit endast en enda fråga och icke inriktat sig på flera dylika frågor, som höra samman med denna. För min del vågar jag emellertid tro, att om motionärerna hade tagit upp detta spörsmål i hela dess vidd och kommit med en framställning av sådan art, så skulle kanske utskottet då ha motiverat ett avslagsyrkande därmed, att motionen vore av så vidlyftig beskaffenhet, att man icke kunde komma till rätta med densamma. Jag tror för min del, att om man skall komma fram på reformernas väg till det mål man tänkt sig, nämligen att göra söndagen till vad den egentligen bör vara, en vilodag och sabbatsdag, så torde det nog vara nödvändigt att taga ett steg i sänder.

Vidare har utskottet anfört, vad som också är känt av motionärerna, att Kungl. järnvägsstyrelsen meddelat, att kraftiga åtgärder vidtagits för att söka inskränka godstrafiken på söndagarna. Vi äro tacksamma för vad som är gjort i den delen och även tacksamma för järnvägsstyrelsens uttalande, att den vill i fortsättningen ha sin uppmärksamhet riktad på denna sak. Om man nu tar fasta på detta, torde det enligt mitt förmenande bliva för järnvägsstyrelsen, därest den nu tänker förverkliga vad den uttalar, att en sådan skrivelse komme till stånd, som motionärerna nu föreslagit skulle avlåtas till Kungl. Maj:t. Herr talman, jag ber på grund av det anförda att få yrka bifall till motionen.

Herr Enderstedt: Jag skall, herr talman, be att helt kort få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag gör det av den anledningen, att riksdagen 1901 begärde en utredning härutinnan, och att det 1904 avläts en skrivelse till järnvägsstyrelsen, vilken skrivelse föranlett, att järnvägsstyrelsen gått de motionärer, som då motionerade, till mötes så långt som enligt järnvägsstyrelsens förklaring är möjligt. Vi ha inom utskottet under hand satt oss i förbindelse med de järnvägsmän, som denna motion skulle gälla, och dessa ha undanbett sig bifall till motionen i dess nuvarande form. Utskottet har noga behjärtat denna fråga, och vi ha ägnat den så omsorgsfull prövning vi kunna, men utskottet har enhälligt ställt sig på avslagsyrkande, och jag skall därför, herr talman, kort och gott be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Efter det herr talmannen givit propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Ang. inskränkning i statens järnvägars godstrafik å sönd- och vissa helgdagar.

(Forts.)

§ 11.

Herr *Röing* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 249, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 232, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1, 23 och 29 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker ävensom till ändrad lydelse av anm. 1 under rubriken 160 och anm. under rubriken 161 i gällande tulltaxa.

Denna motion blev på begäran bordlagd.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av dels ett av fullmäktige i riksbanken överlämnat förslag till ny avlöningsstat för Sveriges riksbank m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Bengtsson</i> i Norup	under 5 dagar	fr. o. m. den 25 juli	
» <i>Jansson</i> i Djursätra	» 4	» »	» 24 »
» <i>Enderstedt</i>	» 6	» »	» 24 »
» <i>Holmdahl</i>	» 4	» »	» 25 »
» <i>Olson</i> i Torsby	» 12	» »	» 23 » och
» <i>Persson</i> i Västervik	» 8	» »	» 25 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1,13 på natten.

In fidem
Per Cronvall.